

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Samanta TAMOŠIŪNIENĖ

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ LIETUVOJE
ANALIZĖ IR PERSPEKTYVŲ VERTINIMAS

Magistro darbas
Ekonomika (L100)

Darbo vadovė:
Doc. dr. Solveiga Skunčikienė

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

ANOTACIJA

Samanta Tamošiūnienė

Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje analizė ir perspektyvų vertinimas. Magistro darbas

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados ir rekomendacijos. Pirmajame skyriuje išsamiai nagrinėjamos tiesioginės užsienio investicijos (TUI). Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių moksline literatūra, teorinėje darbo dalyje analizuojama ir aptariama tiesioginių užsienio investicijų samprata ir klasifikavimas, analizuojamos TUI formos ir strategijos. Teoriškai grindžiami veiksniai, lemiantys TUI pritraukimą į šalį.

Antrasis skyrius – taikomojo pobūdžio, kuriame pateikiama ir pagrindžiama TUI ekonominės analizės metodologija. Analizuojami Lietuvos investicinį patrauklumą apibūdinantys veiksniai. Remiantis Lietuvos statistikos departamento ir Europos statistikos agentūros duomenimis atliekama tiesioginių užsienio investicijų analizė retrospektyvos požiūriu. Apskaičiuojami absoliutūs, procentiniai rodiklių padidėjimai, sumažėjimai ir santykiniai pokyčiai. Koreliacinės – regresinės analizės pagalba nustatomas ryšys tarp TUI ir bendrojo vidaus produkto (BVP), infliacijos, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP), nedarbo lygio, darbo sąnaudų mokestinės naštos, kvalifikuotos darbo jėgos ir ekonomikos atvirumo indekso. Stipriausias koreliacinis ryšys nustatytas tarp TUI ir BVP, išlaidų MTEP santykio su BVP ir ekonomikos atvirumo indekso. TUI priklausomybė nuo BVP rodiklio labai stipri. Augantis BVP rodiklis rodo augantį šalies ūkį ir ekonomiką, o tai - vienas reikšmingiausių veiksnių, reprezentuojantis šalį investuotojams. Kuo daugiau pritraukiama TUI, kurios sąlygoja darbo vietų kūrimą ir pragyvenimo lygio kilimą, namų ūkių pragyvenimo sąlygoms gerėjant, išauga vartojimas, kas lemia BVP rodiklio augimą. Tuo tarpu augantis BVP rodiklis į šalį pritraukia daugiau TUI. Mokslinė literatūra įvardija MTEP kaip vieną iš konkurencingumo užtikrinimo sąlygų - atlikta koreliacinė analizė tarp šio rodiklio ir TUI pagrindžia tokią prielaidą, todėl teigtina, kad kuo daugiau šalis investuos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, kels savo technologijų lygį, tuo daugiau pritrauks TUI. Taip pat atlikti skaičiavimai patvirtina šalies prekybos atvirumo svarbą. Lietuvos ekonomikos atvirumo indeksas stipriai lemia TUI srautus šalyje: atliktas tyrimas parodė glaudų ryšį tarp TUI ir ekonomikos atvirumo indekso.

Trečioje dalyje pateikiamas ekonominių rodiklių, turinčių stipriausią koreliacinį ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis, prognostinis vertinimas ir perspektyvos. Darbo pabaigoje pateikiamos atlikto tyrimo išvados.

ANOTATION

Samanta Tamošiūnienė

Analyses of the direct foreign investment in Lithuania and evaluation of the potential perspectives, MA

In the MA the direct foreign investment in Lithuania and the factors influencing them will be analysed. The MA consists of introduction, three chapters including the sub-chapters, conclusion and recommendations. The first chapter includes explicit direct foreign investment investigation (DFI). Following the resources of Lithuanian and foreign scientific writings, the theoretical part of the work, the analyses and discussion of the direct foreign investment, its concept and classification is being presented as well as strategies of DFI. The factors of the direct foreign investment into the country are being theoretically proven.

The second chapter deals with the applied aspect of the DFI methodology as being presented, and supported. The aspects of the factors of attractiveness to the investors in Lithuania are being analysed. Based on the data of the Department of Statistics of the Republic of Lithuania the direct foreign investment analyses from the retrospective is being presented. The absolute, percentage index increase and reduce and relative changes are being calculated. Applying the correlation-regressive analyses the link between the direct foreign investment and the gross NATIONAL product (GDP), inflation, scientific research and experimental development (SRED), the level of unemployment, costs, qualified work labour and economic freedom index is being established. The strongest correlation link is being established among the DFI and GDP, costs between the SRED and GDP openness index. The increase in the GDP indicates the growth of the economics in the country which is the key element to represent the country. The DFI is being involved creating the new job places and increase of the level of the standard of living, the increase of the GDP attracts the higher investment of the DFI. The scientific sources innumerate the SRED as one of the preconditions of the correlation of the analyses of the product and the DFI supports the hypothesis and the conclusion that the more the country invests into the scientific research and development of the technological background, the better, thus, it is very possible to increase the direct foreign investment (DFI). The calculations being made supports the idea of the importance of the openness of the trade. The index of Lithuanian foreign trade openness has a significant influence on the flows of of DFI in the state and the close links between the direct foreign investment and the index of openness has been established.

The third part discusses the economic indicators with the strongest correlation with the direct foreign investment, predicted evaluations and future perspectives. The conclusions are presented at the end of the work.

TURINYS

LENTELĖS	4
PAVEIKSLAI	5
ĮVADAS	6
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ TEORINIŲ ASPEKTU	10
1.1. Tiesioginės užsienio investicijos: samprata ir klasifikavimas.....	10
1.2. Tiesioginių užsienio investicijų formos ir strategijos.....	16
1.3. Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai	18
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ LIETUVOJE 2003-2013 M. LAIKOTARPIU	26
2.1. Tiesioginių užsienio investicijų ekonominės analizės metodologija	26
2.2. Lietuvos investicinį patrauklumą apibūdinantys veiksniai	31
2.3. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika ir struktūra Lietuvoje 2003 – 2013 m.....	33
2.4. Tiesioginių užsienio investicijų ir ekonominių veiksnių sąveika.....	42
2.5. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo rinkos veiksnių sąveika.....	50
3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS: PROGNOZĖ IR PERSPEKTYVOS 2014-2018 METAIS	56
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA	64
PRIEDAI	71

LENTELĖS

1 lentelė. Investicijų klasifikavimas pagal požymius.....	12
2 lentelė. TUI formų, privalumai ir trūkumai.....	16
3 lentelė. Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai.....	20
4 lentelė. Moksliniai tyrimo metodai taikomi tiesioginių užsienio investicijų tyrimuose ir jų rezultatai	26
5 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė.....	29
6 lentelė. Šalių investicijų srautai Lietuvoje, 2003 – 2013 metais.....	40
7 lentelė. Užsienio investuotojų skaičius Lietuvoje, pagal šalis investuotojas, 2003 – 2013 metais.....	41

PAVEIKSLAI

1 pav. Užsienio investicijų sudedamosios dalys	13
2 pav. TUI patrauklumo sąlygų (OLI) plėtros teorijos struktūra	19
3 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais, mln. Lt, grandininis pokyčio tempas, proc.....	34
4 pav. Tiesioginių užsienio investicijų tenkačios vienam gyventojui 2003-2013 metais, tūkst. Lt.....	35
5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal apskritis 2003-2013 metais, mln. Lt	36
6 pav. Vidutinės tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2003-2013 metais, tūkst. Lt.....	36
7 pav. Vidutinės tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonomines veiklos rūšis 2008-2013 metais, proc.	39
8 pav. TUI (mln. Lt) ir BVP 1 (tūkst. Lt) gyventojui dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais.....	43
9 pav. TUI ir BVP vienam gyventojui rodiklių tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais	43
10 pav. TUI (mln. Lt) ir infliacijos (proc.) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais	44
11 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos rodiklių tarpusavio ryšys, 2003 – 2013 metais.....	45
12 pav. TUI (mln. Lt) ir išlaidų MTEP (proc.) dinamika Lietuvoje 2003 - 2013 metais.....	46
13 pav. TUI ir išlaidų MTEP santykio su BVP rodiklių tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais...	47
14 pav. TUI (mln. Lt) ir ekonomikos atvirumo indekso dinamika Lietuvoje, 2003-2013 metais	48
15 pav. TUI ir) ir ekonomikos atvirumo indekso dinamika Lietuvoje, 2003-2013 metais	49
16 pav. TUI (mln. Lt) ir nedarbo lygio (proc.) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais.....	50
17 pav. TUI ir nedarbo lygio rodiklių tarpusavio ryšys, 2003 – 2013 metais	51
18 pav. TUI (mln. Lt) ir darbo sąnaudų mokestinė našta (proc.) Lietuvoje 2003-2013 metais ...	52
19 pav. TUI ir darbo sąnaudų mokestinės naštos tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais	52
20 pav. TUI (mln. Lt) ir universitete parengtų specialistų (asmenys) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais	53
21 pav. TUI ir kvalifikuotos darbo jėgos tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais	54
22 pav. Tiesioginių užsienio investicijų prognozė 2014 - 2018 metais, mln. Lt.....	56
23 pav. BVP prognozė 2014-2018 metais, mln. Lt	57
24 pav. Išlaidų MTEP santykio su BVP prognozė 2014-2018 metais, proc.....	58
25 pav. Ekonomikos atvirumo indekso prognozė 2014-2018 metais	60

IVADAS

Tiesioginės užsienio investicijos išskiriamos kaip vienas iš svarbiausių ekonominio augimo veiksnių, todėl šiuolaikinėje ekonominėje literatūroje daug dėmesio skiriama šalies ekonominio augimo analizei bei atliekama tyrimų, siekiant išsiaiškinti poveikį šalies ekonomikos plėtrai. Padidintas vietinės šalies kapitalas, naujų technologijų diegimas, vietinės konkurencijos didinimas, žmogiškųjų išteklių tobulinimas, plėtojimas, naujų darbo vietų atsiradimas, šalies biudžeto pajamų didinimas - visa tai sąlygota tiesioginių užsienio investicijų, o jų apimtys yra svarbus kriterijus, parodantis ekonomikos gyvybingumą.

Temos aktualumas ir naujumas. Teigiamai ekonominių rodiklių kaitai paskutiniaisiais dešimtmečiais vis didesnę įtaką daro įvairių formų kapitalo globalus migravimas tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje. Investicijų aktyvumas yra svarbi valstybės ūkio klestėjimo sudėtinė dalis, todėl užsienio investicijų pritraukimas – vienas svarbiausių šių dienų tarptautinės politikos uždavinių. Užsienio kapitalo vaidmuo šalies ekonomikos plėtrai tampa vis reikšmingesnis, nes užsienio investicijos yra bene sparčiausias technologijų perdavimo būdas. Istorija ne kartą įrodė, kad besivystančioms šalims užsienio investicijos priartina sunkiai savarankiškai įdiegiamą technologijos tobulumo lygį. Jei ne užsienio investicijos, besivystančios šalys daug dešimtmečių būtų užtrukusios, kad pasiektų tokį technologijos tobulumo lygį, kurį jau prieš kelis dešimtmečius buvo pasiekusios išsivysčiusios šalys. Užsienio investicijos vaidina lemiamą vaidmenį globalizacijos procese. Remiantis pasauline patirtimi teigiama, kad užsienio investicijų pritraukimas ir jų panaudojimas sąlygoja ekonomikos plėtrą ir skatina socialines – ekonomines reformas šalyje. Palankus požiūris į tiesiogines užsienio investicijas padiktavo tam tikrą ekonominę valstybių politiką užsienio kapitalo atžvilgiu: daugelis šalių besąlygiškai skatino ir skatina tarptautinio kapitalo atėjimą, savo ruožtu suteikdamos ypatingo strateginio investuotojo teises, mokesčių lengvatas; kuriamos specialios strategijos ir programos joms pritraukti. Valstybės stengiasi atrodyti patraukliai užsienio investuotojams, todėl pastebima, kad pasaulyje itin sparčiai didėja konkurencija tarp šalių dėl investicijų pritraukimo.

Tam, kad tarptautinė prekyba vystytųsi ir jos rodikliai neatsiliktų nuo gilesnes rinkos ekonomikos tradicijas turinčių šalių, reikalingi ir nauji produktai, atitinkantys tarptautinius reikalavimus, kas siejama su naujomis technologijomis ir didelėmis investicijomis. Vietiniam investavimui esant ribotos apimties ir efektyvumo, reikalingas technologinis investavimas iš šalių, kurios turi tarptautinę patirtį. Nepaisant keleto metų spartaus ekonomikos augimo, mažėjančio nedarbo lygio, ir greitai kylančio pragyvenimo lygio po įstojimo į Europos Sąjungą 2004 metais, Lietuva, kaip ir kitos valstybės, stipriai nukentėjo nuo 2008 metais prasidėjusios pasaulinės ekonomikos krizės, kurios globalūs padariniai yra ir bus jaučiami dar ne vienerius metus. Tačiau

Lietuvai, kaip mažai ir dar pakankamai jaunai demokratinei valstybei, neturinčiai gilių rinkos ekonomikos tradicijų ir nenutrūkstamos patirties, užsienio kapitalo atėjimas yra reikšmingesnis, nei stambesnėms ar gilesnėms tradicijoms turinčioms kaimyninėms ekonomikoms.

Tyrimo problema. Lietuva vis dar gyvena ekonominės integracijos laikotarpyje, kurio metu stiprina savo pozicijas laisvo kapitalo, prekių, paslaugų ir darbo rinkos sąlygomis, todėl šalies finansinė ateitis didele dalimi priklauso nuo konkurencingos ir tarptautinėje investicijų arenoje patrauklios verslo aplinkos. Rinkos ekonomikos sąlygomis naujos rinkos ir augantis jų konkurencingumas verčia gamintojus, paslaugų tiekėjus, prekybininkus nuolatos plėsti gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų įvairovę, nuolat gerinti jų kokybę, mažinti gaminių bei paslaugų savikainą. Konkurencija verčia diegti pažangiausią techniką, naujausias technologijas, kur neapsieinama be investicijų.

Lietuvoje pastaraisiais metais nemažai nuveikta gerinant investicinį klimatą. Lietuva suinteresuota pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų ir todėl, kad vertinant geografiniu, geopolitiniu, socialiniu ir kitais aspektais, turi geras perspektyvas. Paskutinėse Pasaulio Banko studijose (tyrime „Doing Business 2014“, vertinančiame verslo sąlygas 189 pasaulio valstybėse) Lietuva išreitinguota 24-oje vietoje. Lyginant su Europos Sąjungos (ES) valstybėmis narėmis, Lietuva užima 6-ą vietą. Tačiau, nors šalis yra tarp vienu iš palankiausių investicijoms šalių, Europos sąjungos mastu Lietuvos investicijų apimtys 2003 – 2013 metais yra gana nedidelės: Eurostat duomenimis, vidutinės tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvą buvo 35 mln. Lt, mažiau investicijų sulaukė tik Latvija (27 mln. Lt) ir Slovėnija (30 mln. Lt). Taip pat, lyginant įvairių šalių investicinį klimatą pagal mokesčius, kurie dažniausiai įvardijami kaip pagrindinis investavimo motyvas, galima pastebėti, jog pagal investicijų apimtį pirmauja ne tos šalys, kuriose mokesčiai yra mažiausi. Vadinasi, norint paspartinti investicijų srautus į šalies ekonomiką, reikia ieškoti sisteminių sprendimo būdų, o ne tenkintis tik fragmentinėmis priemonėmis.

Norint įvertinti ir prognozuoti šalies ūkio būklę ir vystymosi kryptis ateityje, būtina išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų perspektyvas. Tai atsispindi Butkaus, M. (2007), Cibulskienės, D. (2007), Rutkausko, A.V. (2006), Samuolio, G. (2002), Stankevičiaus, P. (2006), Valentinavičius, S. (2010) ir kitų lietuvių ekonomistų bei tokių užsienio mokslininkų kaip Faras, R.Y., Ghali K.H. (2009) darbuose, kur analizuojamas platus su investicinių projektų valdymu, analize ir vertinimu susijusių klausimų spektras.

Lietuva traktuojama kaip viena patraukliausių investicijoms šalių, tačiau tiesioginių užsienio investicijų apimtys yra ribotos. Dėl šios priežasties ypatingai svarbu išnagrinėti investicinius procesus šalyje: tiesioginių užsienio investicijų apimtis, pasiskirstymą pagal ekonominės veiklos rūšis, regionus, šalis investuotojas, investicijų raidą, dinamiką. Išanalizuoti,

tiesioginių užsienio investicijų sąsajas su Lietuvos ūkio rodiklių pokyčiais. Nustatyti tiesiogines užsienio investicijas ribojančius veiksnius, skatinimo priemones.

Tyrimo objektas. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje ir jas lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas. Atskleisti tiesioginių užsienio investicijų sampratą ir jas lemiančius veiksnius teoriniu aspektu, bei atlikti tiesioginių užsienio investicijų analizę Lietuvoje 2003 – 2013 metais ir pateikti perspektyvas.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslui pasiekti magistro baigiamajame darbe keliami šie uždaviniai:

1. Atskleisti tiesioginių užsienio investicijų sampratą teoriniu aspektu;
2. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų statistinių duomenų Lietuvoje analizę 2003-2013 metais;
3. Atlikti tiesioginių užsienio investicijų ir ekonominių rodiklių ryšių analizę;
4. Pateikti užsienio investicijų ir ekonominių rodiklių prognozę ir perspektyvas 2014 – 2018 metams;

Hipotezė. Šių dienų užsienio investuotojus domina ne darbo jėgos pigumas, o kvalifikuoti darbuotojai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados ir rekomendacijos. Pirmajame skyriuje analizuojami tiesioginių užsienio investicijų teoriniai aspektai: aptariama tiesioginių užsienio investicijų samprata, formos, strategijos, analizuojami tiesiogines užsienio investicijas ir jų poveikį vietinės ekonomikos plėtrai lemiantys veiksniai. Antrasis skyrius – taikomojo pobūdžio, kuriame įvertinamos tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje tendencijos, analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika, Lietuvą reprezentuojančių ekonominių rodiklių dinamika, jų ryšys su tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu į Lietuvą. Trečioje dalyje pateikiamas ekonominių rodiklių, turinčių stipriausią koreliacinį ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis, prognostinis vertinimas.

Darbo metodika. Darbo uždaviniams įgyvendinti ir tyrimo tikslui pasiekti šiame darbe analizuojama lietuvių ir užsienio autorių su darbo tematika susijusi ekonomikos mokslinė literatūra t.y. knygos, publikacijos, teisės aktai, disertacijos, konferencijų medžiaga, moksliniai straipsniai. Apdorojami ir lyginami statistiniai duomenys, pateikiamas jų grafinis vaizdavimas. Darbe naudojami teoriniai moksliniai metodai – abstrakcija, dokumentų analizė, loginė analizė, apibendrinimas, analitinis – kritinis ir dedukcijos metodai. Abstrakcijos ir dokumentų analizės metodai naudojami tiriant autorių darbus ir teisės aktus, siekiant išskirti, išanalizuoti esminius tiesioginių užsienio investicijų reglamentavimo, pritraukimo ir skatinimo aspektus. Ištyrus minėtus

elementus, pasitelkiamas loginės analizės metodas, kurio pagalba atskleidžiami išskirtų elementų tarpusavio ryšiai, nustatomas tiriamo objekto dėsningumas. Apibendrinimo metodas padeda formuluoti išvadas, teikti pasiūlymus, apibendrinti atskirų autorių, mokslininkų nuomones. Analitinis – kritinis metodas naudojamas vertinant, ar tiesioginės užsienio investicijos yra pakankamai gerai skatinamos Lietuvoje ir ar užtikrinamos pakankamai geros sąlygos joms ateiti, bei atliekant prognostinį vertinimą.

Analitinėje magistro baigiamojo darbo dalyje remiantis Lietuvos statistikos departamento ir Europos statistikos agentūros duomenimis, atliekama tiesioginių užsienio investicijų analizė retrospektyvos požiūriu. Apskaičiuojami absoliutūs, procentiniai rodiklių padidėjimai, sumažėjimai ir santykiniai pokyčiai, jų apibendrinimai pateikiami sintezės metodu. Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir jas lemiančių veiksnių, tiriamas taikant koreliacinę – regresinę analizę.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ TEORINIŲ ASPEKTU

Šių dienų pasaulyje intensyviai keičiamasi ne tik prekėmis bet ir kapitalu. Kapitalas eksportuojamas ir importuojamas tarptautinių investicijų forma. Užsienio investicijos yra svarbiausios tarptautinio kapitalo judėjimo formų. Neatskirama atviros ir veiksmingos tarptautinės ekonominės sistemos dalis ir vienas pagrindinių plėtros katalizatorių, akivaizdu, yra tiesioginės užsienio investicijos (toliau - TUI). Siekiant atskleisti TUI sampratą, jų reikšmę šiuolaikinės globalios ekonomikos rodikliams, šiame magistrinio darbo skyriuje apžvelgiama ir susistemintai pateikiama šios kategorijos investicijų genezė, pagrindiniai teoriniai aspektai, suformuojantys šio ekonominio reiškinių teorinio suvokimo pagrindus.

1.1. Tiesioginės užsienio investicijos: samprata ir klasifikavimas

Vienas iš šalies plėtrą ir ekonominę raidą lemiančių veiksnių yra investicijos. Kaip teigia Bendikienė, D. ir Juozaitienė, L., (2004), šalies investicinė politika turi lemiamą įtaką ekonomikos plėtrai tiek mikro, tiek makroekonominiu lygiu. Todėl paskutiniaisiais dešimtmečiais pasaulinio ūkio ryšių sistemoje vis didesnę reikšmę įgyja tiesioginės užsienio investicijos. Taigi, kalbant apie investicijų poveikį ekonomikai, pirmiausia, svarbu išsiaiškinti, kas apskritai yra investicijos, kokios išskiriamos jų rūšys bei kaip apibrėžiamos ir suprantamos tiesioginės užsienio investicijos.

Terminas „investicijos“ yra kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, kuris reiškia „įdėti“ (Serfas, 2010). Samuolis, G., (2002) investicijas sutapatina su terminu „kapitaliniai įdėjimai“, kurį apibrėžia kaip lėšų įdėjimą pagrindinių priemonių atnaujinimui (pvz., pastatų, įrengimų ir pan.). Ganėtinai siaura prasme makroekonomikos teorijoje investicijas apibrėžia ir antrina Samuoliui, G. ir Pagirskienė, Z., (2008), teigdama, kad investicijos yra suprantamos kaip lėšos, visų pirma, skiriamos įmonėms, gyvenamiesiems namams statyti, įvairiems įrengimams, prekėms ir žaliavoms pirkti. Toks sutapatinimas nėra visiškai pagrįstas, nes investicijas apibūdina tik kaip lėšų įdėjimą pagrindinėms priemonėms atnaujinti (pastatams, įrengimams, transporto priemonėms ir t.t), tačiau jos taip pat gali būti panaudotos apyvartai ar įvairiems finansiniams instrumentams (akcijoms, obligacijoms) įsigyti ir atskiroms nematerialiųjų aktyvų rūšims (licencijoms, patentams, technologinėms naujovėms). Nors atskiros investicijų formos yra ilgalaikės, tačiau investicijos gali būti ir trumpalaikės, pvz. jau minėti trumpalaikiai finansiniai įdėjimai į akcijas, taupomuosius sertifikatus, trumpalaikes obligacijas ir t.t. Kapitalo įdėjimas suprantamas siauresne prasme ir gali būti viena iš investicijų formų, todėl manoma, kad nederėtų jo tapatinti su investicijomis. Nagrinėjant investicijas tik iš įmonės pozicijų, būtų tiksliau jas apibūdinti kaip įvairių formų

kapitalo įdėjimą į ūkinės veiklos objektą, siekiant ateityje gauti pelną arba pasiekti kitą ekonominį efektą ar socialinį rezultatą, pagrįstą rinkos principais ir susijusį su laiko, rizikos ir likvidumo faktoriais. Kad investicijos nėra tik kapitaliniai įdėjimai patvirtina Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, deklaruodama, kad investicijos – užimtumo, žinių ir konkurencingumo šaltinis, nuo kurio priklauso šalies ekonomikos augimas (Lietuvos ūkio ministerija). Sharpe W., Alexander, G., Bailey, J., (1995) beveik prieš 20 metų investicijas apibrėžė trumpai, kaip pinigų atsisakymą šiandien, tikintis, kad jų bus gauta daugiau ateityje. Galime pastebėti, kad praėjus dvidešimtmečiui, tokia minėtų užsienio autorių investicijų apibrėžimo esmė liko ta pati, tik yra išplėtota ir išreikšta ekonominiais terminais. Šį teiginį puikiai atspindi Ginevičiaus, R., Rakauskienės, O.G. ir kt. autorių (2005) apibrėžimas, jog investicija – kapitalo įdėjimas, siekiant paskesnio jo padidėjimo. Gauto kapitalo prieaugio turi pakakti tiek, kad investuotojui būtų kompensuotas atsisakymas šiuo metu naudoti turimas lėšas, atsipirktų rizika bei būsimi infliacijos nuostoliai. Investicijų sampratą abstrakčiai ir plačiąja prasme apibrėžia Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, investicijas apibūdinantis kaip pinigines lėšas, įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintą materialųjį, nematerialųjį ir finansinį turtą, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą. Visus pateiktus investicijų apibrėžimus apibendrina ekonomistų Cibulskienės, D. ir Butkaus, M. (2007) pateikta samprata, kad investicijos yra ne vien pinigų įdėjimas. Investuoti galima ir turtu, ir finansiniais instrumentais, nematerialiuoju turtu, pvz. žiniomis. Kiekvienai investicijai yra būdingi trys bruožai: investavimo metu kažko atsisakoma, investuojant tikimasi naudos ateityje ir investuojant visada rizikuojama.

Valentinavičius, S. (2010) teigia, jog literatūros šaltiniuose pateikiamas investicijų klasifikavimas atsižvelgiant į tam tikrus požymius. Anot jo, atsižvelgiant į tarptautinę praktiką ir Lietuvos teisinę investavimo proceso reguliavimo bazę investicijas galima klasifikuoti pagal penkis svarbiausius požymius. Požymiai ir klasifikavimas pagal Valentinavičiaus, S. (2010) pateiktus pagrindinius požymius pateikiami 1 lentelėje (žr. 1 lentelę, žemiau).

Literatūroje sutinkamas investicijų klasifikavimas pagal požymius:

1 lentelė

Investicijų klasifikavimas pagal požymius

Požymis	Klasifikavimas pagal požymį
Investavimo objektas	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitalo investicijos – tai investicijos ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti. Kapitalo investicijos tai tarsi investicijos į gamybą, įsigyjant arba padidinant turto vertę, kuris bus naudojamas ilgą laiką versle, gaminant prekes arba teikiant paslaugas. Šios investicijos būtinos tiek pradedant verslą, tiek jį plečiant. Įprasti ilgalaikio turto pavyzdžiai yra žemė, pastatai, mašinos, įrengimai, gamyklos. Kuo didesnės kapitalo investicijos, tuo spartesnis ekonomikos augimas. Ilgalaikis turtas, kuriam yra skiriamos šios investicijos, gali būti materialusis arba nematerialusis. Materialusis ilgalaikis turtas – fiziniai objektai, tokie kaip žemė, pastatai, mašinos, įrengimai, gamyklos, atsargos. Nematerialusis ilgalaikis turtas – tai verslo turtas, neturintis fizinės išraiškos (patentai, autorių teisės, įmonės pavadinimas ar prekinis ženklas, techninės žinios („know-how“). • Finansinės investicijos – tai finansinio turto, įskaitant vertybinius popierius, įsigijimas, siekiant ateityje gauti pajamas arba pelną iš padidėjusios vertės. Finansinių investicijų lygis priklauso nuo vyraujančių palūkanų normų, pasaulinės ekonomikos aplinkos, investicinio pelningumo ir bendro pasitikėjimo ekonomikos stabilumu.
Investuotojo įtaka bendrovei	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesioginės investicijos - tai investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, įkurtą investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui. • Netiesioginės (portfelinės) investicijos - investicijos, jei investuojant įsigyta kapitalo dalis nesuteikia investuotojui galimybės daryti nemažą įtaką ūkio subjektui. Netiesioginio investuotojo vaidmuo kuriant bendrovės strategiją ir ją valdant yra pasyvus, o tiesioginio investuotojo vaidmuo yra aktyvus.
Investuotojo nuolatinė buveinė (rezidavimas)	<ul style="list-style-type: none"> • Vidaus investicijos – tai tam tikros šalies gyventojų investicijos savo šalyje, pavyzdžiui, Lietuvos valstybės, Lietuvos fizinių bei juridinių asmenų bei juridinio asmens teisių neturinčių įmonių investicijos Lietuvoje. • Užsienio investicijos – tai užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos.
Investuotojo statusas	<ul style="list-style-type: none"> • Valstybės investicijos – tai investicijos valstybės poreikiams tenkinti valstybės ar savivaldybių lėšomis, valstybės ar savivaldybių vardu gautomis paskolomis, valstybės ar savivaldybių įmonių lėšomis ir kitu valstybės ar savivaldybių turtu bei valstybės ar savivaldybių suteikiamomis paskolų garantijomis. • Privačios investicijos – tai visų privataus sektoriaus ūkio subjektų (įmonių, namų ūkių, bendrijų ir kt.) investicijos.
Investavimo periodas	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpalaikės investicijos – tai investavimas ne ilgesniam negu vienerių metų laikotarpiui. Trumpalaikių investicijų pavyzdžiai galėtų būti tokie: trumpalaikiai depozitiniai indėliai, trumpalaikių taupomųjų sertifikatų pirkimas ir kt. • Ilgalaikės investicijos – tai kapitalo įdėjimas ilgesniam negu vienerių metų laikotarpiui. Investuotojai dažnai nustato, detalizuoja, investavimo trukmę pavyzdžiui: nuo dviejų iki trijų metų; nuo trijų iki penkerių metų ir t.t

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Valentinavičius, S. (2010).

Investicijos į įvairias verslo ir socialines sferas būna skirtingos savo turiniu, tikslais, apimtimi. Investicijos gali būti klasifikuojamos pagal svarbiausius požymius: pagal lėšų

investavimo objektus, investuotojo įtaką objektui, investavimo periodą, investuotojo statusą, pagal investuotojo nuolatinę buveinę. Paplitusioms investavimo priemonėms būdingas skirtingas funkcionavimo periodas, diferencijuoti pajamų, pelningumo, patikimumo ir rizikos lygiai, skiriasi apmokestinimo režimas ir pan. Būdingiausi investavimo priemonių sistemos plėtros bruožai yra didėjantis sudėtingumas ir įvairovė. Investicijų klasifikavimas pagal tam tikrus požymius naudingas jų planavimui, analizei ir vertinimui.

Tiesioginių užsienio investicijų sąvoka Lietuvoje yra santykinai nauja, palyginti su tradicinėmis valstybės, materialinių ar finansinių investicijų sąvokomis. Todėl dažnai ekonominėje literatūroje ir spaudoje yra sutapatinami „užsienio investicijų“ ir „tiesioginių užsienio investicijų“ rodikliai. Tačiau tiesioginės užsienio investicijos yra tik sudedamoji visų užsienio investicijų dalis (Samuolis, 2001).

1. pav. Užsienio investicijų sudedamosios dalys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Valentinavičius S., (2010).

Verslo žinių žodynas užsienio investicijas apibrėžia kaip užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje įsigyjamą ilgalaikį turtą, žemę, pastatus, įrenginius ar veikiančias įmones (jų akcijas). Taip pat teigiama, jei šalyje sparčiai daugėja ar nuolat yra didelių tiesioginių užsienio investicijų, tai verslo aplinka, investicijų atsipirkimo galimybės ir darbo našumas šalyje yra didesni nei kitose šalyse.

Tiesioginės investicijos – tai investicijos įmonei steigti arba jau veikiančios įmonės kapitalui ar jo daliai įsigyti (Treigienė, D., 2010). Tiesioginės investicijos taip pat yra reinvesticijos ir paskolos ūkio subjektams, kuriose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti įtaką ūkio subjektui (Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas).

Rutkauskas, A.V ir Stankevičius, P. (2006) tiesiogine investicija vadina ir tokią investavimo formą, kuomet investuojant įsigijama tiesioginė savininko teisė į vertybinius popierius arba turtą.

Per kelis praėjusius dešimtmečius pasauliniu mastu ypatingai išaugo dėmesys tiesioginėms užsienio investicijoms (Cirulytė, R., 2004). Tokiai nuomonei antrina ir Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2007), teigdamas, kad TUI tapo svarbiu veiksmu, užtikrinančiu šalies ekonomikos augimą, technologijų ir geros verslo praktikos perėmimą.

TUI definicijų yra daug: paprasčiausias apibrėžimas, anot Valentinavičiaus, S. (2010), – tai vienoje valstybėje esančių firmų investicinės išlaidos įkurti įmones kitose valstybėse. Pagal Tarptautinio valiutos fondo metodiką, Europos Sąjungos statistikos tarnybos bei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) metodinius nurodymus TUI yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Dešimt ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių paprastai pripažįstama žemutine riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę, t.y. daryti įtaką įmonės valdymui.

Anot McGrath, T., (1999), tiesioginės užsienio investicijos (angl. foreign direct investment) yra vienoje šalyje esančių firmų investicinės išlaidos įkurti veikiantiems vienetams kitoje šalyje. Žukausko, M., teigimu (2000), tiesioginės užsienio investicijos - tai užsienio kapitalo įdėjimai į gamybinius bei negamybinius objektus, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp užsienio investuotojo bei įmonės, priimančios investiciją. Trumpesnę TUI apibrėžimą, negu Žukauskas, M., (2000), pateikia Navickas, V., (2003), anot jo tiesioginės užsienio investicijos, tokios investicijos, kurių pagalba susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Pastebima, kad Langvinienė, N., Vengrauskas, P., Žitkienė, R., (2004), kaip ir Žukauskas, M. (2000), TUI apibūdina kaip užsienio kapitalo įdėjimą į gamybinius, negamybinius objektus, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai. Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G. ir kt., (2005), tiesiogines užsienio investicijas apibrėžia kaip firmos kontrolinio paketo įsigijimą arba antrinės firmos įkūrimą užsienio valstybėje. Gružas, R. A. (2003), teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos – tai ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojamą investuotojo. Gružo, R. A., (2003) pateiktam TUI apibrėžimui pritaria ekonomistė Pilinkienė, V., (2008), pateikdama tokią pačią TUI sampratą. Gružas, R. A. (2003), dar papildo, kad tiesioginėmis užsienio investicijomis yra laikomos investicijos, kurios skiriamos naujiems gamybos ar paslaugų pajėgumams sukurti arba pasenusiems modernizuoti, o tiesioginis investavimas apima visus investavimo būdus: tiek naujų akcijų ar nuosavybės įsigijimą, tiek paprastą kreditavimą, - svarbu, kad investuojanti firma turėtų daugiau nei 10 proc. užsienio firmos akcijų nuosavybės. 10

proc. nuosavybės teisė literatūroje pripažįstama kaip žemutinė riba, iki kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę daryti įtaką tiesioginio investavimo įmonės valdymui ir nereikalauti absoliučios kontrolės, tačiau Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD) rekomendacijose numatoma galimybė šalims būti lanksčioms 10 proc. kriterijaus atžvilgiu. Prie tiesioginių užsienio investicijų kai kurios šalys gali priskirti investicijas - tai daroma ir Lietuvoje – ir su mažesniu negu 10 proc. nuosavybės teisės lygiu, kai investuotojas gali daryti didelę įtaką tiesioginio investavimo įmonės valdymui kitais svertais: atstovaudamas direktorių taryboje, dalyvaujantis politikos formavime, pakeisdamas vadovaujantį personalą, teikdamas techninę informaciją ar ilgalaikius kreditus ir t.t.

Tiesioginis investuotojas galėtų būti priskiriamas bet kuriam ekonomikos sektoriui ir galėtų būti bet kuris iš šių:

- asmuo;
- susijusių asmenų grupė;
- korporacija arba nekorporuota įmonė;
- valstybinė ar privati įmonė;
- susijusių įmonių grupė;
- valdžios įstaiga;
- turto fondas ar kita visuomeninė organizacija;
- bet kokios išvardintų vienetų kombinacijos.

Apibendrinus mokslinėje literatūroje pateikiamų ir teisės aktuose įtvirtintų apibrėžimų visumą, galima teigti, jog investicijos - tai įvairių rūšių vertybių nukreipimas į verslą ar kitus objektus ir sritis, kaip rezultato siekiant pelno arba tam tikro socialinio efekto. Tokios vertybės gali būti įvairaus pobūdžio: piniginės lėšos, indėliai, vertybiniai popieriai, daiktai (turtas), turtinės teisės, apimančios autorių teises, patirtį, „know-how“ ir kt. Išanalizavus literatūrą išsiaiškinta, kad investicijos dalyvauja verslo ir socialinėse srityse įvairia forma. Vienareikšmiškai ekonomikos literatūros autoriai įvardija tiesiogines užsienio investicijas, kaip vieną svarbiausių ir pagrindinių šalies sėkmingos plėtros veiksnių, kuriems ypatingą dėmesį skiria šalių vyriausybės, formuodamos savo investicijų politiką. Analizuojant tiesioginių užsienio investicijų sampratą teorinius aspektus, pastebėta, kad kardinaliai autorių nuomonės neišsiskiria TUI sąvokos apibrėžimuose, atvirkščiai, nustatyta pasikartojančių, skirtingų autorių pateikiamų TUI apibrėžimų. Iš ekonomikos literatūros matyti, kad TUI apibrėžiamos atsižvelgiant į investicijų srityje veikiančių institucijų pateikiamą sampratą. Dėl šios priežasties teigtina, jog mokslo šaltiniuose randami apibrėžimai yra tikslūs, atspindintys tikrąją TUI esmę ir naudotini.

1.2. Tiesioginių užsienio investicijų formos ir strategijos

Teorijoje minimos trys pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų formos, kurios pateikiamos remiantis Valentinavičiumi, S. (2010), išskirtais privalumais ir trūkumais. Tokias investicijų formas, bei jų privalumus ir trūkumus pateikia ir Pilinkienė, V. (2008). Investicijos į verslą gali būti vykdomos šiais būdais (žr. 2 lentelę):

2 lentelė

TUI formų privalumai ir trūkumai

Tiesioginių užsienio investicijų forma	Privalumai	Trūkumai
Naujų įmonių statyba	Investuojanti įmonė gali pasirinkti vietą, geriausiai atitinkančią reikalavimus ir sukurti modernias, šiuolaikines gamyklas. Tokia investicijų forma sukuria daug naujų darbo vietų, netenka kovoti su pasipriešinimu keičiant darbo įpročius ar sąlygas, įmonė lengviau prisitaiko prie naujo verslo kultūros.	Tikimybė susidurti su šalių kultūros skirtumų problema. Tokių investicijų įgyvendinimas paprastai yra ilgalaikis ir brangus procesas. Statydama naują gamyklą, įmonė turi laikytis įvairių vietos įstatymų reikalavimų, kurie užsienio kompanijoms dažnai yra nepalankūs.
Veikiančios įmonės pirkimas	Greitai perimama visiška įsigyto objekto kontrolė. Iš karto gaunami pastatai, įrengimai, darbuotojai, patentai, platinimo tinklai ir intelektualinis turtas.	Ilgas patrauklios įmonės paieškos laikotarpis, dideli finansiniai ištekčiai, perkamos įmonės valdymo ir finansinių įsipareigojimų prisiėmimas, tikimybė įsigyti paveldimą seną technologiją, pasenusius darbo metodus ir nekvalifikuotą personalą.
Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės kūrimas	Įstatinio kapitalo vietos partnerio dalis gali būti papildomas finansavimo šaltinis. Įmonės turi geras plėtros perspektyvas, tiesiogiai ir greitai iš partnerio gaunama informacija apie srities šaką, rinką, šalies socialinę, politinę bei ekonominę aplinką.	Sunku rasti patikimą partnerį, nesutarimų dėl organizacinių, marketingo ar finansinių klausimų, tikimybė.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Valentinavičius S., (2010).

Įvertinus investavimo formų privalumus ir trūkumus, galima teigti, kad patikimiausia investavimo forma galėtų būti naujų įmonių statyba, ši investicijų forma dar vadinama plyno lauko strategija, nes visa įmonės veikla užsienyje yra pradama „nuo nulio“, t.y. visas operacijas reikia pradėti nuo pat pradžios: nuo vietos statyboms įsigijimo, statybos vykdymo, įrengimų įsigijimo iki

personalo formavimo (Valentinavičius, 2010). Tačiau plyno lauko investicijų forma reikalauja didelių laiko ir finansinių sąnaudų kaštų, be to susiduriama su informacijos, biurokratijos ir kultūros barjeriais. Lengviausia investicijas plėtoti perkant jau veikiančią įmonę, nes tai labai patraukli tiesioginių užsienio investicijų forma: investuotojai greitai perima visišką įsigytos struktūros kontrolę – jie iš karto gauna pastatus, įrengimus, darbuotojus, patentus ir platinimo tinklą (Valentinavičius, 2010). Tačiau veikiančios įmonės pirkimas reikalauja daug laiko sąnaudų: surasti patrauklią, investicijoms tinkančią ir pelną nešančią įmonę yra sudėtinga. Be to, investuojant šia forma (veikiančios įmonės pirkimas) prisiimama visa su įmone susijusi rizika, finansiniai įsipareigojimai, tikėtinas įgyjamo personalo pasipriešinimas pokyčiams.

Patrauklausia investavimo forma gali pasirodyti bendros su užsienio kapitalu įmonės kūrimas. Tai tokia bendradarbiavimo su užsienio partneriais forma, kuriai būdinga bendra gamybinė ir komercinė veikla, bendras valdymas, pelno ir rizikos pasidalijimas. Paprastai šios kompanijos išleidžia naujas akcijas, kurios pakeičia senąsias, iki susijungimo galiojusias akcijas (Valentinavičius, 2010). Kuriama bendra su užsienio kapitalu įmonė taupo laiko sąnaudas, mažiau dėmesio galima skirti kultūrinės, teisinės ir rinkos aplinkos tyrimui: visą šią informaciją pateikia užsienio partneris. Investavimo formai, kai kuriama bendra su užsienio kapitalu įmonė, būdingas bendras pelno, nuostolių, rizikos pasidalijimas, bendras valdymas, organizacinė veikla. Kultūriniai, socialiniai ir intelektiniai skirtingų šalių investuotojų skirtumai kelia nesutarimų grėsmę dėl organizacinių, komercinių ir kitų įmonės valdymo, plėtojimo veiksmų.

Atlikta tiesioginių užsienio investicijų formų apžvalga, leidžia daryti prielaidą, kad vienareikšmiškai geriausios ar patraukliausios investavimo formos nėra. Kiekviena TUI forma turi savo teigiamų ir neigiamų savybių, galimybių ir grėsmių. Užsienio investuotojas individualiai pasirenka sau patraukliausią investavimo formą pagal situaciją, poreikius ir galimybes. Toliau darbe pateikiamos investavimo strategijos, motyvai.

Tiesioginio investavimo į užsienio ekonomikoje veikiančios įmonės veiklą rezultatyvumą ir pelningumą gali užtikrinti tinkamas investicijų valdymas, pagrįstas turimų motyvų, tikslų, pagrindu suformuota strategija. Skirtingos šalys pasižymi politinių, ekonominių, finansinių, gamybinių bei kitų strateginių išteklių savitumu. Atsižvelgiant į šiuos savitumus plėtojamos investicijų pritraukimo strategijos.

TUI teoriniai šaltiniai nurodo, kad yra skirtingų rūšių motyvai vietinei ūkinei veiklai perkelti į vykdyti tarptautinį veiklos modelį. Šios motyvų rūšys yra: išteklių poreikis; rinkos poreikis; efektyvumo poreikis; strateginis investavimas (Dadzie, 2012).

Langvinienė, N., Vengrauskas, P., Žitkienė, R. (2004) nurodo egzistuojant tokius TUI strategijos motyvus:

- orientacija į produktą;

- orientacija į rinką;
- orientacija į technologiją;
- orientacija į pažangią patirtį.

Į produktą orientuotos TUI strategijos naudojamos tuomet, kai įmonės gerovė itin priklauso nuo specifinio produkto savybių, galimybių bei sudėties. Paprastai šią TUI strategiją naudoja pramonės šakos, kurių veikla yra tiesiogiai susijusi su gamtos ištekliais (pvz., naftos perdirbimo ir transportavimo kompanijos, keramikos gamyklos). Šios kompanijos turi investuoti į tyrimus, susijusius su šių produktų paklausa, gamyba, paskirstymo tinklais ir t.t.

Į rinką orientuotos TUI strategijos susijusios su naujų rinkų, kurias aptarnauja užsienio kapitalo vietinės gamybos įmonės ir paskirstymo kanalai, ieškojimu. Šios TUI reikalingos tuomet, kai turima įmonės rinkai negali absorbuoti savo potencialių gaminių.

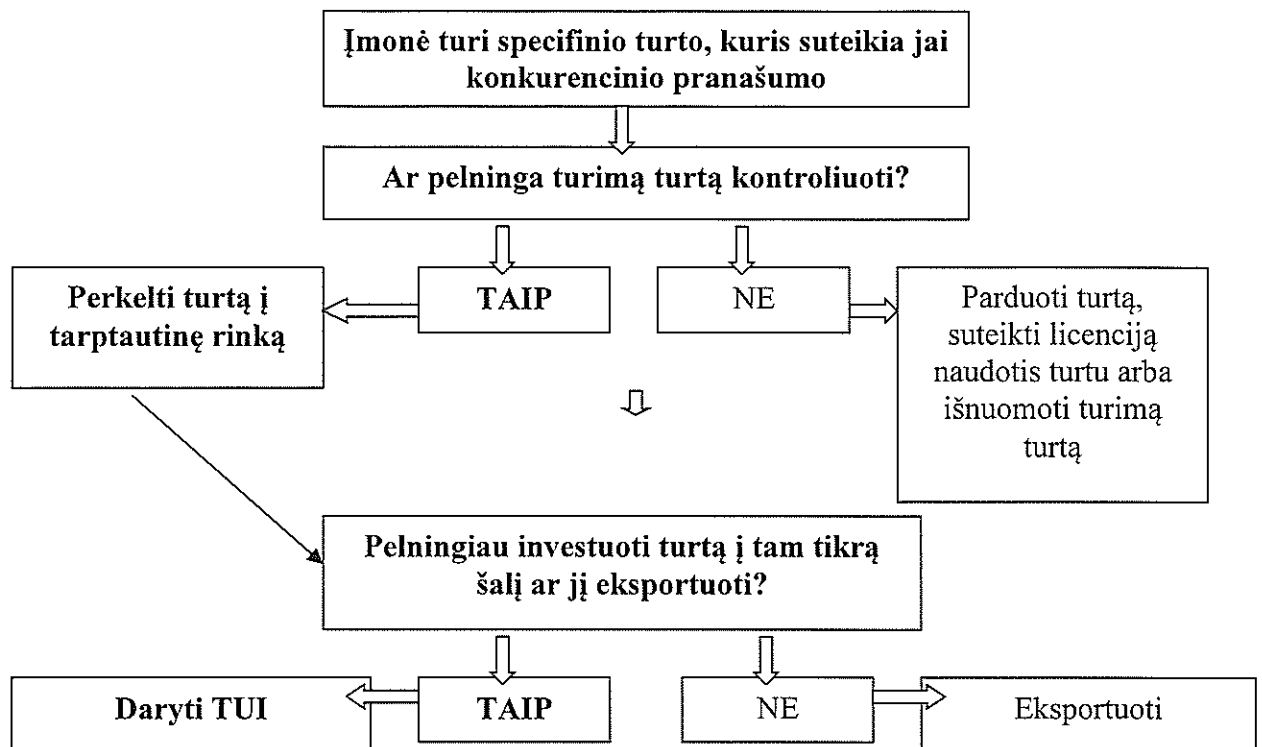
Į technologijas nukreipta TUI strategija naudojama įmonių, kurios esminiu savo konkurenciniu pranašumu laiko naudojamų technologijų naujumą. Šios įmonės investuoja tam, kad sumažintų užsienio vietinių konkurentų, naudojančių pasenusius (anglų k. out-of-date) gamybos metodus, kainas arba pristatytų užsienio rinkai visiškai naujus produktus.

Į pažangią patirtį (intelektines žinias) orientuota TUI strategija naudojama įmonių, esminiu savo pranašumu laikančių intelektinę nuosavybę, kurią gali perduoti kitoms įmonėms pagal atskirus susitarimus.

Atlikus mokslinės literatūros analizę, galima suformuluoti TUI formų sąvoką: tai užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investavimo būdai, kuriais jie investuoja savo kapitalą kitoje šalyje. Pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų formos yra naujų įmonių statyba, užsienyje veikiančių įmonių pirkimas, bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės kūrimas. Kiekviena forma turi jai būdingas galimybes ir grėsmes. Investuojančios šalies įmonės strategijos pasirinkimas parodo įmonės ekonominę orientyrą, motyvus.

1.3. Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai

Teorijoje, analizuojančioje veiksnius, kurie lemia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą šalyje, labiausiai paplitusi teorija, aiškinanti TUI, yra Dunning (1981) plėtros teorija. Tai - žinomiausias šios srities atstovas, kuris 1981 m. pateikė OLI (OLI – Ownership, Location and Internalisation – nuosavybė, vieta ir internalizacija) paradigmą, pagal kurią yra apibūdinamos sąlygos, lemiančios investitoriaus pasirinkimą investuoti tam tikroje šalyje, užsienyje (žr. 2 pav.).

2 pav. TUI patrauklumo sąlygų (OLI) plėtros teorijos struktūra

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, pagal Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G. ir kt., 2005

Remiantis Dunning plėtros teorija, visų pirma reikia nuspręsti, ar pelninga kontroliuoti turimą įmonės turtą, jei taip, tokiu atveju reikia jį perkelti į tarptautinę rinką, pasirenkant vieną iš galimybių eksportuoti arba investuoti į kitas užsienio šalis. Tačiau, pagal Dunning, investuojama į tas šalis, kuriose tenkinamos visos trys sąlygos (Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G. ir kt., 2005). Pasak Dunning, įmonės gamyba užsienio šalyje priklauso nuo šių trijų sąlygų:

1. Įmonė turėtų turėti materialiojo ir nematerialiojo turto bei įgūdžių, kad galėtų konkuruoti su vietinėmis priimančiosios šalies įmonėmis, turinčiomis žinių apie tą šalį ir patirties joje.
2. Įmonei, pasinaudojusiai priimančiąja šalimi, turėtų būti pelningiau gaminti priimančiojoje šalyje, o ne gaminti buveinės šalyje ir po to eksportuoti.
3. Daryti TUI turėtų būti pelningiau nei parduoti, nuomoti ar licencijuoti įgūdžius.

Šios sąlygos, kurias Dunning vadina OLI, yra atitinkamai nuosavybės teisės (O), vietos (L) ir internalizacijos (I) privalumai. Nuosavybės teisės privalumo galima pasiekti naudojantis kai kuriuo pajamų duodančiu turtu (patentais, prekybos paslaptimis ir prekės ženklais). Vietos privalumai – tai gamybos būdo pranašumas priimančiojoje šalyje, didelės gabenimo išlaidos, pigi darbo jėga bei pirkėjų, vietos įvaizdžio ir užsienio šalių vyriausybių prekybos prašymų artumas.

Internalizacijos privalumas – tai netobulosios konkurencijos teikiamas privalumas (ECOLAB. Globalizacija ir internacionalizacija, 2005).

3 lentelė

Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai

	Veiksny	Aautorius, metai	Poveikis tiesioginių užsienio investicijų srautams
GEOGRAFINIAI VEIKSNIAI	Geografinė padėtis	Laskienė, D. (2010), A. Maldeikienė (2014).	Strategiškai palanki geografinė padėtis, teigiamai veikia TUI srautus.
	Gamtos ištekliai	Heydari Kord Zanganeh, G. ir kt. (2014), Adams S. (2009), Rupulienė, D., Montvilaitė, K., (2008).	Gamtos ištekliai teigiamai veikia TUI apimtį.
	Infrastruktūra	Heydari Kord Zanganeh, G. ir kt. (2014), Anyanwu J. C. (2012), Fung K.C. ir kt., (2005), Rupulienė, D., Montvilaitė, K., (2008), Laskienė, D. (2010).	Infrastruktūra svarbus veiksnys TUI atžvilgiu, bei bet kurio tipo investicijoms.
EKONOMINIAI VEIKSNIAI	Infliacija	Anyanwu, J. C., (2012), Arbelaerzas H.,Ruizas I. (2013).	Infliacija neigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų srautus.
	Ekonomikos augimas	Anyanwu J. C. (2012), Adams S. (2009), Čegyčė, O., Miečinskienė, A. (2009).	TUI skatina ekonomikos augimą, ekonomikos augimas teigiamai reprezentuoja šalį užsienio investuotojams.
	Mokesčiai	Čegyčė, O., Miečinskienė, A. (2009), Rupulienė, D. (2009), Adams S. (2009), Havranekas T., Iršova Z. (2010).	Mažesnė mokesčių našta šalyje daro teigiamą poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms.
	Skatinimo priemonės	Cirulytės, R. (2004), Heydari Kord Zanganeh, G. ir kt. (2014), Šimelytė, A., Antanavičienė, J. (2013), Havranekas T., Iršova Z. (2010).	Investicijų skatinimo programa teigiamai veikia TUI srautus šalyje.
	Technologinis šalies išsivystymas. Išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP)	Čegyčė, O., Miečinskienė, A. (2009), Stankevičienė J., Lakštutienė A. (2012).	Išlaidos MTEP teigiamai veikia tiesiogines užsienio investicijas.
	Ekonomikos atvirumo indeksas	Ruplienė, D. (2009), Rupulienė, D., Montvilaitė, K., (2008), Anyanwu J. C. (2012), Arbelaerzas H.,Ruizas I. (2013).	Kuo ekonomikos atvirumas teigiamai veikia TUI srautų pritraukimą.
DARBO RINKOS VEIKSNIAI	Žmogiškasis kapitalas. Kvalifikuota darbo jėga	Anyanwu J. C. (2012), Čegyčė, O., Miečinskienė, A. (2009), Garcia – Herrero A., Iizaka H., Siu A. (2005) Fung K.C. ir kt., (2005).	Žmogiškojo kapitalo kokybė skatina TUI pritraukimą į šalį.
	Darbo jėgos sąnaudos, vidutinis atlyginimas	Laskienės, D. (2010), Ruplienė, D. (2009), Havranekas T., Iršova Z. (2010), Čegyčė, O., Miečinskienė, A. (2009), Stankevičienė J., Lakštutienė A. (2012), Laskienė, D. (2010).	Didėjantis vidutinis mėnesio atlyginimas šalyje daro neigiamą įtaką pritraukiamoms tiesioginėms užsienio investicijoms.
	Užimtumas, nedarbo lygis	Adams S. (2009).	Augantis nedarbo lygis neigiamai veikia TUI srautus.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tiesioginių užsienio investicijų apimtys priklauso nuo daugelio ekonominių faktorių, tačiau būtina suprasti, kad tiesioginių investicijų pritraukimas yra svarbus šalies ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo gamybos augimo, finansinio stabilumo, verslo infrastruktūros padėties ir strateginio vientisumo sprendžiant apmokestinimo, privatizavimo, biurokratijos kliūčių mažinimo ir kitus aktualius klausimus. Ryšys tarp TUI ir ekonomikos augimo buvo išnagrinėtas daugeliu aspektų. Tyrimai rodo, kad TUI priimančiosios šalies ekonominių santykių augimas priklauso nuo daugelio svarbių veiksnių (žr. 3 lentelę). Tarkime, gamtos išteklių yra viena iš priežasčių, dėl kurios užsienio įmonių investicijos juda į šalį. TUI priimančios šalies žmogiškasis kapitalas - taip pat vienas svarbiausių veiksnių siekiant padidinti TUI srautus. Azman-Saini ir kt. (2010) sukurtas slenksčio modelis finansų rinkose parodo, kad teigiamas poveikis TUI vyksta tik tada, kai TUI priimančios šalies ribinė finansų sektoriaus plėtra yra minimali. Anot Cirulytės, R. (2004), svarbus tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį lemiantis veiksnys yra įvairios vyriausybės siūlomos skatinamosios priemonės, kurios apima finansinius, fiskalinius paskatinimus bei tokius paskatinimus, kaip lengvatinės rinkos ir monopolinės teisės. Heydari Kord Zanganeh, G. ir kt. (2014) atlikę tyrimą, remdamiesi gautais statistiniais rezultatais išskyrė tokius svarbiausius veiksnius, darančius įtaką TUI: ekonomika, jos galimybės, infrastruktūra, skatinimo priemonės ir išteklių. Papildant tradicinį požiūrį, kai kurie tyrimai rodo, kad TUI yra labiau tikėtinas tarp šalių su daugiau panašių faktorių arba tarp šalių, kurių vystymosi stadijos yra panašios. Tumėnas, T. (2000), teigia, jog tokie makroekonominiai rodikliai, kaip valiutos devalvacijos rizika, darbo užmokesčio augimas, yra faktoriai, neigiamai veikiantys tiesiogines užsienio investicijas. Laskienės, D. (2010) nuomone, svarbiausi įmonės investicijas užsienyje lemiantys veiksniai yra – užsienio žaliavų šaltiniai ir pigi darbo jėga, taip pat galimybė apeiti muitus bei kitas kliūtis, trukdančias patekti į kitų šalių rinkas. Ruplienė, D. (2009) moksliniame straipsnyje apie verslo mokesčių dydžio kaip institucinio veiksnio įtaką TUI, mini atstumą tarp investuojančios ir investicijas priimančios šalies, darbo jėgos sąnaudas, korupcijos lygį, Vyriausybės išlaidas infrastruktūrai, konkurencijos lygį šakoje, užsienio prekybos politiką, sąlygas produkto rinkoje. Išanalizavus susistemintus užsienio autorių (Fung, K.C., Garcia – Herrero, A., Iizaka, H., Siu, A. (2005), Adams, S. (2009), Havranek, T., Iršova, Z. (2010), Kahai, S. K. (2011), Anyanwu, J. C. (2012), Arbelaerzas, H., Ruizas, I. (2013)) įvardijamus veiksnius, darančius įtaką TUI, galime išskirti, kad vienas pagrindinių veiksnių, kurį paminėjo visi autoriai, yra rinkos augimo dydis. Arbelaerzas, H., Ruizas, I. (2013) tokį veiksnių įvardijo kaip rinkos augimo potencialą. Išskiriami tokie veiksniai kaip: verslo aplinkos kokybė, mokesčių sistema, jos stabilumas. Šalyje teikiamos TUI paskatos, bendrasis vidaus produktas tenkantis vienam gyventojui, žmogiškasis kapitalas, gamtos išteklių, finansinis išsivystymas, infliacija, valiutos stabilumas, atvirumas prekybai ir kt.

Pasaulio bankų grupės internetiniame puslapyje (žr. 2 priedą), vertinančiame 189 šalių patrauklumą verslo pradžiai ir vystymui, šalys reitinguojamas pagal biurokratinis, ekonominius, socialinius kriterijus, pvz., kiek kainuoja ir kiek vidutiniškai užtrunka įmonės įsteigimas Lietuvoje, įvairios dokumentacijos (leidimai statybai, įmonės įstatai, pažymėjimas, turto registravimo pažymos ir pan.) tvarkymas, kredito gavimo kaina ir laiko sąnaudos. Vertinama įmonėms taikoma įstatyminė bazė, vyraujanti mokesčių sistema, skaičiuojama kiek ir kokių yra privalomų mokesčių vykdant įmonės veiklą, kokios eksporto importo galimybės, kiek vidutiniškai užtrunka ir kainuoja bankroto procedūra ir panašūs veiksniai. Sudarant „Doing Business“ reitingą atsižvelgta į 11 sričių, tokių kaip verslo įregistravimas, statybos, elektros leidimų gavimo trukmė, nekilnojamo turto registravimas, paskolų prieinamumas, mažumos investuotojų teisių gynimas, mokesčiai ir kt. 2013 m. pasaulio banko vykdomame valstybių reitingavime, Lietuva buvo teigiamai įvertinta kaip investicijoms palanki šalis ir iš 27-os reitingo pozicijos pakilo į 17-ą iš vertinamų 189 valstybių. 2014 m. - beveik grįžta į buvusias pozicijas – 24-ą vietą reitinge.

Pasaulinė tarptautinių investicijų praktika besivystančiose šalyse rodo, kad besivystančios valstybės turėtų daugiau skirti dėmesio tokiems veiksniams kaip: valstybės politika, tiesioginių užsienio investicijų skatinimui, o ne ribojimui, liberaliai aplinkai TUI atžvilgiu, bendrų vietos ir užsienio gamintojų veiklos skatinimui. Taikydamos palankią investuotojams politiką, užsienio kapitalą gali pritraukti net tos valstybės, kurios laikomos rizikingomis investicijų atžvilgiu. Pasaulinė ekonominė integracija nuolat didina užsienio investicijų kiekį pasaulyje, nes globalizacijos procesai spartėja ir įtraukia vis daugiau valstybių (Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G kt., 2005).

TUI valstybių ekonominės politikos kontekste vertinamos besąlygiškai teigiamai ir skatinamos motyvuojant nauda ekonomikos vystymuisi. Vis dėlto mokslinės literatūros analizė rodo, jog egzistuoja TUI poveikio investuojančios ir investicijas priimančios šalies ekonomikai įvairovė. Tiek mažose ir didelėse šalyse, tiek išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse užsienio investicijos dažnai minimos kaip pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys. Išsivysčiusių šalių praktika rodo, kad viena iš pagrindinių prielaidų ekonomikai efektyviai funkcionuoti yra mobili, subalansuota ūkio struktūra. Ilgalaikė ir efektyvi įmonių veikla, jų plėtra, konkurencingumo stiprinimas priklauso nuo jų inovacinio ir investicinio aktyvumo lygio bei investicinės veiklos apimčių. Moksliniuose straipsniuose publikuojami tyrimai atskleidžia, jog TUI yra svarbus veiksnys ekonominiam augimui ir technologinių naujovių atėjimui į šalį.

Tiesioginių užsienio investicijų įplaukos gali įtakoti šalies, priimančios TUI ekonomiką, įvairiai. TUI gali paveikti prekybos balansą, didinti konkurenciją arba koncentracijos sumažėjimą, pakeisti vartojimo įpročius. Perduoti tokius išteklius kaip žinios, technologijos, organizacinė praktika. TUI teigiamai veikia sulaukiančios investicijų šalies saugumą, skatina didesnę šalies

suinteresuotumą išlaikyti ilgalaikį suverenitetą ir demokratijos stabilumą. Užsienio investuotojai kartu su užsienio kapitalu perduoda ir verslo ryšius su tarptautinėmis institucijomis, naujas idėjas, technologijas, „know-how“, valdymo, rinkodaros įgudžius ir patirtį, pagrindinės bendrovės verslo partnerių kontaktus užsienyje, informaciją apie užsienio rinkas ir pan. Tokiu būdu įmonė tampa konkurencingesnė nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu. Šie aspektai priimančiajai valstybei padeda gerinti einamosios saskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose.

Neabejotinai vienas reikšmingiausių TUI pritraukimo teikiamų privalumų yra pasiūlos plėtra darbo rinkoje, t.y. prielaidos naujų darbo vietų sukūrimui. Tačiau reikia pabrėžti, kad didelis TUI kiekis ne visada užtikrina greitą ūkio plėtrą.

TUI turi ir neigiamų aspektų. Priimančiosios ir kilmės šalių santykiai dažnai gali būti įvairialypiai. Viena vertus, priimančioji valstybė priima ir vertina užsienio investicijas, bet, kita vertus, ji taip pat bijo, kad užsienio šalis pradės dominuoti šalyje. Šiuo metu kyla vis daugiau abejonių dėl teigiamo TUI poveikio priimančiosios šalies ekonomikai.

Lietuvių ekonomistų darbuose taip pat randama atsargi, konstruktyvi, analitinė pozicija TUI atžvilgiu, pvz. dėstoma nuomonė, jog tiesioginės užsienio investicijos, priklausomai nuo jų kokybės ir kitų charakteristikų, skirtingai veikia investicijas priimančios šalies ekonomiką. Šalis, besiorientuojanti į įgūdžių tobulinimą, tyrimų ir plėtros žinias, informacines ir tiekimo rėmimo sistemas, technologijų infrastruktūrą, pritraukia „aukštos kokybės“ tiesiogines užsienio investicijas. Priešingu atveju, šalyje kuriamos pigiais investicijas priimančios šalies ištekliais siekiančios pasinaudoti užsienio kapitalo įmonės, daugiausia vykdančios produkcijos surinkimo veiklą ir ribojančios TUI nutekėjimus bei ryšius su vietinėmis įmonėmis. Pastebimi ir kitokie neigiami TUI veiksniai. TUI gali iš rinkos išstumti vietinius gamintojus bei pakeisti juos užsienio tiekėjais ir gamintojais. Užsienio kapitalo imonės gali reinvestuoti į tas pačias arba susijusias pramonės šakas, taip išplėsdamos savo rinkos dalį. Pastebima stipri valdžios priklausomybė nuo užsienio investuotojų, ne visada dalijamasi gauta nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Šalies ūkis įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto. Tarptautinės imonės, atlikdamos bendrus mokslinius tyrimus, naudoja investicijas priėmusios šalies žmonių idėjas ir žinias (žmogiškuosius išteklius), tačiau tuo sukelia „protų nutekėjimą“ (Brenkevičiūtė, R., 2010). TUI srautai gali sukelti priimančiosios šalies pinigų pasiūlos, o kartu ir vartojimo padidėjimą. Tai skatina importo augimą ir didina infliaciją. Dideli užsienio kapitalo srautai gali padidinti šalies užsienio skolą ir neigiamą užsienio prekybos balansą

Moksliniuose tyrimuose, tiek užsienio, tiek lietuvių autorių literatūroje ir duomenų bazėse išskiriami tie patys veiksniai, lemiantys TUI pritraukimą į šalį. Šalys, kuriose išsivysčiusios finansų rinkos, didesni gebėjimai įsisavinti ir palaikyti prekybą, linkusios turėti daugiau naudos iš TUI įplaukų. Gamtos ištekliai taip pat yra viena iš priežasčių, dėl kurios užsienio įmonių investicijos

juda į šalį. Taigi, tikintis teigiamo ekonomikos augimo, lemiančio TUI, šalis turi pasižymėti ekonominiu stabilumu, liberalizuotomis rinkomis ir turėti tinkamo lygio žmogiškąjį kapitalą.

Išnagrinėjus faktorius, į šalį pritraukiančius užsienio investicijas, galime teigti, kad visi veiksniai, lemiantys TUI, susieti su Dunning OLI (NVI nuosavybė, vieta, internalizacija) teorija. OLI teorijos sudėtinei daliai Ownership (nuosavybė) priskiriame šalies nuosavybę, t.y. priskiriame tokius veiksnius kaip: darbo jėga, žaliavų, gamtinių išteklių šaltiniai. Location (vieta) OLI teorijos determinantui priskiriame visus veiksnius susijusius su vieta kartu su vietos ekonomiais (rinkos dydis, rinkos augimo dydis, ekonominis stabilumas, konkurencinė aplinka, valiutos stabilumas), politiniais (verslo skatinimo sistema, įstatyminė bazė, mokesčių sistema, atvirumas prekybai), istatymiais (įstatymų bazė) veiksniais. Internalization (internalizacija) nagrinėjamų autorių veiksnys nepaminėtas, tačiau manytina, kad labai svarbus faktorius investuojančiai šaliai yra lankstumas, t.y. kiekviena šalis turi savo kultūrą, papročius, vertybes. Investuojant užsienyje patariama pasidomėti tos šalies, į kurią investuojama kultūriniais papročiais. Diegiant naujoves taipogi reikia būti atsargiems ir lanksčiai priimti investicijas priimančios šalies kultūrą. Pastebėta, kad rinkos dydis, mokesčių našta, pigios darbo jėgos faktoriai vieni svarbiausių iš kriterijų pasirenkant vietą daigianacionalinėms organizacijoms kurti ir plėsti.

Galime teigti, kad mažesnė mokesčių našta būtų viena iš sąlygų, kuri turėtų pritraukti daugiau užsienio investuotojų į šalį. Pasaulio banko duomenimis, mokesčių našta Lietuvoje ganėtinai palanki, nes pagal šį kriterijų Lietuva užima 56 vietą iš 189 pasaulio valstybių. Išanalizavus literatūrą verta paminėti, jog šalis, norinti pritraukti TUI, turėtų vengti dažnų įstatymų pasikeitimų ir politinio nestabilumo, nes tokie faktoriai, neigiamai veikia tiesiogines užsienio investicijas.

Apibendrinant galima teigti, kad skirtingose šalyse, sektoriuose ir šalių bendruomenėse tiesioginių užsienio investicijų nauda nėra tolygi ir vienodai apčiuopiama. TUI investicijų lygis gali priklausyti nuo priimančios šalies ekonomikos augimo modelio, visų mokesčių naštos, verslo aplinkos, rinkos dydžio, perkamosios galios, darbo jėgos kvalifikacijos, novatoriškos mąstysenos, mobilumo, prekybos atvirumo bei geografinė padėties. Šalis, nesugebanti pritraukti tiesioginių investicijų, dažniausiai turi mažas pajamas vienam gyventojui, neišsivysčiusią ekonominę sistemą ir vyriausybės politiką, prastą infrastruktūrą ir komunikacijas, žemą žmogiškąjį kapitalą. Apgalvota vidaus politika ir tarptautinių investicijų pritraukimo strategija lemia didesnių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą besivystančiose šalyse ir galimybę išnaudoti jų teikiamą naudą vystymuisi.

Yra daug teigiamų aspektų tiesioginių užsienio investicijų naudingumo klausimu. Galiausiai, atliktais tyrimais, analizuojančiais TUI srautus, nustatyta: tiesioginės užsienio investicijos turi teigiamą poveikį ekonomikos augimui. Investicijas priimančioje šalyje TUI turi

tokių teigiamų pasekmių, kurios apima našumą, technologijų perdavimą, darbo galimybes, naujų procesų, vadybos įgūdžių ir patirties perdavimą, naujų darbo vietų kūrimą, darbuotojų mokymą, patekimą į tarptautines platesnes rinkas. Valstybių ekonominėje politikoje TUI besąlygiškai laikomos teigiamu reiškiniu, tačiau mokslinėje literatūroje, atskleidžiančioje TUI sampratą, pastebima, kad TUI reikšmė ir įtaka investicijas priimančios šalies ekonomikai vertinama nevienareikšmiškai. TUI gali sukelti ir neigiamų pasekmių: žlugdyti vietos šalių smulkiuosius verslininkus, užimdamos rinką užsienio prekėmis ir paslaugomis, galima šalies priklausomybė nuo investuojančios šalies įmonės technologijų. Darytina išvada, kad vertinant TUI ypatingai svarbu diskutuoti tiek apie teigiamą, tiek ir apie neigiamą jų poveikį priimančiosios šalies ekonomikai.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ LIETUVOJE 2003-2013 M. LAIKOTARPIU

Kiekviena šalis ekonomikos skatinimui ir plėtrai stengiasi pritraukti investicijų iš užsienio. Kartu su investicijomis iš užsienio ateina naujų technologijų, inovatyvių valdymo modelių, plačiau atsiveria užsienio rinkos, o taip pat šalis tampa žinomesnė pasauliniu mastu. (Misiūnas, A., Gudeliauskaitė, D., 2013). Lietuvoje, kaip besivystančioje šalyje, siekiama kuo spartesnio ekonomikos augimo, o TUI laikomos vienu iš veiksnių skatinančių ekonominę plėtrą. Lietuvos plėtros (raidos) galimybes ir perspektyvas lemia daugelis veiksnių, iš jų svarbiausieji – globalizacijos iššūkiai, integracijos į Europos Sąjungą ir NATO procesai.

2.1. Tiesioginių užsienio investicijų ekonominės analizės metodologija

Teigiamas TUI vertinimas ir jų įvardijimas vienu svarbiausių ekonominio augimo veiksniu, lemia šios srities tyrimų gausą. Dažniausiai tyrimuose analizuojamos priežastys, lemiančios TUI srautus, apimtį, tiesioginio investavimo formas, pasiskirstymą tarp valstybių, nagrinėjamas ekonomikos augimo ir TUI sąryšis bei kitos problemos (Čegyte, O., Miečinskienė, A., 2009).

4 lentelė

Moksliniai tyrimo metodai, taikomi tiesioginių užsienio investicijų tyrimuose ir jų rezultatai

Aautorius, metai	Tyrimo objektas	Tyrimo metodas	Gauti rezultatai
Čegyte, O., Miečinskienė, A. (2009),	Veiksniai, darantys įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui.	Loginė lyginamoji analizė, sintezė, koreliacinė - regresinė analizė.	Mokesčių našta ir šalies išsilavinimo lygis vaidina svarbų vaidmenį pritraukiant TUI. Atlikta užsienio autorių empirinių tyrimų TUI srityje lyginamoji analizė leidžia daryti išvadą, kad dauguma empirinių tyrimų rodo didesnę teigiamą TUI įtaką ekonomikos augimui nei neigiamą. Literatūroje dažniausiai pagrindiniais TUI lemiančiais veiksniais įvardijamų, veiksnių priklausomybės įvertinimas parodė, kad stipriausias pozityvus ryšys yra tarp TUI ir MTTP. Nustatyti trys labai stiprūs tiesioginiai TUI ryšiai su eksportu, išsilavinimo lygiu, mokesčių našta. Nagrinėjant TUI ir rinkos dydį, gautas stiprus atvirkštinis ryšys.
Šečkutė, L., Tvaronavičius, V. (2007)	Pagrindiniai tiesioginių užsienio investicijų veikiami ekonomikos rodikliai bei veiksniai, darantys įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į Baltijos šalis	Koreliacinė analizė	Apibendrinant rezultatus pastebėta, kad visoms Baltijos šalims būdingas stiprus ryšys tarp gaunamų tiesioginių užsienio investicijų ir bendrojo vidaus produkto, gaunamų tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto. Analizuojant veiksnius, darančius įtaką gaunamoms tiesioginėms užsienio investicijoms, nustatyta, kad didėjantis vidutinis mėnesio atlyginimas šalyse nelemia gaunamų tiesioginių užsienio investicijų visose Baltijos šalyse. Taip pat nustatyta, kad mokesčių naštos mažėjimas daro teigiamą įtaką gaunamoms TUI.

Ruplienė, D. (2009)	Veiksniai lemiantys įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms	Analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, detalizavimas ir apibendrinimas, koreliacinė analizė, grafinis duomenų vaizdavimas	Nemažai autorių teigia, kad neverta mokesčių įtakos analizuoti atsietai nuo kitų veiksmų. Tarp naudojamų papildomų veiksmų galima paminėti rinkos dydį, atstumą tarp investuojančios ir investicijas priimančios šalių, darbo jėgos sąnaudas, korupcijos lygį. Vyriausybės išlaidas infrastruktūrai, konkurencijos lygį šakoje, užsienio prekybos politiką, sąlygas produkto rinkoje. Koreliacinės analizės, vertinančios priklausomybę tarp tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių 1 gyventojui, ir mokesčių normos 2007 m. naujosiose ES valstybėse, rezultatai neleidžia teigti, kad tarp šiurodiklių egzistuoja atvirkštinis ryšys.
Stankevičienė J., Lakštutienė A. (2012).	Tiesioginės užsienio investicijos ir makroekonominiai veiksniai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.	Mokslinės literatūros analizė, duomenų analizė, grafinis duomenų vaizdavimas bei koreliacinė analizė.	Pagal atrinktų veiksmų ryšio stiprumą su tiesioginėmis užsienio investicijomis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje bendrą tendenciją galima įžvelgti tarp rinkos dydžio, išlaidų MTTP, vidutinio mėnesinio atlyginimo ir eksporto, nes vyrauja itin stiprus ryšys visose trijose šalyse. Estijoje TUI labiausiai lemia rinkos dydis, Latvijoje – eksportas, o Lietuvoje – naujai įtrauktas veiksnys – išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai. Rinkos dydžio ir Baltijos šalių tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė yra stipri, tačiau atvirkštinė, nes tiesioginės užsienio investicijos Baltijos šalyse didėjo, tačiau gyventojų skaičius, per analizuojamą laikotarpį, mažėjo.
Ruplienė, D., Montvilaitė, K. (2011).	Tyrimai, skirti įvertinti darbo rinkos veiksmų poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms.	Analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, detalizavimas ir apibendrinimas.	Empiriniuose tyrimuose tiesiogiai vidutiniam darbo užmokesčiui nėra skiriama labai daug dėmesio. Tai gali būti susiję su tuo, kad darbo jėgos kaina nėra tik vidutinis darbo užmokestis. Ji taip pat priklauso ir nuo darbdavio mokamų mokesčių dydžio ir kitų darbo rinkos reguliavimo aspektų – priėmimo į darbą bei atleidimo taisyklių ir t. t. Atliekami ir tyrimai, kurie skirti vertinti konkrečią darbo rinkos veiksmų įtaką, juose nenagrinėjami pagrindiniai tiesioginių užsienio investicijų veiksniai, išsamus darbo rinkos veiksmų sąrašas, o apsiribojama vieno ar kelių darbo rinkos aspektų analize.
Laskienė, D. (2010).	Užsienio investicijų ir ekonominių vertinimo rodiklio priklausomybė.	Mokslinių straipsnių loginė lyginamoji analizė ir sintezė, statistinių duomenų analizė ir apibendrinimas, grafinė analizė, koreliacinė – regresinė analizė.	Svarbiausi veiksniai, turėję teigiamos įtakos tiesioginių investicijų pritraukimui į Lietuvą: stabili politinė ir ekonominė situacija; verslo plėtrai strategiškai palanki geografinė padėtis; gerai išvystyta infrastruktūra, kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga, palyginti su kitomis ES valstybėmis, mažas pelno mokestis.
Sakalauskaitė, R., Miškinis A. (2014)	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse.	Abstrakcija, sisteminė lyginamoji analizė, koreliacinė, regresinė analizė, apibendrinimas.	Dalis užsienio investuotojų pasižymi orientacija į žemus veiklos kaštus, kiti prioritetą teikia veiklos specializacijai ar technologinei-mokslinei pažangai. TUI poveikis Lietuvos apskričių ūkio plėtrai itin priklauso nuo esamos padėties valstybėje, susiklosčiusių socialinių, politinių, ekonominių sąlygų. Dėl to labai svarbu Lietuvoje ir Lietuvos apskrityse siekti subalansuotos mikroekonominės bei makroekonominės politikų ir vykdyti jų priežiūrą.
Čibinskienė, A. Kontautienė, R. (2010)	Tiesioginių užsienio investicijų srautai.	Sisteminė literatūros ir statistinių duomenų lyginamoji ir struktūrinė, loginė analizė, prognozavimas.	Siekiant didesnio konkurencingumo integruotoje ES rinkoje, būtina skatinti kurti ir diegti naujas technologijas, plėsti inovacinę veiklą, pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į aukštų technologijų sektorius.

Atlikus teorinę mokslinės literatūros apie tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje analizę, nustatyta, kad pagrindiniai taikomi metodai yra mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, lyginamoji, koreliacinė ir regresinė analizė, atsižvelgiant į tai, šie metodai bus taikomi atliekant empirinę magistro dalį.

Ekonominiams tyrimams yra svarbūs tokie metodai kaip: statistinis identifikavimas, klasifikavimas, grupavimas, ekonominė dinaminė analizė ir prognozavimas. Statistinis identifikavimas tai statistinių apibrėžimų suformulavimas, statistinis klasifikavimas ir grupavimas tiriamųjų elementų skirstymas į grupes, skirtas konkrečiam proceso struktūros tyrimui. Duomenų vaizdavimas grafiniu metodu atspindi didelį duomenų skaičių, palengvina jų interpretavimą bei analizę (Bagdanavičius ir kt., 2007).

Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje rodiklių analizei pasirinktas dešimties metų laikotarpis, analizuojami Statistikos departamento patvirtinti, 2003-2013 metų duomenys. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje analizė buvo atliekama keturiais etapais.

I Etapas: *Identifikuojamos faktinės rodiklių reikšmės.*

Pateikiami kiekybiniam tyrimui reikalingi duomenys. Duomenų šaltinis - Lietuvos statistikos departamentas.

II Etapas: *Įvertinama tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje rodiklių dinamika, pokyčiai retrospektyvos požiūriu.*

Dinamikos santykiniai dydžiai parodo nagrinėjamo reiškinių kitimą tam tikru laiku, palyginus rodiklio einamojo (ataskaitinio) laikotarpio duomenis su prieš tai buvusio laikotarpio duomenimis. Magistro baigiamajame darbe skaičiuojamas absoliutus tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pokytis 2003-2013 metais. Absoliutus lygio padidėjimas/sumažėjimas rodo, keliais vienetais pasikeičia jo lygis per tam tikrą laikotarpį, ir yra skaičiuojamas pagal formules:

$$\Delta y = y_n - y_1 - \text{bazinis absoliutus lygio padidėjimas} \quad (1)$$

Δy – absoliutus padidėjimas (sumažėjimas), y_n – paskutinis dinamikos eilutės lygis, y_1 – pirmas dinamikos eilutės lygis

$$\Delta y = y_n - y_{n-1} - \text{grandininis absoliutus lygio padidėjimas} \quad (2)$$

Δy – absoliutus padidėjimas (sumažėjimas), y_n – atskiros dinamikos eilutės lygis, y_{n-1} – dinamikos eilutės lygis, esantis prieš lygį y_n .

Didėjimo/mažėjimo tempas rodo, kiek kartų padidėjo ar sumažėjo lygis šio laikotarpio atžvilgiu su praėjusio laikotarpio arba kiek procentų siekia esamo laikotarpio reiškinio lygis, lyginant su praėjusiu:

$$T_d = \frac{y_n}{y_1} \times 100\% - \text{bazinis didėjimo/mažėjimo tempas} \quad (3)$$

$$T_d = \frac{y_n}{y_{1-1}} \times 100\% - \text{grandininis didėjimo/mažėjimo tempas} \quad (4)$$

$$T_p = T_d - 100 - \text{padidėjimo/sumažėjimo, pokyčio tempas} \quad (5)$$

T_d - didėjimo/mažėjimo tempas, T_p – padidėjimo tempas, y_n – ataskaitinio laikotarpio dinamikos eilutės lygis, y_{n-1} – prieš ataskaitinį lygį esantis dinamikos eilutės lygis.

III Etapas: *Identifikuojami struktūros indikatorių tarpusavio ryšiai. Tiesės lygtis ir jos parametrai (dvimatė tiesinė regresija).*

Atliekama koreliacinė – regresinė analizė siekiant įvertinti, ar egzistuoja priklausomybė tarp tiesioginių užsienio investicijų ir bendrojo vidaus produkto, infliacijos lygio, nedarbo lygio, darbo sąnaudų, ekonomikos atvirumo indekso, paruoštų specialistų skaičiaus ir kt.

Koreliacinė analizė yra statistinis metodas, kuriuo tiriami atsitiktinių dydžių, turinčių normalųjį skirstinį, tarpusavio ryšiai generalinėje aibėje, koreliacijos koeficientas yra statistinio ryšio tarp kintamųjų stiprumo matas, kuris žymimas raide R (Kėdaitis, V., 2005). Koreliacijos metodas neparodo ryšių tarp reikšmių atsiradimo priežasčių, jis kiekybiškai išmatuoja, kiek įvairūs veiksniai priklauso vienas nuo kito ir išmatuoja jų stiprumą.

5 lentelė

Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė

Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
-1	nuo -1 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,2	nuo 0,2 iki 0	0	nuo 0 iki 0,2	nuo 0,2 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 1	+1

Šaltinis: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Koreliacija>

Koreliacijos koeficiento reikšmės kinta nuo -1 iki 1. Koeficiento ženklas rodo ryšio pobūdį - neigiamas ar teigiamas ryšys yra tarp kintamųjų. Esant teigiamam ryšiui, didėjant vieno požymio reikšmėms, kito požymio reikšmės taip pat didėja. Kai ryšys neigiamas - vieno kintamojo reikšmėms didėjant, kito reikšmės mažėja. Ryšio glaudumas įvertinamas tiesinės koreliacijos koeficientu (r), kurio išraiška yra tokia:

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \times \bar{y}}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}} \quad (6)$$

$$R_x = \sqrt{\frac{\sigma_y^2 - \sigma_{yx}^2}{\sigma_y^2}} \times x \quad (7)$$

σ_x - x požymio vidutinis kvadratinis nuokrypis, σ_y - y požymio vidutinis kvadratinis nuokrypis.

Remiantis regresijos lygtimi apskaičiuojamas determinacijos koeficientas r^2 (R^2). Rodiklis parodo, kokią dalį visos rezultatinio požymio variacijos nulemia faktorinis požymis. Taikant regresinę analizę, dažniausiai reikalaujama, kad determinacijos koeficientas r^2 (R^2) būtų didesnis už 0,25, jeigu r^2 (R^2) mažesnis už 0,25 regresijos modelio tinkamumas abejotinas.

Vien pagal koreliacijos koeficiento dydį negalime daryti išvados, kad tarp dviejų atsitiktinių dydžių egzistuoja stochastinis ryšys. Norint įvertinti koreliacijos koeficiento reikšmingumą *Student* kriterijumi skaičiuota faktinė t kriterijaus reikšmė pagal formulę:

$$t_r = \left| r = \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right| \quad (8)$$

t_r - reikšmingumo lygis, r - koreliacijos koeficientas, r^2 - determinacijos koeficientas, n - reikšmių skaičius.

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą, apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine reikšme t_k (žr. 9 priedą). Kritinė *Studento* t kriterijaus reikšmė surandama naudojant *Studento* skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Koreliacijos koeficientas reikšmingas, kai tenkinama sąlyga $t_r > t_k$.

IV Etapas: *Atliekama tiesioginių užsienio investicijų rodiklių prognozė.*

Prognozavimas – tai sistemingas raidos numatymas, šiuo atveju suprantamas kaip būsimų rodiklių įtaka būsimiems TUI srautams, t.y. BVP, išlaidų MTEP santykis su BVP ir ekonomikos atvirumo indeksas. Atsižvelgiant į stipriausius koreliacinius ryšius analizuojamu laikotarpiu, pasirinkti aukščiau išvardintų rodiklių duomenys. Prognozavimas ir skaičiavimai atlikti Microsoft Excel programa, pasirinkus funkcijas TREND ir GROWTH (konstantos (const) loginė reikšmė pasirinkta TRUE, kad b koeficientas būtų skaičiuojamas įprastai ((renkantis loginę reikšmę FALSE, b koeficientas prilyginamas 0)), atitinkančios tiesines ir eksponentines lygtis, kurios apskaičiuojamos pagal formules:

$$y = mx + b - \text{tiesinė regresijos lygtis} \quad (9)$$

$$y = b \times m^x - \text{eksponentinė lygtis} \quad (10)$$

y – prognozuojami kintamieji, x – kintamieji, pagal kuriuos atliekama prognozė, m – indeksas, apskaičiuojamas automatiškai kompiuteriu pagal mažiausio kvadrato metodą.

Galutinė prognozė skaičiuojama Excel programos funkcija AVERAGE (vidurkis), pasirenkant prognozės duomenis pagal tiesinę lygtį ir prognozės duomenis pagal eksponentinę lygtį, nes eksponentinę lygtį galima traktuoti kaip optimistinę, o tiesinę - kaip pesimistinę prognozę. Skaičiuojamas šių dviejų rodiklių vidurkis.

2.2. Lietuvos investicinį patrauklumą apibūdinantys veiksniai

Remiantis Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, išskiriami tokie pagrindiniai Lietuvos investicinį patrauklumą apibūdinantys veiksniai:

- Narystė Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO);
- Geografinė padėtis;
- Kvalifikuota darbo jėga;
- Žemos darbo užmokesčio sąnaudos;
- Žemos pragyvenimo sąnaudos;
- Mažas pelno mokestis;
- Išplėtotas transporto tinklas;
- Laisvosios ekonominės zonos (LEZ);
- Tarptautinių organizacijų pripažinimas.

Vienas aukščiau pateiktų veiksnių, skatinančių užsienio ir Lietuvos investuotojus investuoti į Lietuvos ekonomiką, – Lietuvos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) ir ES, suteikianti ekonominei, politinei ir socialinei aplinkai stabilumą, taigi ir papildomų verslo plėtros galimybių. Be to, Lietuva palaiko glaudžius ekonominius santykius su kaimyninėmis Rytų Europos valstybėmis. Jos strateginė geografinė padėtis tarp ES ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) palanki verslo plėtrai. Lietuva suvokiama tarsi tiltas tarp ES ir NVS. Investuotojų pasitikėjimą verslo saugumu užtikrina investavimą reguliuojantys teisės aktai, atitinkantys visus ES standartus.

Investuotojams taip pat patraukli kvalifikuota bei konkurencinga Lietuvos darbo jėga. Vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje vis dar yra vienas mažiausių iš ES valstybių. Gana aukšta darbo jėgos kvalifikacija ir mažas darbo užmokestis lemia verslui patrauklų darbo jėgos kokybės ir sąnaudų santykį.

Prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos, gyvenimo sąnaudos Lietuvoje – vienos mažiausių iš Centrinės ir Rytų Europos valstybių. Lietuva ne tik geografiškai artima Rytų rinkoms,

bet ir pranašesnė prekių ir paslaugų pigumu. Tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams Lietuvoje santykinai sumažinti bendrąsias sąnaudas. Lietuva – ES konvergencijos tikslo regionas, kuriam pagal Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją konvergencijos tikslui įgyvendinti per artimiausius septynerius metus skirta 23,4 mlrd. litų parama. Lietuvoje, palyginti su kitomis ES valstybėmis, mažas pelno mokestis – 15 procentų.

Investicijų aplinkai teigiamą poveikį daro gerai išplėtotas Lietuvos transporto tinklas. Europos Komisijos Energetikos ir transporto generalinis direktoratas apibūdino Lietuvą kaip regiono transporto centrą – 2 iš 10 prioritetinių Europos tranzito koridorių yra Lietuvoje. Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai tarpusavyje sujungti 4 juostų keliais, atitinkančiais visus ES standartus. Be to, Lietuvoje veikia 4 tarptautiniai oro uostai, neužšalantis Klaipėdos valstybinis jūrų uostas.

Vienas iš tiesioginių užsienio investicijų ir vidaus investicijų pritraukimo veiksnių – Lietuvoje įsteigtos laisvosios ekonominės zonos. Veikia dvi laisvosios ekonominės zonos: Klaipėdos laisvoji ekonominė zona - pirmoji Lietuvoje veiklą pradėjusi ir sėkmingai ją plečianti laisvoji ekonominė zona, bei Kauno laisvoji ekonominė zona.

Investuoti į Lietuvos ekonomiką skatina ir tarptautinių organizacijų pripažinimas, kad Lietuva – patraukli investicijoms. Dėl palankių investavimo sąlygų ir tinkamos investicijų aplinkos į Lietuvą investavo pasaulyje gerai žinomos daugiašalės įmonės: „Siemens“, „Telia“, „Philips“, „Motorola“, „Mars/Masterfoods“, „Sonera“, „Kraft Food International“, „Festo“, „Lancaster Steel“, „Partec“, „Danisco“, „SEB“, „Carlsberg“, „Marzotto“ ir kitos. Tarptautinių bendrovių pripažinimas Lietuvos ekonomiką daro atviresnę. Daugelis užsienio bendrovių investuoja į Lietuvą, tikėdamosios ateityje eksportuoti produkciją į kitus regionus (Investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa).

Investuok Lietuvoje organizacija išskiria tokius šiai dienai aktualius Lietuvos patrauklumo veiksnius:

- Lietuva yra viena iš penkių ES pirmaujančių šalių pagal didžiausią jaunų žmonių santykį / *Eurostat, 2013*;
- Didžiausias plačiajuosčio interneto greitis Europoje ir top 7 pasaulyje / *Ookla Net Index, 2014*;
- Išlaidos darbo jėgai 4 kartus mažesnės nei ES vidurkis / *Eurostat, 2013*;
- Lietuva 4-oji pagal mažiausią pelno mokesčio tarifą visoje ES / *KPMG, 2014*;
- Iki 0% taikomi pelno mokesčiai ir kitos mokesčių lengvatos laisvosiose ekonomikos zonose;
- 1-a vieta Europoje pagal elektroninės valdžios galimybes / *Europos Komisija, 2013*;

- Lengvas susisiekimas su Europos miestais: Vilniaus ir Kauno oro uostai siūlo nuolatinius skrydžius visais pagrindiniais Europos maršrutais, o skrydžiai trunka vos 2-3 val.

Pažangios ekonomikos ataskaitoje, kurią parengė „PwC“ ir Didžiosios Britanijos ambasada Varšuvoje, Vidurio ir Rytų Europos regione Lietuvos investicinio patrauklumo potencialas vertinamas geriausiai. Lietuvos investicinis patrauklumas minėtame regione plėtojamas sparčiausiai. Lietuvos patrauklumo indeksas sudaro 6,8, Estijos – 6,5, o Latvijos – 6,3 (Investuok Lietuvoje).

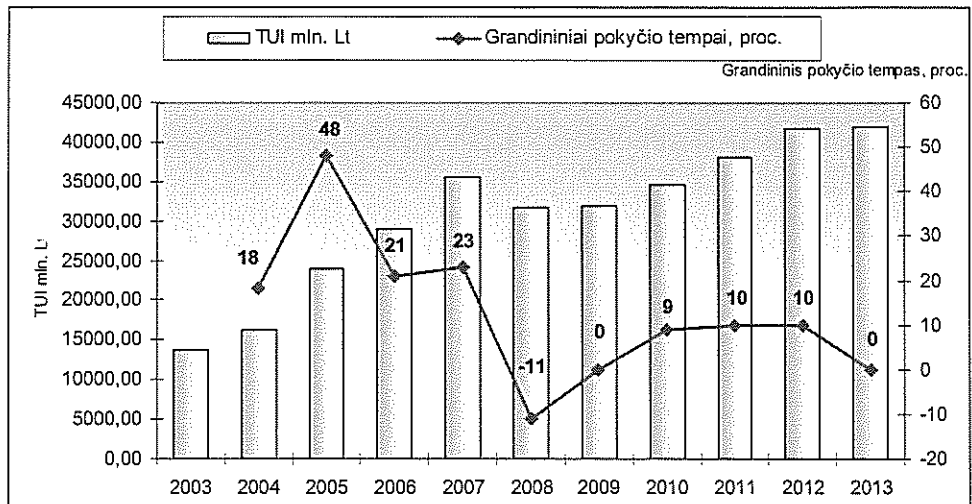
Vertinant atsižvelgiama į stiprybes ir silpnybes penkiose srityse, kurios lemia investicinį šalių patrauklumą. Tai – rinkų pasiekiamumas, kuris parodo dalyvavimą globalioje ir vietos rinkose, plėtrą skatinantys ištekliai (žmonės, kapitalas ir žinios), konkurencingumas sąnaudų atžvilgiu (santykis tarp darbo sąnaudų kokybės), augimo pastovumas (finansiniu, politiniu ir aplinkos aspektais) bei verslo aplinka, t. y. institucijų, mokesčių sistemos, infrastruktūros ir bendro ekonomikos skaidrumo įvertinimas. Ataskaitoje pabrėžiama, kad pagrindiniai Lietuvos investicinį patrauklumą lemiantys veiksniai yra rinkų pasiekiamumas ir konkurencingumas sąnaudų atžvilgiu. (Verslo žinios, 2013).

Analizuojant veiksnius lemiančius Lietuvos patrauklumą tiesioginėms užsienio investicijoms, galima teigti, kad Lietuvos TUI pritraukimo potencialas didelis. Nors Lietuva ganėtinai nedidelė tiek pagal teritoriją, tiek pagal gyventojų skaičių valstybė, tačiau turinti puikios kvalifikuotos darbo jėgos, išvystytą infrastruktūrą bei yra geografiškai patogioje strateginėje padėtyje, kas teigiamai lemia užsienio investuotojų pritraukimą į šalį.

2.3. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika ir struktūra Lietuvoje 2003 – 2013 m.

Užsienio investicijų kiekis parodo šalies patrauklumo ir stabilumo lygį (Čiegis, Pareigis, Skunčikienė, 2007). Anot Domarkienės, L., Miškinio, G. (2006), norint gerinti padėtį šalyje, reikalingos tam tikros sąlygos, galimybės, o svarbiausia - reikalingos lėšos. Esant ribotiems kapitalo ištekliams Lietuvoje, užsienio investicijos yra efektyvios skatinant gamybos augimą, eksportą, keliant prekių ir paslaugų kokybę, kuriant naujas darbo vietas ir padedant įmonėms sėkmingiau konkuruoti laisvosios rinkos sąlygomis (Stankaitytė, Piktumaitė, 2010).

3 paveiklse pateikta tiesioginių užsienio investicijų 2003-2013 metų dinamika, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis. Grandininis pokyčio tempas apskaičiuotas Excel programos pagalba, pokytis pateikiamas procentais (žr. 3 pav.).

3 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais, mln. Lt, grandininis pokyčio tempas, proc.

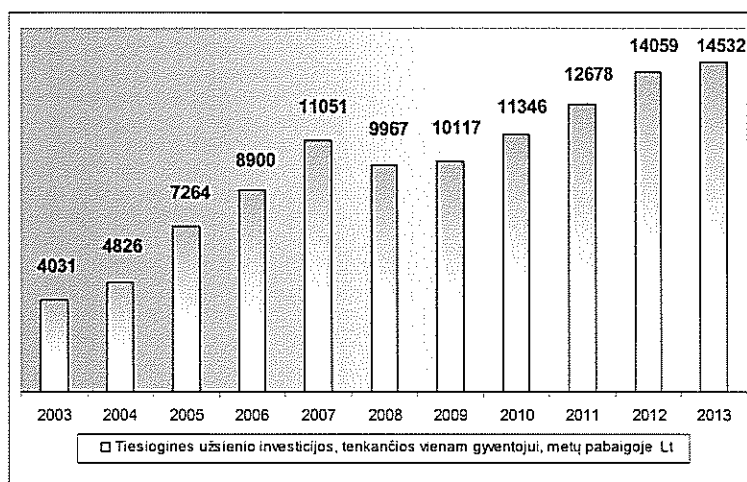
Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Iš 3 paveiksle pateiktų duomenų matyti, jog TUI nuo 2003 iki 2007 metų didėjo kiekvienais metais. Nuo 2003 metų, kada TUI siekė 13699,40 mln. Lt, augimas buvo stabilus ir vidutiniškai siekė 13 proc. kasmet. Galima daryti prielaidą, kad tokius sparčius TUI didėjimus lėmė integracija į Europos sąjungą. Kaip matyti pateiktame paveiksle, lyginant su 2004 metais, 2005 metais grandininis TUI pokyčio tempas siekė 48 proc., tiesioginės užsienio investicijos išaugo 32 proc., tais metais fiksuojamas didžiausias TUI augimas.

Tuo tarpu vienintelis ir didžiausias TUI sumažėjimas nagrinėjamu laikotarpiu užfiksuotas - 2008 metais, kuomet TUI grandininis pokyčio tempas sudarė -11 proc., absoliutus grandininio TUI pokytis, lyginant su 2007 metais, siekė 42 proc. Tiesioginių užsienio investicijų mažėjimą lėmė pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje, susidariusi sunki ekonominė padėtis – ekonominė krizė. Lietuvai TUI mažėjimas yra signalas, iliustruojantis smunkantį šalies konkurencingumą, patrauklumą bei stabilumą. Nepaisant to, nuo 2009 metų TUI apimtys nežymiai, tačiau pradėjo stabiliai didėti. 2010 metais beveik pasiektas prieškrizinis TUI lygis. Tokius TUI pasikeitimus 2010 metais lėmė investicijų į akcinį kapitalą ir reinvesticijų padidėjimas (Lietuvos bankas, 2010). 2011 metais TUI srautas viršijo prieš krizę buvusius TUI srautus.

Lyginant 2013 metų su 2012 metų tiesioginių užsienio investicijų srautus, pastebėta, kad TUI srautas Lietuvoje sumažėjo, 2012 metais užfiksuotas 7 proc. grandinis absoliutus pokytis, 2013 metais tik 5 proc. Tokį mažėjimą paveikė akcinio ir kito kapitalo srautų mažėjimas (Lietuvos bankas, metinė ataskaita, 2013). Nors 2013 metų TUI srautas mažesnis, nei buvo 2012 metais, Lietuvoje net 38 užsienio įmonės pradėjo arba plėtė savo veiklą, viešai paskelbusios planus sukurti daugiau nei 3500 darbo vietų (Investuok Lietuvoje).

TUI srautams didėjant, kito ir TUI vienam gyventojui. Analizuojamu laikotarpiu vienam gyventojui vidutiniškai teko 9888 Lt TUI. Žemiau pateiktame 4 paveiksle grafiškai pavaizduota TUI dinamika vienam gyventojui 2003 – 2013 metais.

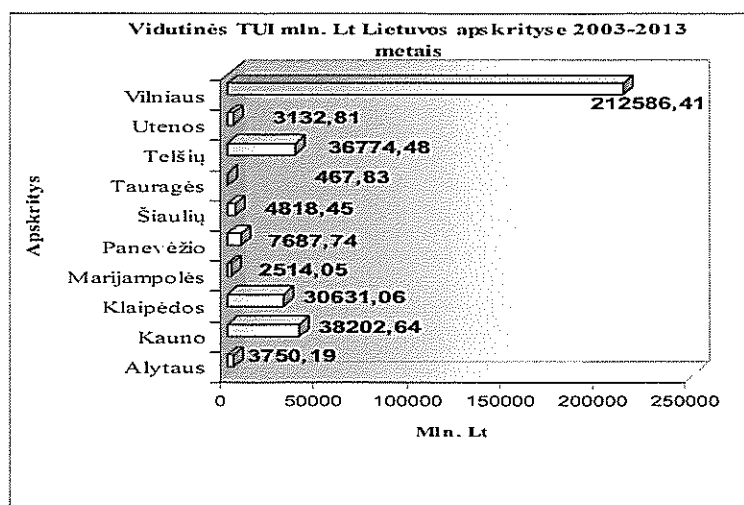

4 pav. Tiesioginių užsienio investicijos tenkačios vienam gyventojui 2003-2013 metais, tūkst. Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

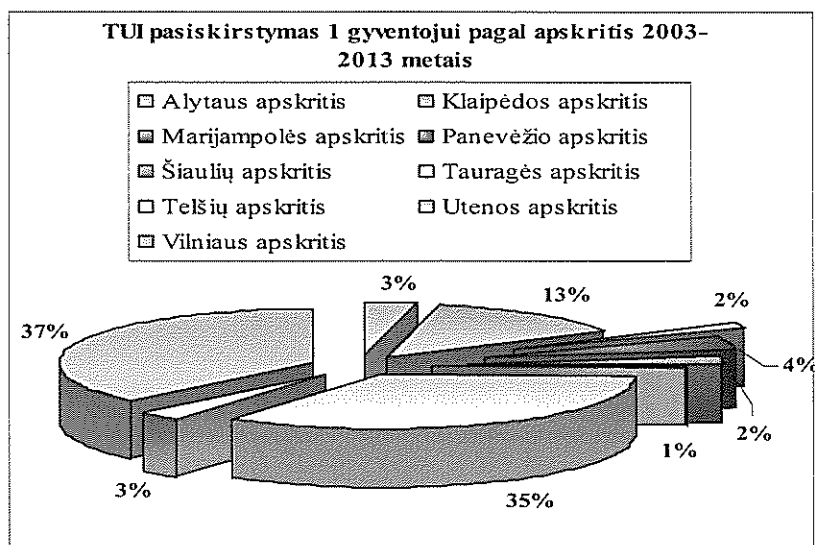
Pateiktame 4 paveiksle matyti, kad 2003 metais TUI vienam gyventojui sudarė 4031 Lt, 2013 metais šis rodiklis siekia 14532 Lt, per dešimtmetį TUI vienam gyventojui išaugo 3,6 karto. Didžiausias TUI grandininis pokyčio tempas fiksuojamas 2007 metais, lyginant su 2006 metais, TUI vienam gyvenyvojui išaugo 20 proc. 2008 metais fiksuojamas 13 proc. analizuojamo rodiklio mažėjimas. Nuo 2009 metų matomas nuolatinis TUI vienam gyventojui rodiklio augimas, vidutinis prieaugis 8,5 proc. per metus.

Toliau darbe analizuojamas tiesioginių užsienio investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui pasiskirstymas apskrityse. Tokia analize siekiama nustatyti, kurios apskritys Lietuvoje pritraukia didžiausią TUI srautą, nustatyti TUI lemiančius veiksnius ir priežastis apskrityse, nes pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, apskrityse sudaromos galimybės kilti žmonių pragyvenimo lygiui plečiant pramonę ir didinant darbo vietų skaičių (žr. 5, 6 pav.).

5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal apskritis 2003-2013 metais, mln. Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

6 pav. Vidutinės tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, pagal apskritis 2003-2013 metais, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Pateiktuose paveiksluose matyti, jog TUI Lietuvoje pasiskirsto itin netolygiai, paveikslas atskleidžia Lietuvos apskričių skirtumus, išryškėja ekonominė apskričių diferenciacija, ekonominio išsivystymo skirtumai. Vilniaus apskritis pritraukia daugiau kaip 62 procentus, o Tauragės apskritis – vos 0,1 procento visų investicijų. Kadangi kiekviena apskritis pasižymi specifiniais požymiais, kurie skatina arba riboja užsienio kapitalo srautus, ekonomikos ekspertų teigimu, TUI teritoriniu - administraciniu požiūriu pasiskirsto ten, kur yra sukurta palankesnė užsienio investicijoms investicinė aplinka, sudarytos palankios sąlygos potencialiems užsienio investuotojams. Taigi, ženklus TUI srautas Vilniaus apskrityje byloja, jog be fakto, kad Vilnius didžiausia ir tankiausiai

apgyvendinta teritorija Lietuvoje, tai ir ekonomiškai stipriausias bei palankiausias investuotojams Lietuvos regionas. Nagrinėjamu laikotarpiu TUI Vilniaus apskrityje iš viso sudarė 212586,41 mln. Lt. Atlikus retrospektyvos analizę (žr. 3 priedą), grandininis sumažėjimo tempas užfiksuotas tik 2009 metais, kuris buvo 9 proc. TUI į Vilniaus apskritį 2003 - 2013 metais nuolatos didėjo, vidutiniškai 15 proc. kasmet. Didžiausias TUI srautas į Vilniaus apskritį yra iš Švedijos - 9310,5 mln. Lt ir Nyderlandų - 3374,5 mln. Lt.

Klaipėdos apskritis - trečioji pagal TUI srautų apimtį. Nagrinėjamu laikotarpiu Klaipėdos apskrities TUI srautas sudarė 30631,06 mln. Lt. Analizuojant TUI srautus kasmet (žr. 3 priedą), stabilus ir nuoseklus TUI srauto Klaipėdos apskrityje neužfiksuota: vienais metais fiksuojamas TUI srauto padidėjimas, kitamet - sumažėjimas. Didžiausias grandininis pokyčio tempas užfiksuotas 2007 metais, pokytis sudarė 34 proc.

Klaipėdos apskrityje yra vienintelis Lietuvos uostamiestis, Klaipėda yra transporto centras, jungiantis jūros, žemės ir geležinkelio kelius nuo Rytų iki Vakarų, pagrindinius laivybos kelius į Vakarų Europos uostus, Pietryčių Aziją ir Ameriką. Klaipėdos savivaldybė stengiasi pritraukti kuo daugiau investicijų. Šiuo tikslu sukurta Klaipėdos laisvoji ekonominė zona (LEZ). Klaipėdos LEZ teritorijoje taikomos specialios išskirtinės lengvatinės ekonominės ir teisinės sąlygos įmonių gamybos ir sandėliavimo veikloms. Teritorijoje įrengta ir nuolat plėtojama inžinerinė infrastruktūra, į kurią investuojamos Europos Sąjungos, valstybės ir privačios lėšos. Klaipėdos apskrityje didžiausi TUI srautai 2013 metais fiksuojami iš Danijos - 500,7 mln. Lt ir Lenkijos - 300,9 mln. Lt.

Pateiktame 5 paveiksle itin išsiskiria Telšių apskritis. Tai viena mažiausių apskričių šalyje, pagal ekonominio išsivystymo lygį atsliekanti nuo šalies vidurkio, tačiau patenka tarp keturių stipriausių apskričių (pagal TUI srautus), kartu su Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskritimis. Tokie TUI rodikliai Telšių apskrityje priklauso nuo Lenkijos investuotojų tiesioginių investicijų į Mažeikių naftos perdirbimo įmonę. Didžioji dalis Telšių apskrities TUI investuota Mažeikių rajono savivaldybėje. Telšių apskrityje įsikūrusios tokios stambiausios ir plačiau žinomos apskrities įmonės – AB „Žemaitijos pienas“, AB „Pieno žvaigždės“, UAB „Ingman ledai“ (pieno produktų gamyba), UAB „Vičiūnai ir partneriai“, AB „Linų audiniai“ ir kt. Telšių apskrities didžiausias tiesioginių užsienio investuotojas – Lenkija.

Vos 0,1 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų tenka Tauragės apskričiai, 2003 – 2013 metais ši apskritis sulaukė vos 467,83 mln. Lt užsienio investicijų. Tokius rodiklius Tauragės apskrityje nulemia, jog tai mažiausiai gyventojų turintis Lietuvos kraštas, kuriame veikia mažiausiai įmonių palyginti su kitomis Lietuvos apskritimis. Nepaisant mažų investicijų regione, čia jau įsikūrusios stambiosios įmonės, tokios kaip Vilkyškių pieninė, „Modest“, „Baltoji sniegė“, kurios užsiima pieno produktų gamyba ir eksportu. Tauragės apskritis daugiausiai TUI 2013 metais pritraukė iš Norvegijos – 16,7 mln. Lt.

Pastebėta tendencija, kad nors Šiaulių apskrityje TUI srautai nėra gausūs, tačiau kasmet auga, vidutiniškai 15 proc. Tokiam investicijų augimui įtakos turėjo Šiaulių pramoninio parko ir laisvosios ekonominės zonos įkūrimas. 2013 metų duomenimis Šiaulių apskritis daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų srauto sulaukė iš Danijos ir Nyderlandų, atitinkamai 168,7 mln. Lt ir 95,3 mln. Lt. Gerėjančią investicinę aplinką rodo ir augantis veikiančių ūkio subjektų skaičius. Nagrinėjamu laikotarpiu TUI Šiauliuose buvo 4818,45 mln. Lt. Miestas turintis tokias stambias, daug metų veikiančias įmones kaip: UAB „Baltic vairas“ gaminanti dviračius, UAB „Šiaulių tauro televizoriai“ gaminanti televizorius, UAB „Rūta“, gaminanti saldainius, AB „Gubernija“ gaminanti alų ir girą, pritraukia mažai tiesioginių užsienio investicijų.

Nustatyta, kad 62 proc. visų TUI kiekvienais metais investuojama į Vilniaus apskritį. Vilnius laikomas šalies ekonominiu, finansiniu ir komerciniu centru. Investuotojams taip pat patrauklios Kauno, Klaipėdos bei Telšių apskritys. Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos, Tauragės apskritys investicijų pritraukia mažiausiai.

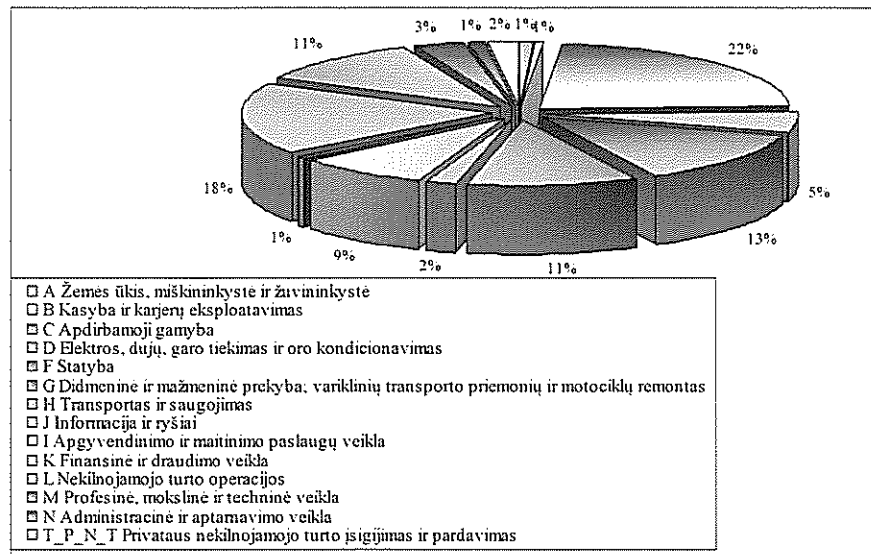
Vidutiniškai TUI per analizuojamą laikotarpį vienam gyventojui teko 6785 Lt. Didžiausias TUI vienam gyventojui, kaip ir didžiausi TUI srautai užfiksuoti Vilniaus apskrityje, TUI apimtys Vilniaus regione sudaro 37 proc. visų TUI tenkančių vienam gyventojui. Be to, sostinės regione TUI augo kiekvienais metais nuo 2003 (žr. 4 priedą), vidutinis grandininis padidėjimo tempas 15 proc., kas rodo, jog vidutiniškai kasmet TUI didėjo 15 proc. ir 2013 metais buvo 3,8 karto didesnės, nei 2003 metais.

Atlikus skaičiavimus (žr. 4 priedą) nustatyta, kad Telšių apskričiai per analizuojamą laikotarpį vidutiniškai teko 20937 Lt TUI vienam gyventojui. Pastebima, kad Telšių apskrities TUI vienam gyventojui 2005 – 2007 metais ženkliai išaugo. 2005 metų TUI vienam gyventojui padidėjo 3,3 karto, lyginant su 2004 metais. 2006 metais užfiksuotas 873 proc. bazinis kitimo tempas, grandininis kitimo tempas buvo 168 proc., kai tuo tarpu Vilniaus apskrityje tais pačiais metais bazinis kitimo tempas sudarė 204 proc. grandininis kitimo tempas – 120 proc. (žr. 5 priedą). Toks ženklus TUI išaugimas Telšių apskrityje atsiliepė ir pokriziniu laikotarpiu: 2009 metais rodiklis sumažėjo 3,8 karto, 2013 m. užfiksuotas 74 proc. grandininis pokyčio tempas, kai tuo tarpu Vilniaus apskrities TUI sumažėjo labai neženkliai, grandininis pokyčio tempas tesiekė 5 proc.

Analizuojamu laikotarpiu Vilniaus apskritis pirmauja pagal vidutines TUI vienam gyventojui. Tauragės apskritis TUI pritraukia mažiausiai - vidutiniškai 371 Lt vienam gyventojui, o tai yra 63 kartus mažiau, negu Vilniaus apskrityje fiksuojamos TUI vienam gyventojui.

Žemiau esančiame paveiksle analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika, pagal ekonominės veiklos rūšis 2008-2013 metais, stebima į kurias ekonomines veiklos rūšis daugiausia pritraukiama tiesioginių užsienio investuotojų. Paveikslas atspindi ekonomines veiklos rūšis, kurios

2008 - 2013 metais pritraukė vidutiniškai didžiausius tiesioginių užsienio investicijų srautus (žr. 7 pav.).

7 pav. Vidutinės tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonomines veiklos rūšis 2008-2013 metais, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Pateiktame paveiklėse matyti, kad didžiąją dalį TUI pritraukia apdirbamoji gamyba. Ši pramonės šaka pritraukia 22 proc. visų TUI. Investuojantieji į gamybos sektorių akcentuoja infrastruktūros ir logistikos svarbą, o Lietuva turi ypač išvystytą logistikos sektorių, kurio sėkmę, be kita ko, lemia neužšalantis Klaipėdos uostas, išvystytas transportavimas tiek keliais, tiek geležinkeliais, investicijos į oro transportą bei jo plėtra.

2008 – 2013 metais TUI pramonės šakoje išaugo 148 proc. 2013 metais 53 proc. visų TUI, skirtų apdirbamajai gamybai, pritraukė rafinuotų naftos produktų gamyba. Analizuojamu laikotarpiu 18 proc. TUI skirta finansinei ir draudimo veiklai. 2013 metais šiai veiklai skirta 10,3 mln. Lt, 95 proc. šios sumos investuota į finansinių paslaugų veiklą, išskyrus draudimą ir pensijų lėšų kaupimą. Nuo 2008 metų TUI šiai veiklai išaugo dvigubai, 2008 metais TUI finansų sektoriui sudarė 5,3 mln. Lt, 13 proc. tiesioginių užsienio investicijų nukreipta statybos sektoriui, 2013 metais investicijos šiai šakai sudarė 3 proc. mažiau nei 2008 metais. Apyvadinimo ir maitinimo paslaugų veiklai skirta 11 proc., o informacijai ir ryšiams 9 proc. TUI.

Mažiausiai TUI teko tokiems ekonominės veiklos sektoriams kaip: žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė, kasyba ir karjerų eksploatavimas, administracinė ir aptarnavimo veikla, apgyvendinimo ir maitinimo veikla.

Toliau darbe analizuojami duomenys nurodantys pinigine išraiška daugiausiai į Lietuvą investavusias šalis (žr. 6 lentelę).

Šalių investicijų srantai Lietuvoje 2003 – 2013 metais

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Airija	32,18	53,59	91,64	107,42	267,32	249,19	292,90	181,38	183,45	193,91	116,12
Austrija	49,41	506,42	517,89	130,90	194,22	218,08	243,32	183,65	151,65	288,52	494,58
Baltarusija	6,22	17,75	20,75	26,00	128,10	147,30	124,54	129,89	143,12	165,11	222,84
Belgija	67,40	56,00	43,37	55,31	80,28	141,56	201,61	195,70	191,49	381,29	415,68
Danija	2374,35	2465,82	3791,62	4396,42	4491,13	2756,27	3568,47	3872,83	1584,84	1716,39	2350,04
Estija	1150,71	1238,66	1776,53	1713,31	2030,07	2742,94	3317,00	3311,79	1634,49	2013,71	2442,48
Jungtinė Karalystė	679,20	561,63	425,70	392,89	621,19	667,53	602,38	408,19	480,60	715,49	766,35
Jungtinės Valstijos	1162,07	1034,18	654,44	701,82	677,09	836,86	885,51	479,87	493,23	455,22	463,95
Kanada	95,44	127,10	135,00	118,71	127,37	148,16	167,84	208,86	1125,20	1160,76	401,53
Kipras	165,91	280,26	205,03	702,09	824,77	972,65	528,73	649,20	672,29	1279,92	1544,58
Latvija	212,07	180,58	301,33	412,09	1633,04	1968,06	1411,99	1362,20	1114,43	1060,56	282,75
Lenkija	278,47	290,04	392,72	6492,61	6259,24	1922,04	3222,74	4012,26	4743,35	4640,22	4301,36
Liuksemburgas	200,50	141,56	231,92	789,90	633,73	792,28	389,92	618,40	469,20	769,80	986,33
Malta	0,00	0,00	139,98	143,77	174,33	298,63	590,05	548,93	433,43	478,49	530,73
Nyderlandai	467,68	704,03	704,92	710,69	1495,72	2679,79	2405,88	2809,34	2950,07	3206,72	3993,82
Norvegija	421,07	460,60	488,50	766,00	1098,16	1248,60	1195,84	1090,57	2522,65	2462,61	2644,22
Prancūzija	154,41	210,97	266,59	281,99	464,51	711,21	734,86	862,92	883,78	1087,84	1002,14
Rusija	796,18	1366,24	5879,95	1803,98	3467,03	1682,20	1707,55	2469,68	2066,05	1984,70	1788,10
Suomija	1172,71	1255,58	1526,28	1932,81	1810,54	1768,42	1551,93	1414,78	1757,72	1618,09	1991,71
Švedija	2009,81	2435,43	2643,88	3039,60	4056,59	4448,10	3039,12	3524,38	7827,39	8911,78	10123,37
Šveicarija	391,89	427,15	413,54	496,31	537,05	693,91	844,52	912,54	799,84	860,85	856,50
Vokietija	1334,78	1839,13	2552,34	2792,49	3040,33	3175,57	2974,10	3343,90	3851,74	4315,79	4424,04
Kitos šalys	45,75	42,75	206,30	385,26	561,15	526,38	1000,86	1338,79	1162,45	1194,95	941,75

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Vidutiniškai per analizuojamą laikotarpį daugiausiai Lietuvoje investavo Švedijos, Lenkijos, Vokietijos, Danijos, Rusijos, Estijos ir Nyderlandų šalių investuotojai (žr. 6 lentelę). 2013 metų Lietuvoje daugiausia investavo Švedijos – 10,1 mlrd. Lt., Lenkijos – 4,3 mlrd. Lt, Vokietijos – 4,3 mlrd. Lt, Nyderlandų – 3,7 mlrd. Lt, Norvegijos – 2,6 mlrd. Lt, investuotojai. Analizuojamu laikotarpiu nuolatos didėjo investicijų srantas iš Švedijos - nuo 2003 metų šios šalies investicijos į Lietuvą išaugo 20 proc., daugiausia investuota į informacijos ir ryšių, apdirbamosios gamybos, prekybos sritį, nekilnojamojo turto operacijas (Lietuvos rytas, 2013). Iki 2007 metų didėjo investicijos ir iš Lenkijos, 2008 metais fiksuojamas ženklus, 30 proc. investicijų sumažėjimas. Pokriziniu laikotarpiu Lenkijos investicijos į Lietuvą didėja iki 2012 metų, 2012 – 2013 metais pastebimas TUI mažėjimas. Analizuojamu laikotarpiu sumažėjo investicijos iš Jungtinių Valstijų.

2003 metais lyderė Lietuvoje, pagal TUI srautą, buvo Danija, kurios lyderės pozicijas nuo 2011 metų perėmė Švedija. Vokietijos investicijos į Lietuvą, lyginant su 2003 metais, išaugo 30 proc. Atlikus TUI analizę pagal šalis investuotojas, galima teigti, kad Švedija yra tiesioginių užsienio investicijų lyderė Lietuvoje.

Toliau darbe analizuojamas šalių išsidėstymas pagal tiesioginių užsienio investuotojų skaičių Lietuvoje, 2003 – 2013 metais (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Užsienio investuotojų skaičius Lietuvoje, pagal šalis investuotojas, 2003 – 2013 metais

Šalis	Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Airija		19	27	38	44	49	49	48	39	33	30	24
Austrija		28	27	30	28	35	42	45	53	53	41	46
Baltarusija		34	37	40	38	45	59	84	96	119	121	136
Belgija		20	30	30	32	33	39	41	40	51	49	49
Danija		212	234	234	241	260	264	273	260	254	229	238
Estija		187	224	248	251	295	311	342	316	337	334	371
Jungtinė Karalystė		130	127	146	140	165	165	163	158	156	138	156
Jungtinės Valstijos		198	191	184	164	138	138	135	126	134	126	125
Kanada		16	14	16	15	13	14	13	10	13	15,00	16
Kipras		23	26	27	34	47	61	63	71	87,00	89,00	98
Latvija		167	210	246	259	310	341	399	392	412	389	411
Lenkija		126	126	130	141	156	160	174	185	205	207	215
Liuksemburgas		24	28	32	32	30	31	33	39	40	39	49
Malta		0	0	4	4	6	11	14	16	19	19	25
Nyderlandai		94	109	113	115	127	153	164	161	190	199	204
Norvegija		133	160	183	185	192	204	212	195	211	199	206
Prancūzija		51	54	64	65	74	69	79	79	89	87	86
Rusija		135	149	157	144	157	167	178	179	208	192	204
Suomija		143	166	179	185	185	202	208	188	191	197	195
Švedija		162	174	204	211	229	234	237	237	238	226	233
Šveicarija		42	48	54	56	62	67	76	79	93	102	112
Vokietija		457	451	467	440	425	443	437	430	443	428	440
Kitos šalys		50	25	23	23	26	32	48	46	48	46	62

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

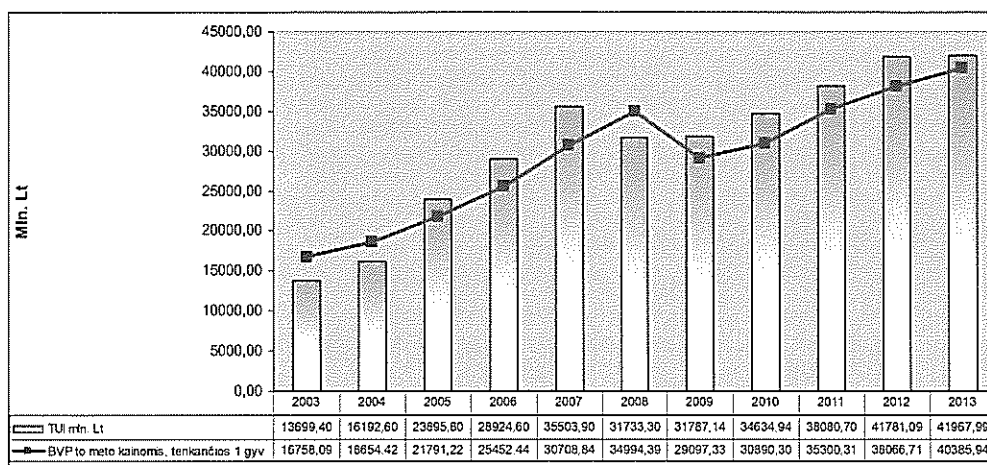
Pagal investuotojų skaičių Lietuvoje pirmauja Vokietija: 2013 metų duomenimis Lietuvoje investavo 440 Vokietijos, 371 Estijos, 238 Danijos investuotojų. Nors Švedija pirmauja pagal TUI srautą Lietuvoje, investuotojų skaičius dvigubai mažesnis, nei Vokietijos. Galima pastebėti, kad nors Latvijos investicijos pinigine išraiška nėra gausios (žr. 6 lentelę), tačiau investuotojų skaičiumi neatsilieka nuo Vokietijos investuotojų apimčių, be to, Latvijos investuotojų skaičius analizuojamu laikotarpiu išaugo 40 proc. Tiriamu laikotarpiu pagal investuotojų skaičių kiekvienais metais lyderė išliko Vokietija. Vienas didžiausių Vokietijos investuotojų Lietuvoje yra įsikūręs Panevėžyje, 1999 metais įsteigęs dukterinę įmonę, Vokietijos koncernas „Schmitz Cargobull AG“, gaminantis ir tiekiantis individualiems verslo poreikiams pritaikytus transporto sprendimus, iki 2020 m. Lietuvoje

ketina investuoti 20 mln. eurų į gamybos procesų ir infrastruktūros tobulinimą (Investuok Lietuvoje, 2014). Kiti svarbūs Vokietijos investuotojai DNB Bankas, ERGO grupė, dviračių gamykla Panther. 2013 metais į Lietuvą investuoti nusprendė tokios įmonės kaip „VON“ - Danijos gamybos įmonė, kuri Šiauliuose gamins tinklus ir kitą įrangą bei įdarbins apie 70 žmonių, „CSC Baltic“ - JAV kompanija, kuri viena pirmųjų Lietuvoje įkūrė tarptautinį IT paslaugų padalinį, plečia veiklą ir nusprendė atidaryti pardavimų aptarnavimo padalinį, kuriame planuojama sukurti 60 naujų darbo vietų pardavimų ekspertams, nuo 2007 metų Lietuvoje veikianti norvegų kompanija „Storebrand“, įvertinusi Lietuvos šalies specialistų kompetencijas, plečia savo veiklą ir planuoja steigti IT sprendimų vystymo padalinį, kuriame dirbs 70 darbuotojų. Nuo 2006 metų Vilniuje biurą atidarė Danijos įmonė „Adform“, kuriai priklauso viena populiariausių Europoje interneto reklamos valdymo platformų, o 2013 metais plėtėsi ir į Kauną. Nuo 1999 Lietuvoje veikianti IT paslaugų Suomijos įmonė „Tieto“.

TUI Lietuvoje iki krizės nuolat augo. Kriziniu laikotarpiu, kaip ir visame pasaulyje, šis rodiklis mažėjo. Nuo 2009 metų Lietuvoje pastebimas nuolatinis TUI ir TUI vienam gyventojui apimčių augimas, rodantis šalies atsitiesimą po krizės. Atlikta TUI pasiskirstymo pagal apskritis analizė parodė, kad tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pasiskirsto itin netolygiai, išryškėja ekonominė apskričių diferenciacija, ekonominio išsivystymo skirtumai. Didžiausius TUI srautus Lietuvoje pritraukia apdirbamoji gamyba, į kurią investuojama 22 proc. visų TUI. Užsienio lyderė investuotoja Lietuvoje pagal investicijų apimtį 2013 metais yra Švedija, o pagal investuotojų skaičių pirmauja Vokietija.

2.4. Tiesioginių užsienio investicijų ir ekonominių veiksnių sąveika

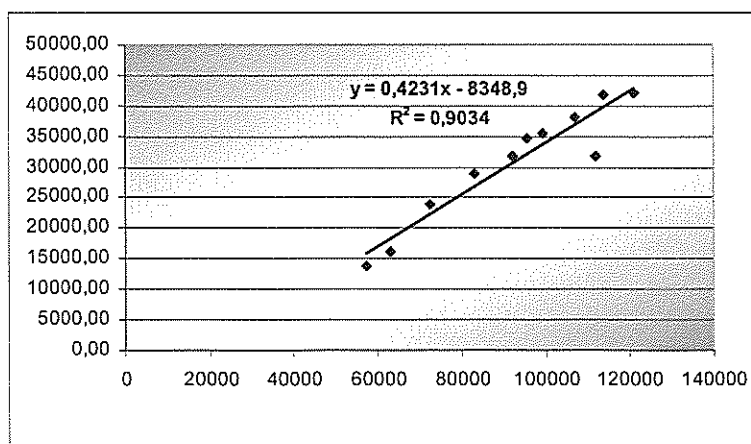
Teorinėje baigiamojo darbo dalyje analizuojamoje literatūroje išskiriama keletas svarbiausių ekonominių veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritarukimą į šalį. Vienas jų – šalies ekonomikos augimas. Svarbiausias makroekonominis rodiklis, atspindintis valstybės ūkio ir ekonomikos augimą - bendras vidaus produktas (BVP). Bendras vidaus produktas apima namų ūkio vartojimo, valstybės išlaidų, neparduotų prekių, statinių bei užsienio prekybos balanso rodiklius. Į šį rodiklį susiveda visi kiti makroekonominiai rodikliai. Nuo BVP kitimo tendencijų priklauso šalies įvaizdis, patrauklumas užsienio investicijoms, dėl šios priežasties tyrimui atlikti pasirinktas šis makroekonominis rodiklis (žr. 8 pav.).

8 pav. TUI (mln. Lt) ir BVP 1 gyventojui (tūkst. Lt) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir BVP duomenų bazės informaciją

Analizuojamu laikotarpiu BVP vienam gyventojui kiekvienais metais tolygiai didėjo iki 2009 metų, kai šiam rodikliui atsiliepė pasaulinės krizės padariniai ir pastebimas staigus šio rodiklio kritimas žemyn. 2010 metais BVP vienam gyventojui rodiklis neženkliai auga, o 2011 metų rodikliai rodo ekonomikos atsigavimą, BVP vienam gyventojui sparčiai išauga, lyginant su praėjusiais metais. 2012 – 2013 metais toliau stebimas BVP vienam gyventojui augimas. 2013 metų BVP augimą didžiąja dalimi lėmė atsigaunantis statybos sektorius, vidaus vartojimas (maitinimo bei mažmeninės ir didmeninės prekybos įmonių apyvarta) ir teigiami ne rinkos paslaugų įmonių veiklos pokyčiai (Ūkio ministerija, 2013). Anot Brenkevičiūtės, R., (2010), ekonominį augimą apibūdina pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų apimtys didėjimas per tam tikrą laiką, kitaip tariant, BVP augimas, todėl toliau darbe atliekama tiesioginių užsienio investicijų sąveikos su šalies BVP nustatymas.

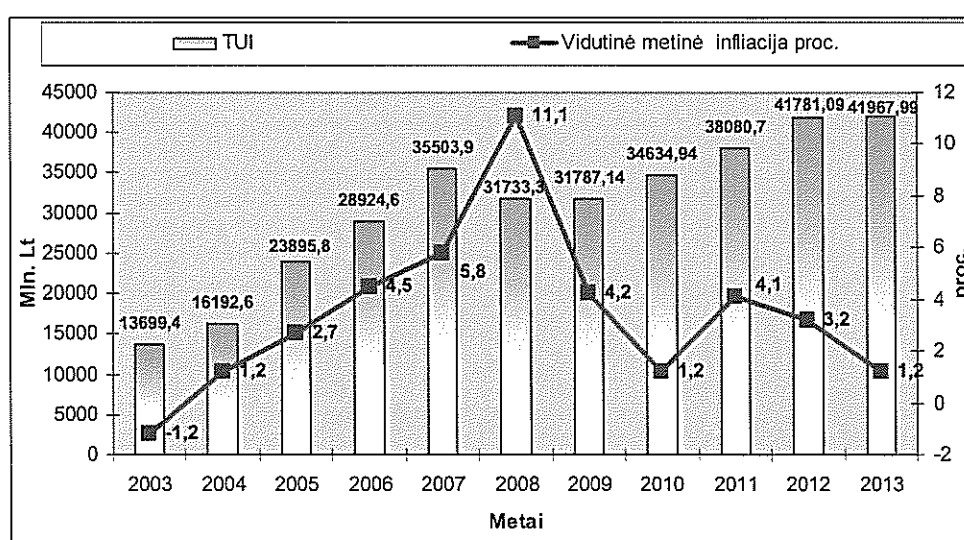

9 pav. TUI ir BVP vienam gyventojui rodiklių tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Atlikta koreliacinė regresinė analizė pagrindžia prielaidą, jog BVP apimtys turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautui (žr. 9 pav.). Augantis BVP rodiklis rodo augantį šalies ūkį ir kylančią ekonomiką, o tai - teigiamai šalių reprezentuojantis ženklas investuotojams. Kuo daugiau pritraukiama TUI, kurios sudaro prielaidas kurti darbo vietas ir kilti pragyvenimo lygiui, namų ūkių pragyvenimo sąlygoms gerėjant, išauga vartojimas, tokiu būdu sukuriant sąlygas BVP rodiklio augimui. Savo ruožtu augantis BVP rodiklis pritraukia daugiau TUI į šalį. TUI priklausomybė nuo šio rodiklio labai stipri, koreliacijos koeficientas 0,9504. Daugelio šalių mokslininkai vertina šių rodiklių priklausomybę, nors kai kuriuose darbuose minima, kad vienareikšmiškai šio ryšio vertinti negalima, nes ne tik bendrasis vidaus produktas veikia tiesiogines užsienio investicijas, bet ir pačių tiesioginių užsienio investicijų dydis lemia bendrojo vidaus produkto apimtį, nes jis rodo rinkos perkamąją galią (Ruplienė D., Garšvienė L. 2008).

Kitas svarbus, teorinėje darbo dalyje pagrįstas, makroekonominis rodiklis, padedantis investuotojams identifikuoti šalies ekonominę būklę – infliacijos lygis. Nors, Lietuvos laisvosios rinkos instituto eksperto Ž.Šilėno teigimu, infliacijos dydis tiesioginiams užsienio investuotojams yra svarbus tik tiek, kiek jis iliustruoja ekonomikos stabilumą ir augimo tvarumą, o pats infliacijos lygis tėra vienas iš daugelio veiksnių, nulemiančių investuotojų apsisprendimą (Verslo savaitė, 2008), visgi, anot Snieškos, V. ir kt. (2005), infliacija - pagrindinis ir svarbiausias kriterijus, nusakantis kainų stabilumą. Nuo šio rodiklio dydžio priklauso kiekvieno visuomenės nario finansinės galimybės įsigyti prekes, paslaugas ir šalies ekonominė situacija (Snieška, V. ir kt., 2005). Toliau darbe analizuojamas infliacijos lygis Lietuvoje 2003 – 2013 metais.

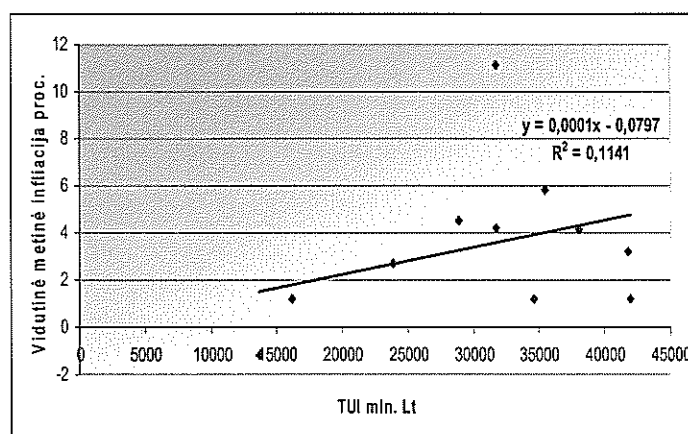

10 pav. TUI (mln. Lt) ir infliacijos lygio (proc.) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Infliacijos duomenų bazės informaciją

Pateiktame paveiklėse matyti, kad infliacijos lygis kartu su tiesioginėmis užsienio investicijomis Lietuvoje kasmet didėjo iki 2008 metų, ir tais metais fiksuojamas infliacijos pikas, kuris siekė 11,1 proc. ir TUI mažėjimas. Lyginant su 2007 metais, infliacijos lygis išaugo beveik dvigubai, o TUI sumažėjo 11 proc. Lietuvos bankas praneša, kad 2008 metais infliacija sparčiai didėjo dėl maisto, naftos ir kitų žaliavų kainų augimo, daugiau nei darbo našumas didėjęs darbo užmokestis, brangstanti patalpų nuoma, padidėjusios įmonių sąnaudos dėl brangstančių energetikos ir maisto produktų lėmė tolesnę grynosios infliacijos didėjimą. Bendrąją metinę infliaciją taip pat didino pakelti akcizai alkoholiniams gėrimams, cigaretėms ir degalams bei padidintos gamtinių dujų, šilumos energijos ir kitos administruojamosios kainos.

Kaip ir visame pasaulyje, taip ir Lietuvoje 2009 m. infliacija mažėjo ir metų viduryje daugelyje išsivysčiusių valstybių prasidėjo defliacija, TUI rodiklis tais metais kito labai nežymiai. 2009 metais infliaciją mažino atpigę maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai, šių prekių kainos nuolat mažėjo nuo kovo mėn. (išskyrus rugsėjo mėn., kai padidėjo PVM tarifas), o sparčiausiai jos krito vasaros mėnesiais, labai atpigus vaisiams ir daržovėms (Lietuvos banko pranešimas, 2009). Pasak tuometinio AB SEB banko prezidento patarėjo G.Nausėdos, infliacijos dydį labiausiai jaučia tie, kurie gamina produkciją Lietuvoje, o parduoda užsienio rinkose. Jiems padidėja gamybos kaštai, brangsta darbo jėga (Verslo savaitė, 2008). FMĮ „Finasta“ finansų analitikė Laima Martinkutė (2008) teigia, kad investuotojams, kurie daugiausiai orientuojasi į vietos rinką, didėjanti infliacija reiškia galimą jų tikslinės klientų grupės perkamosios galios sumažėjimą. Infliacijos ir TUI ryšį patiksrinsime koreliacine – regresine analize (žr. 11 pav.).

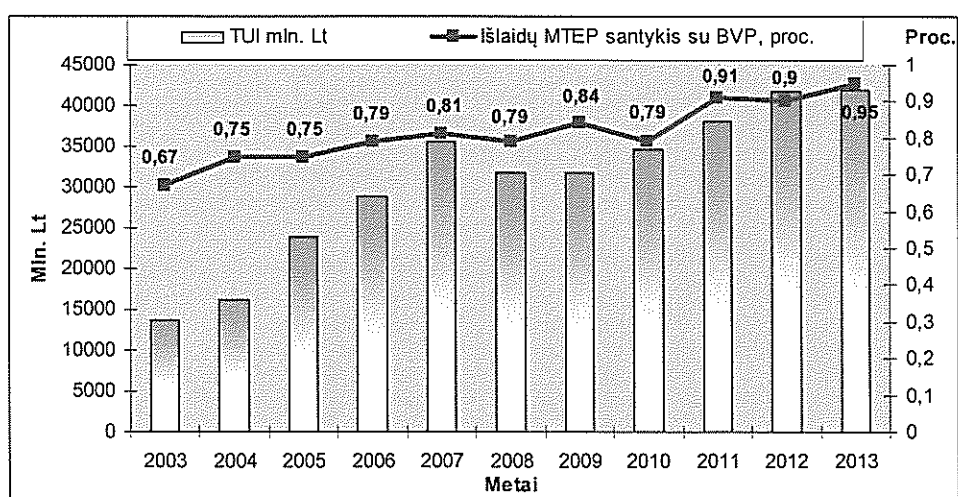

11 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir infliacijos rodiklių tarpusavio ryšys, 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Infliacijos duomenų bazės informaciją

Koreliacijos koeficientas tarp TUI ir infliacijos lygio sudaro 0,3377. Remiantis koreliacijos koeficiento reikšmių skale, nustatyta, kad ryšys tarp šių rodiklių analizuojamu laikotarpiu yra silpnas. Investuotojams, kurie gamina produktus Lietuvoje, o po to eksportuoja juos į kitas šalis, labai svarbus aspektas – prekių konkurencingumas užsienio rinkose: kuo infliacija Lietuvoje yra didesnė nei eksporto rinkose, tuo juose prastesnis produkcijos konkurencingumas (Verslo savaitė, 2008). Ryšys tarp infliacijos lygio ir TUI srautų nustatytas silpnas, tačiau, ekonomistų nuomone - tai itin svarbus rodiklis užsienio investuotojams; galima teigti, kad TUI srautai didesni šalyse, kuriose infliacijos lygis žemas.

Be infliacijos lygio, pirmoje darbo dalyje minimas kitas itin svarbus veiksnys, lemiantis TUI srautų pritraukimą į šalį, yra inovacijos. AB Swedbank vyresnioji ekonomistė L.Galdikienė (2014) teigia, kad inovacijos neginčijamai laikomos esmine socialinio progreso ir ekonomikos augimo sąlyga (Swedbank, 2014). Jos skatina spartesnį produktyvumo ir atlyginimų augimą, naujų darbo vietų kūrimą, šalies ūkio tarptautinio konkurencingumo stiprėjimą. Profesorius dr. R.Gatautis (2014) teigia, jog pasauliniais tyrimais įrodyta, kad inovacijos kompleksiskai veikia tiek kokybinius, tiek kiekybinius ekonomikos augimo parametrus. Formalūs tyrimai ir inovacijų plėtra yra būtina augimo sąlyga. Aukštas technologijas naudojančios šakos gamina didesnio pelningumo produkciją su didesniu darbo našumu. Tiek teorinėje literatūroje sutinkama pozicija, tiek atlikti tyrimai rodo, kad tiesioginius užsienio investuotojus traukia inovatyvios išsivysčiusios šalys. Dėl teigiamo inovacijų poveikio ekonomikos augimui ir žmonių gerovei valstybės neretai skiria ypač didelį dėmesį moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP) (Swedbank, 2014). Žemiau pateiktame paveiksle (žr. 12 pav.) analizuojamos Lietuvos išlaidos, skirtos MTEP, ir jų dinamika kartu su tiesioginėmis užsienio investicijomis.

12 pav. TUI (mln. Lt) ir išlaidų MTEP (proc.) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

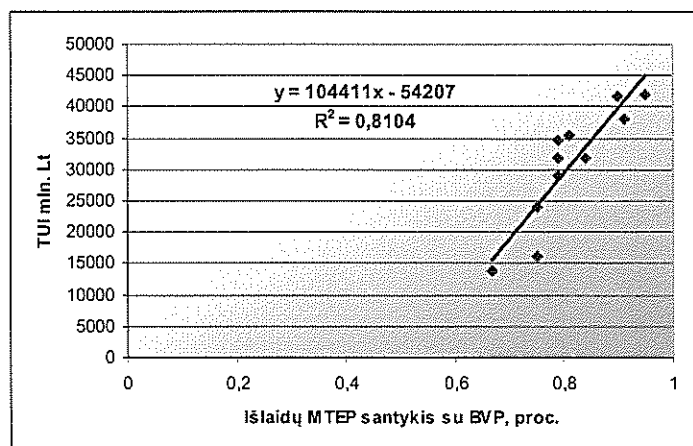
Šaltinis: sudaryta darbo autorės autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir MTEP duomenų bazės informaciją

Nors MTEP yra viena iš konkurencingumo užtikrinimo sąlygų ir faktas, kad Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje buvo iškeltas tikslas iki 2013 m. padidinti šalies MTEP išlaidas iki 2,2 proc. BVP, pateiktame paveiksle matyti, kad tikslas nepasiektas ir 2013 metais MTEP išlaidų santykis su BVP tesiekė 0,95 proc. Krizės laikotarpiu fiksuojamas neženklaus šio rodiklio sumažėjimas. Nepaisant to, per analizuojamą laikotarpį išlaidos MTEP kasmet vidutiniškai augo 0,8 proc. Didelę įtaką MTEP išlaidų augimui daro ES struktūrinės paramos lėšos (Inovacijų plėtros programa 2014 – 2020 metams).

Lietuvos MTEP išlaidų struktūra yra visiškai priešinga, negu šalių inovacijų lyderių. Šalys inovacijų lyderės didžiąją dalį MTEP lėšų išnaudoja verslo sektoriuje, nes inovacinių technologijų įgyvendinimo pasekoje atsirandantys nauji produktai sąlygoja rinkos plėtrą, sudaro galimybes didinti pelną, viršijantį vidutinius šakos rodiklius, taip pat viršijantį ir vidutinį pelningumą šalies ekonomikos mastu. Tuo tarpu Lietuvoje, priešingai - MTEP išlaidų daugiausiai išleidžiama aukštojo mokslo sektoriuje, o didžioji dalis Lietuvos pramonės įmonių investicijų skirtos gamybinių pajėgumų didinimui, jų atnaujinimui, bet ne technologinių inovacijų diegimui.

Verta paminėti, kad 2009 metais pradėtos taikyti MTEP lengvatos. Lengvatų sistema skirta bendrovių vykdomai MTEP veiklai bei apimanti įvairias lengvatų rūšis (grynuosius pinigus, mokesčius, paskolas). Tačiau Deloitte atliktas tyrimas, kuriuo buvo siekiama sužinoti ar Lietuvos įmonės naudojasi MTEP teikiamomis lengvatomis, atskleidė, kad vis dar nedaug Lietuvos įmonių teikia paraiškas ir pasinaudoja MTEP finansinės paramos bei mokesčių lengvatomis, o viena svarbiausių to priežasčių - informacijos apie MTEP lengvatas trūkumas.

Paveiksle (žr. 13 pav.) pastebimas TUI ir išlaidų MTEP ryšys. Matomas abiejų rodiklių augimas analizuojamu laikotarpiu, tačiau nustatyti, kokio stiprumo ryšys tarp šių rodiklių egzistuoja, padės koreliacinė - regresinė analizė (žr. 13 pav.).

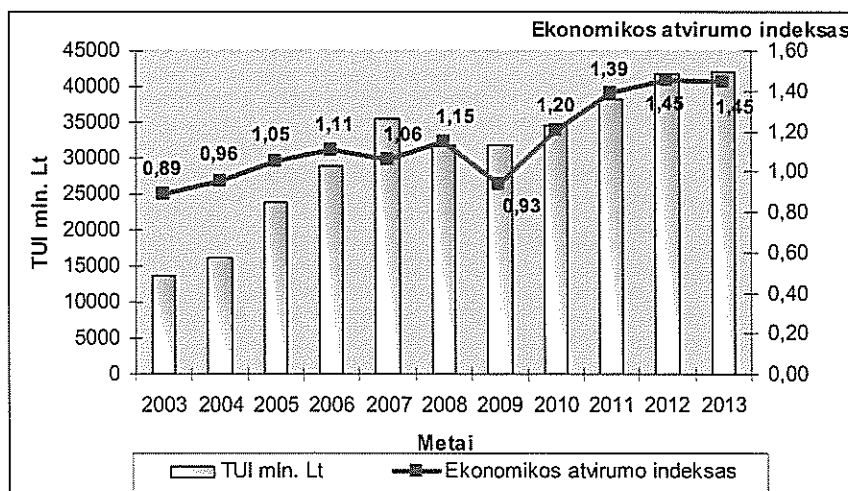

13 pav. TUI ir išlaidų MTEP santykio su BVP rodiklių tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir MTEP duomenų bazės informaciją

Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) išlaidų santykio su BVP labai stiprus, nustatytas koreliacijos koeficientas yra $(r) 0,9002$. Ryšys tiesioginis - tai parodo gautas teigiamas ženklas. Didėjant MTEP išlaidų santykiui su BVP didėja ir tiesioginės užsienio investicijos. Suprasdama inovacijų svarbą šalies ekonomikai, Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra parengusi inovacijų plėtros programą 2014 – 2020 metams, kuria siekiama sutelkti valstybės išteklius Lietuvos inovatyvumui didinti ir kurti konkurencingą, aukšto lygio žiniomis, naujausiomis technologijomis, kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais ir sumania specializacija grindžiamą ekonomiką.

Kad ir kokia inovatyvi ir technologiškai išsivysčiusi būtų valstybė, atskirų šalių ekonomika negali vystytis atitrūkusi nuo pasaulio ūkio, nepalaikydama ryšių su kitomis šalimis. Kuo šalies ekonomika yra atviresnė, tuo labiau vystosi užsienio prekyba, o tai labai svarbu valstybės vidaus ekonomikai (Šečkutė, L., Tvaronavičius V., 2007). Be to, didinant šalies atvirumą, tokių mokslininkų kaip Benito, G.R., Larimo, J., Narula, R., Pedersen, T., (2002), Alesina, A., Spolaore, E., Wacziarg, R., (2004) teigimu, naikinamas mažos rinkos ekonominis trūkumas. Vienu šalių ekonomika yra atviresnė už kitų, todėl žemiau pateiktame paveiksle (žr. 14 pav.), naudojant ekonomikos atvirumo indeksą (angl. trade openness index), kuris apskaičiuojamas kaip užsienio prekybos apyvartos (eksporto ir importo sumos) ir BVP santykis, analizuojama Lietuvos atvirumo indekso dinamika 2003-2013 metais.

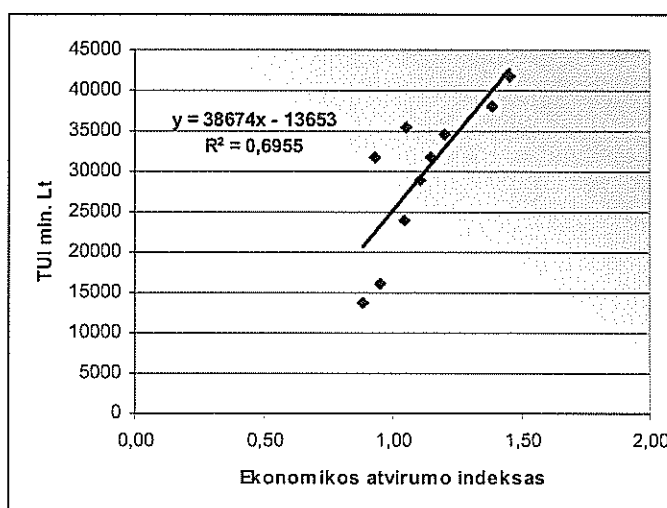

14 pav. TUI (mln. Lt) ir ekonomikos atvirumo indekso dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI, Eksporto ir Importo duomenų bazės informaciją

Analizuojamu laikotarpiu Lietuvos ekonomikos atvirumo indeksas didėjo 1,6 karto. Nuo 2004 metų pastebimas šio koficiento didėjimas - būtent tais metais Lietuva įstojo į Europos sąjungą ir NATO, ši narystė padidino Lietuvos ekonomikos atvirumą, investicinį patrauklumą ir ūkio konkurencingumą. Vienas svarbiausių narystės poveikio kanalų – prekybos barjerų mažinimas. Buvo panaikinti prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo apribojimai, o tai padėjo plėsti prekybinius

ryšius su ES valstybėmis. 2007 Lietuvos užsienio prekybos apimtys didėjo 13 proc., kai tuo tarpu BVP augimo tempas sudarė 19 proc. (žr. 5 priedą), dėl šios priežasties 2007 m. fiksuojamas ekonomikos atvirumo indekso mažėjimas. 2009 metais matomas ženklus ekonomikos atvirumo indekso smukimas 0,22 punkto. Dėl savo atvirumo Lietuvos ekonomika jautriai reaguoja į tarptautinės prekybos svyravimus, o pasaulinės krizės paveikti tais pačiais metais mažėjo importo ir eksporto rodikliai (žr. 5 priedą). Po 2009 metų krizės ekonomikai atsigaunant, ekonomikos atvirumo indeksas pradeda kilti ir 2012 – 2013 metais fiksuojamas indekso pikas per analizuojamą laikotarpį, rodiklio indeksas siekia 1,45. Ekonomikos atvirumo indekso ir TUI priklausomybę apskaičiuosime žemiau atlikta koreliacine – regresine analize (žr. 15 pav.).

15 pav. TUI ir ekonomikos atvirumo indekso tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI, Eksporto ir Importo duomenų bazės informaciją

Remiantis 15 pav. pateikiamais duomenimis, darytina išvada, jog Lietuvos ekonomikos atvirumo indeksas stipriai lemia TUI srautus šalyje, apskaičiuotas koreliacijos koeficientas r lygus 0,8339. Remiantis koreliacijos koeficiento reikšmių skale, nustatytas glaudus ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo indekso. Ekonomikos atvirumui padidėjus 0,1 punktu, TUI padidėtų 38674 Lt. Apskaičiuotas determinacijos koeficientas rodo, kad ekonomikos atvirumo indekso variacijos 69 proc. lemia TUI srautą. Įvertinus analizėje naudoto kintamojo reikšmingumą Studento kriterijaus metodu, nustatyta, kad ekonomikos atvirumo indeksas yra reikšmingas veiksnys tiesioginių užsienio investicijų srautui. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo – 0,05, laisvės laipsnis lygus 9.

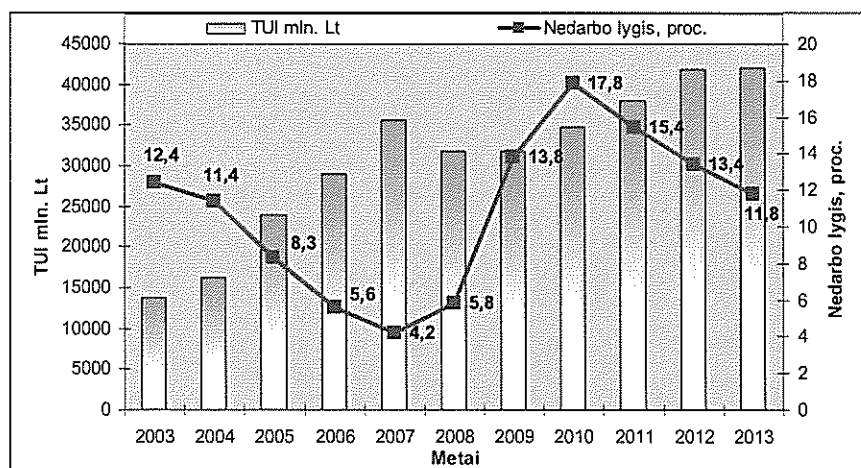
Apibendrinant atliktą TUI ir ekonominių šalies veiksnių koreliacinę analizę, galima teigti, kad BVP rodiklis, ekonomikos atvirumo indeksas ir išlaidos MTEP yra stipriausiai TUI srautus

veikiantys ekonominiai rodikliai. Analizuojamu laikotarpiu pastebimas nuolatinis šių veiksnių augimas, kas gali prognozuoti Lietuvai tolimesnę TUI srauto didėjimą.

2.5. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo rinkos veiksnių sąveika

Didelis nedarbas yra problema, turinti daug neigiamų pasekmių. Nedarbas mažina žmonių pajamas, atitinkamai tai smukdo šalies ekonomiką. Kai daugelis įmonių pradeda susidurti su finansiniais sunkumais, šalies mastu pradeda augti nedarbo lygis. Jeigu nedarbo lygis šalies mastu tendencingai kyla, vadinasi daugelis įmonių turi finansinių sunkumų, sukuriama mažesnė pridėtinė vertė, todėl daugelio kompanijų finansiniai rezultatai prastėja, kas mažina šalies patrauklumą užsienio investuotojams. Darbas yra ne tik ekonomikos augimo veiksnys, bet ir žmonių pajamų, socialinės padėties bei pasitenkinimo savimi pagrindas. Todėl nedarbo lygis įvardijamas vienu svarbiausių šalies ekonominės būklės rodiklių.

16 paveiksle pateikta tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio dinamika 2003 – 2013 metais.

16 pav. TUI (mln. Lt) ir nedarbo lygio (proc.) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

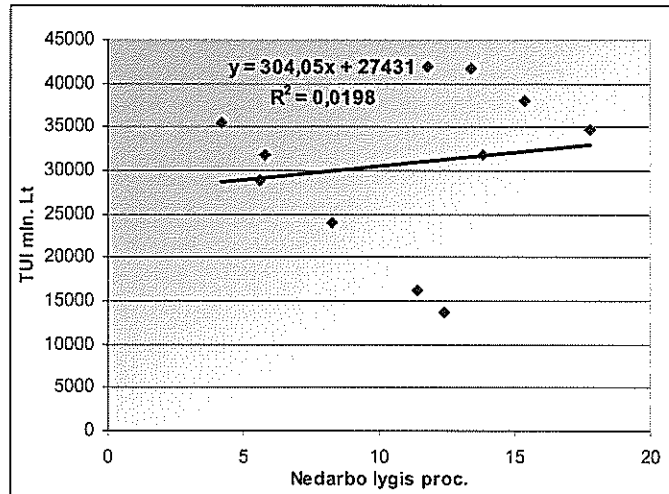
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Nedarbo duomenų bazės informaciją

Analizuojamu laikotarpiu nedarbo lygis Lietuvoje nuosekliai mažėjo iki pat 2008 metų. 2007 metais fiksuojamas mažiausias nedarbo lygio procentas per analizuojamą laikotarpį, kuris sudarė 4,2 proc. (ekonomikos augimo laikotarpiui būdingas mažas nedarbo lygis). 2008 metais prasidėjusi krizė ir ekonomikos nuosmukis iššaukė nedarbo didėjimą, pasikeitus ekonominei situacijai, nedarbo lygis ėmė sparčiai augti ir 2010 metais pasiekė piką, pakilo iki 17,8 proc.

Nors nuo 2011 metų darbo rinkoje pastebimos teigiamos nedarbo lygio tendencijos, visgi išlieka ilgalaikio nedarbo lygio problema. Ilgą laiką darbo neturintys asmenys praranda darbo

įgūdžius ir jiems tampa vis sunkiau susirasti darbą, o jo neradus motyvacija toliau ieškoti gali išnykti (Ūkio ministerija, 2013).

16 paveiksle pastebima tendencija, kad mažėjant nedarbo lygiui šalyje TUI auga ir atvirkščiai: augant nedarbo lygiui, TUI mažėja. Vizualią tendenciją patikrinsime koreliacine – regresine analize (žr. 17 pav.).

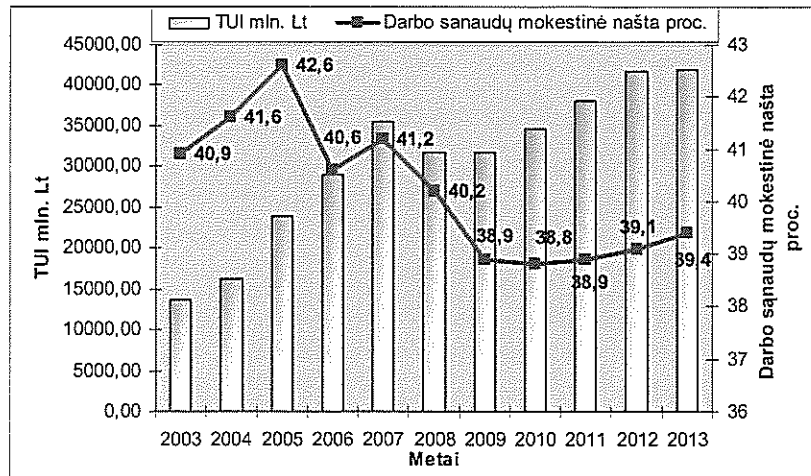

17 pav. TUI ir nedarbo lygio rodiklių tarpusavio ryšys, 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Nedarbo duomenų bazės informaciją

Teoriškai yra pagrįsta, kad viena svarbiausių TUI priėmimo šalyje priežasčių – naujų darbo vietų kūrimas. Tarptautinėse įmonėse dažniausiai atlyginimai yra didesni, nei vidaus įmonėse, to pasekoje gerėja gyvenimo lygis bei auga šalies ekonomika. Tačiau paskaičiuotu tiesinės koreliacijos koeficientu nustatyta, kad ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir nedarbo lygio yra tiesioginis, tačiau žemo stiprumo, nustatytas koreliacijos koeficientas $r = 0,1407$. Darytina išvada, kad TUI apimtys lemia bendrą ekonominę būklę, tačiau žemas ryšio stiprumas rodo, jog nedarbo lygio poveikis TUI srautui – silpnas.

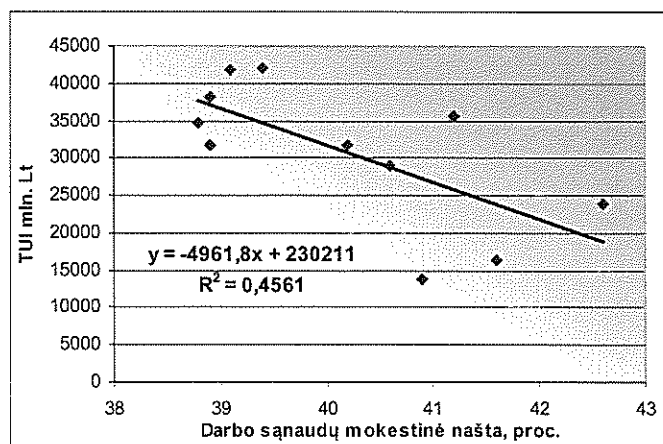
Vertinant darbo jėgos rinkos poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms, dažnai akcentuojama ne tik nedarbo rodiklis, bet ir darbo jėgos kaina. Darbo jėgos kaina gana dažnai priskiriama prie pagrindinių veiksnių pritraukiant užsienio kapitalą, kadangi nuo jų priklauso investuotojų patiriamos gamybos veiksnių sąnaudos, o tuo pačiu - ir pelnas. Palankūs darbo jėgos kaštai investuotojams teigiamai reprezentuoja šalį. Lietuvai konkurencinį pranašumą suteikia palyginti nebrangi darbo jėga. Žemiau pateikiamas (žr. 18 pav.) grafinis TUI ir darbo sąnaudų mokesstinės naštos statistinių rodiklių vaizdavimas ir analizė.

18 pav. TUI (mln. Lt) ir darbo sąnaudų mokestinė našta (proc.) Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Darbo sąnaudų duomenų bazės informaciją

Analizuojamu laikotarpiu didžiausios darbo sąnaudų mokestinė našta fiksuojama 2005 metais, tokius rodiklius tais metais galėjo lemti minimalaus mėnesinio atlyginimo (MMA) didinimas. 2004–2008 metais MMA padidinta beveik dvigubai, nuo 430 iki 800 Lt. 2012 metais priimtas sprendimas didinti MMA nuo 800 iki 1000 Lt. Mažiausia darbo sąnaudų mokestinė našta buvo 2010 metais ir sudarė 38,9 proc., nuo 2011 pastebimas neženklaus bet stabilus darbo sąnaudų augimas. Dėl tokių pokyčių verslininkams ir investuotojams pabrango darbo vietos išlaikymas. 2013 metais įsigaliojęs MMA didinimas iki 1000 litų kartu išaugino ir mokėtinus mokesčius, kurie padidėjo 18 proc., kas reiškia, jog darbo vietos kaina padidėjo taip pat 18 proc. Augant ekonomikai, didėja ir atlyginimai, tačiau atlyginimai Lietuvoje dar daug mažesni už ES vidurkį, todėl pigi darbo jėga - vienas pagrindinių šalies konkurencinių pranašumų. Tiesioginių užsienio investicijų priklausomybę nuo darbo sąnaudų mokestinės naštos patikrinsime koreliacine – regresine analize (žr. 19 pav.).

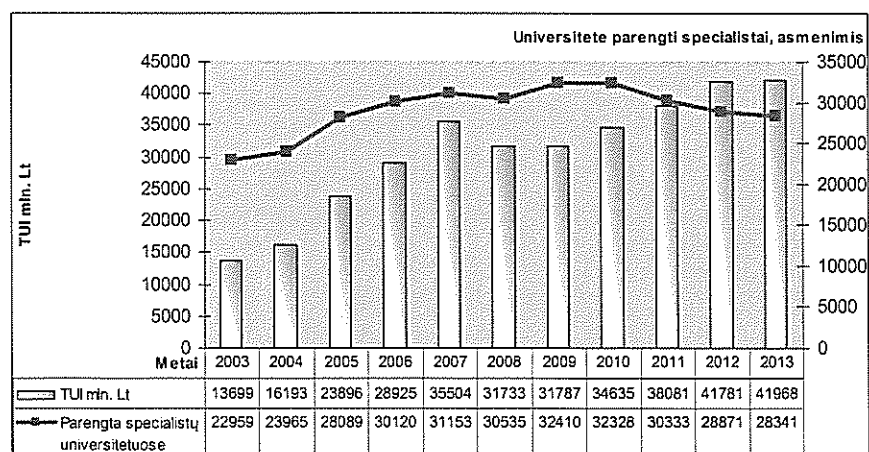
19 pav. TUI ir darbo sąnaudų mokestinės naštos tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Darbo sąnaudų duomenų bazės informaciją

Tiesiogines užsienio investicijas ir mokestinę darbo sąnaudų naštą sieja vidutinis priklausomybės ryšys, apskaičiuotas koreliacijos koeficientas r lygus 0,6753. Regresijos koeficientas su minuso ženklu signalizuoja, kad didėjant darbo sąnaudoms, TUI mažės. Determinacijos koeficientas, kuris lygus 0,4561, rodo, kad 45 proc. darbo sąnaudų variacijos paaiškina tiesioginių užsienio investicijų kitimą.

Visgi, priešingai nei įprasta manyti, darbo kaštai nėra svarbiausias motyvas, skatinantis investuotojus domėtis centrinėmis ir rytų Europos (CRE) valstybėmis. Investicijų plėtros agentūros teigimu, užsienio įmonės, sprendamos kur investuoti, pirmiausia vertina kvalifikuotų darbuotojų pasiūlą, darbuotojų kvalifikaciją, kaip svarbiausią veiksni, nurodo tiek investuojantys į gamybos, tiek į paslaugų sektorius. Ruplienė, D. ir Garšvienė, L., (2008) remdamosi Yao, S. ir Wei, K., (2007), nagrinėjusių tiesioginių užsienio investicijų įtaką ekonominiam augimui besivystančiose šalyse, tyrimu, išskiria, jog viena sąlygų, reikalingų tam, kad besivystanti šalis galėtų sėkmingai vyti išsivysčiusias valstybes naudodama užsienio kapitalą yra kvalifikuota darbo jėga ir gera švietimo sistema. Lietuva šiuo aspektu ypač patraukli, 93 proc. turi vidurinę arba aukštesnę išsilavinimą, be to, Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje pagal matematikos, technologijų ir gamtos mokslų absolventų skaičių. 52 proc. kalba bent 2 užsienio kalbomis, tame tarpe beveik visi jaunieji specialistai Lietuvoje moka anglų kalbą. Lietuvos darbuotojai yra imlūs naujovėms bei greitai mokosi (Investuok Lietuvoje).

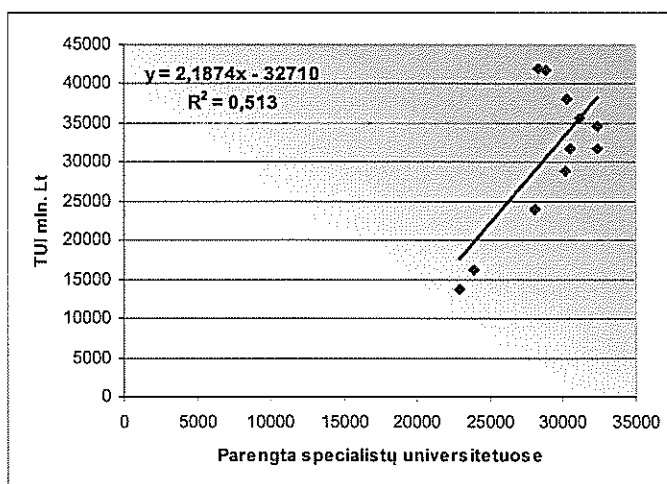
Atlyginimų lygis svarbus TUI lemiantis veiksnys, tačiau jei šalis neturėtų kvalifikuotų specialistų, įmonėms nebūtų verta perkelti veiklą. Remiantis tokiomis prielaidomis ir tendencijomis, tyrimui pasirinktas kvalifikuotos darbo jėgos rodiklis. Žemiau pateiktas ir analizuojamas TUI ir kvalifikuotos darbo jėgos dinamikos paveikslas (žr. 20 pav.)

20 pav. TUI (mln. Lt) ir universitete parengtų specialistų (asmenys) dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Parengtų specialistų duomenų bazės informaciją

Didžiausias universitetuose parengtų specialistų skaičius fiksuojamas 2009 metais, tais metais 32410 studentų baigė studijas, kai tuo tarpu 2003 metais aukštąjį išsilavinimą gavusių asmenų skaičius buvo 22959. Analizuojamu laikotarpiu kvalifikuotų asmenų skaičius išaugo 29 proc. Kitais metais pastebimas universitetą baigusią specialistų mažėjimas ir 2013 metais lyginant universitetą baigė 4000 mažiau asmenų, negu 2009 metais. Tokias tendencijas galime aiškinti faktu, jog vis daugėja absolventų pasirenkančių studijas užsienyje, taip pat tokius rodiklius gali lemti ir emigracija, kuri po krizės spartėjo. Šie absolventų skaičių pokyčiai gali atsilipti pritraukiamoms užsienio investicijoms, nes tyrimuose pastebima, kad šalis, neturėdama aukštos kvalifikacijos darbo jėgos, kuri galės išnaudoti pritraukiamas TUI, negaus teigiamo poveikio ekonomikos augimui. „Protų nutekėjimas“ silpnina šalies intelektinį potencialą, stiprina depopuliaciją, didina kvalifikuotos darbo jėgos stygių ir nekvalifikuotos darbo jėgos perteklių šalyje. Remiantis 20 paveikslu, TUI mažėjimas kartu su asmenų, baigusią universitetą skaičiaus mažėjimu nefiksuojamas, šių rodiklių kiekybinį tarpusavio ryšį nustatysime koreliacine – regresine analize (žr. 21 pav.).

21 pav. TUI ir kvalifikuotos darbo jėgos tarpusavio ryšys 2003 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir Parengtų specialistų duomenų bazės informaciją

Koreliacijos koeficientas tarp šių rodiklių lygus (r) 0,7162. Darytina išvada, kad ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir šalyje esančios kvalifikuotos darbo jėgos analizuojamu laikotarpiu stiprus. Determinacijos koeficientas rodo, kad 51 proc. tiesioginių užsienio investicijų variacijos galima paaiškinti kvalifikuotos darbo jėgos kitimu.

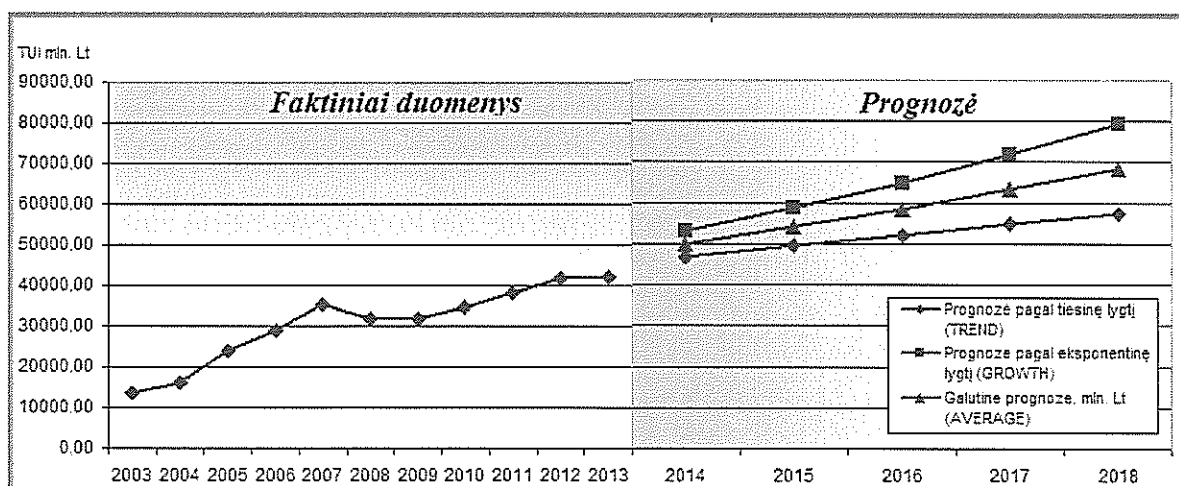
Nors įprasta manyti, kad užsienio investuotojai investicijoms renkasi šalį su pigesne darbo jėga, literatūroje dėstoma ekonomistų nuostata ir atlikti skaičiavimai pagal praktinius rodiklius

parodė, kad šiuolaikiniams investuotojams didesnę reikšmę turi žmogiškojo kapitalo kokybė, t.y. investuotojai ieško kvalifikuotos darbo jėgos. Kadangi Lietuvoje gyventojų išsilavinimo lygis aukštas, o atlyginimai vieni mažiausių ES, šalis ypatingai konkurencinga TUI pritraukti.

3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS: PROGNOZĖ IR PERSPEKTYVOS 2014-2018 METAIS

Siekiant numatyti galimas ekonomikos raidos perspektyvas, atlikta trijų makroekonominių rodiklių prognozė 2014 – 2018 metams, turinčių stipriausią ryšį tiesioginių užsienio investicijų srautui, pagal apskaičiuotą koreliacinę – regresinę analizę. Šioje darbo dalyje, remiantis ekonomistų nuomone, pateikiamos TUI ir atrinktų rodiklių pokyčio ateityje prognozės bei pateikiami pagal retrospektyvos statistinius duomenis apskaičiuoti prognozės rezultatai bei vertinimas, kaip 2014 - 2018 metais keisis TUI, BVP, išlaidų MTEP santykis su BVP ir ekonomikos atvirumo indekso rodikliai, taip pat, kokią įtaką šie rodikliai darys tiesioginių užsienio investicijų srautams.

Žemiau paveiksle (žr. 22 pav.) pateikiami faktiniai tiesioginių užsienio investicijų duomenys ir prognozės duomenys 2013-2018 metų laikotarpiu.

22 pav. Tiesioginių užsienio investicijų prognozė 2014-2018 metais, mln. Lt

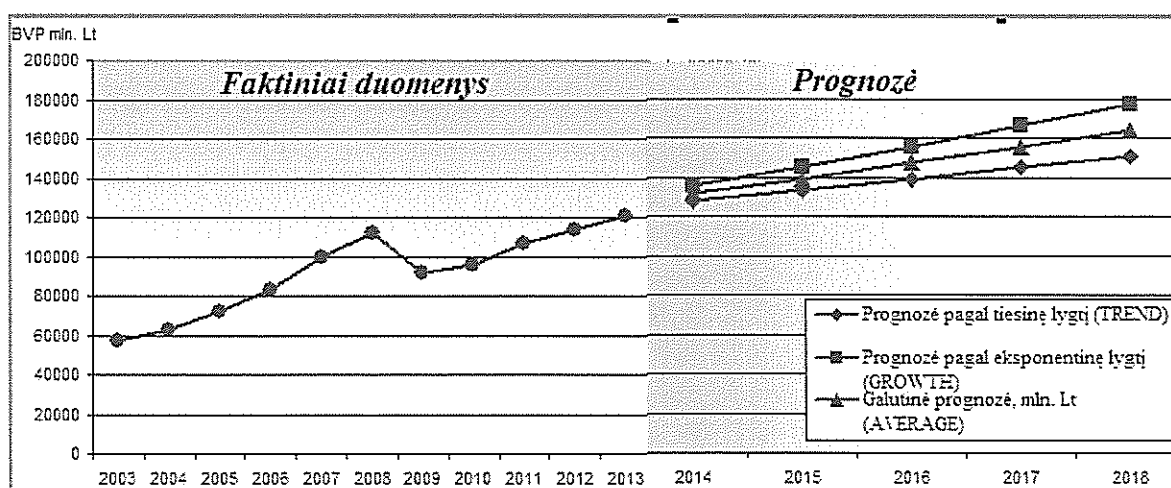
Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Tiesioginių investicijų duomenų bazės informaciją

Remiantis atlikta prognoze, darytina prielaida, kad 2014 – 2018 metais TUI apimtys šalyje didės ir 2018 metais TUI srautai, prognozės duomenimis, sieks 68426,91 mln. Lt (žr. 7 priedą), t.y. prognozuojamu laikotarpiu tikimasi rodiklio 26 proc. augimo. Vidutinis TUI augimas kasmet siektų 4616,59 mln. Lt. Toks TUI rodiklių augimas, gali būti siejamas su euro įvedimu Lietuvoje 2015 metais. Remiantis aptartomis TUI srautų tendencijomis bei antrojoje darbo dalyje aptartais konkurencingumo vertinimais, Lietuvos patrauklumas užsienio investuotojams turėtų didėti. To pasekoje augtų ir Lietuvos gaunamas užsienio investuotojų kapitalas (Sakalauskaitė, R., Miškinis A., 2014). Sakalauskaitė, R., Miškinis A., 2014, straipsnyje Tiesioginių užsienio investicijų

Lietuvoje pritraukimo veiksniai atlikę prognozavimą penkių modelių pagrindu, taip pat prognozuoja TUI augimą Lietuvoje. Anot straipsnio autorių, tai rodo, jog Europos Sąjungos sanglaudos politika, mažinanti ekonomikos skirtumus, skatinanti tvarų augimą, kurianti konkurencingus, diversifikuotus regionus, duoda teigiamų rezultatų. Sanglaudos politikos parama padeda sumažinti socialinį, ekonominį šalių atsilikimą ir stabilizuoti jų ekonomiką, didina šalių investicinį patrauklumą.

Gerinti TUI Lietuvoje perspektyvas padeda ir laisvosios ekonominės zonos, pramonės parkai, technologijų slėniai ir kitos projektinės bei mokestinės paskatos. Lietuvoje vystomi inovacinę pažangą skatinantys integruoti mokslo, studijų, verslo slėniai: Saulėtekis, Santara, Santaka, Nemunas, Baltija (Sakalauskaitė, R., Miškinis A., 2014). SEB banko specialistų nuomone, Lietuvos įstojimas į euro zoną plačiau praveria šliuzus tiesioginiams užsienio investuotojams, dėl euro įvedimo verslo išlaidos sumažės, o augantis pasitikėjimas šalimi jau 2015 metais leis 4 proc. padidinti kapitalinių investicijų apimtį (SEB bankas, Lietuvos makroekonomikos apžvalga, 2015). Vienas iš Lietuvos kaip investicijų vietos pasirinkimo motyvų užsienio investuotojams yra patogi prieiga prie Europos Sąjungos šalių, pirmiausia – Skandinavijos, rinkų (Lietuvos bankas, 2015).

Antrojeje darbo dalyje atlikta koreliacinė - regresinė analizė nustatyta, kad stipriausias ryšys egzistuoja tarp TUI ir BVP, todėl žemiau paveiklėse atlikta BVP rodiklio prognozė 2013 – 2018 metams (žr. 23 pav.).

23 pav. BVP prognozė 2014-2018 metais, mln. Lt

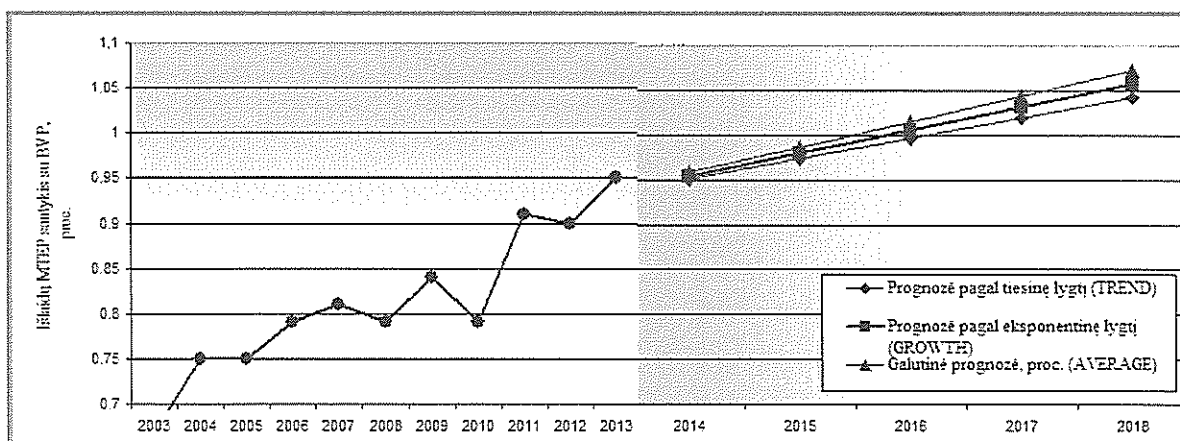
Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir BVP duomenų bazės informaciją

Remiantis galutine prognoze, 2014 – 2018 metais galima tikėtis ekonomikos augimo. Atlikti skaičiavimai rodo, kad BVP rodiklis prognozuojamu laikotarpiu vidutiniškai augs 8213,05 mln. Lt. Per penkerius metus prognozuojamas 20 proc. BVP rodiklio augimas, nuo 131404,08 mln. Lt 2014 metais iki 164256,26 mln. Lt 2018 metais. Remiantis tiesinės lygties prognoze 2018 metais

BVP rodiklis siektų 150888,01 mln. Lt, remiantis eksponentinės lygties skaičiavimais rodiklis išaugtų iki 177624,52 mln. Lt. Pagal atliktus skaičiavimus prognozuojamas BVP rodiklio augimas.

Lietuvos Stabilumo 2015 m. programos projekte pateikiamas ekonominės raidos scenarijus patvirtina darbe atliktą BVP rodiklio prognozę - Lietuvos BVP augimo tempas nuosekliai spartės. Tiesa, stabilumo programos projekte pateikiamos ne tokios optimistiškos rodiklio augimo prognozės: prognozuojama, kad 2015 m. BVP išaugs 2,5 proc., 2016 m. – 3,2 proc., 2017 m. – 3,5 proc., 2018 m. – 3,9 proc. (Lietuvos stabilumo programos projektas, 2015). Danske Bank“ Finansų rinkų departamento direktorės G.Gečiauskienės teigimu, nors euro įvedimas Lietuvoje nuo 2015-ųjų savaine nėra priežastis augti BVP, tačiau vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu galima tikėtis stimulo šalies ūkiui augti dėl narystės euro zonoje. Poveikis pasijus per išaugusį investuotojų pasitikėjimą, tam tikrą naudą užsienio prekybai dėl lengvesnių atsiskaitymų eurai, valiutos keitimo išlaidų nebuvimo. Danske Bank taip pat prognozuoja BVP augimą: 2014 m. prognozuojamas 2,9 proc. augimas, 2015 m. - 2,7 proc. o 2016 m. - 3,1 proc. (delfi, 2014). Finansų ministerija prognozuoja, kad 2015 metais Lietuvos bendrasis vidaus produktas paaugs apie 2,5 proc., o per ateinančius kelerius metus jo augimas nuolat spartės ir 2018 metais pasieks 3,8 proc. (Verslo žinios, 2015).

Kitas šiuolaikinėje ekonomikoje svarbus makroekonominis rodiklis, glaudžiai susijęs su TUI šrautais (koreliacijos koeficientas $r = 0,9002$) – išlaidų MTEP santykis su BVP. Pateiktame 24 paveiklėse matomi faktiniai darbo išlaidų MTEP santykio su BVP kitimo rodikliai 2003 - 2013 metais ir prognozuojami išlaidų MTEP santykio su BVP rodikliai 2014 – 2018 metais.

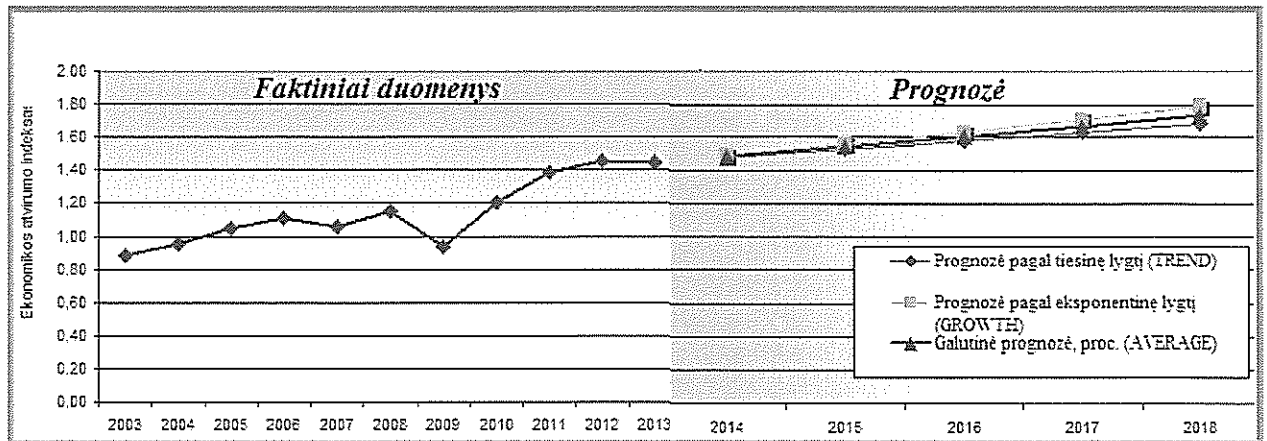

24 pav. Išlaidų MTEP santykio su BVP prognozė 2014-2018 metais, proc.

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI ir MTEP duomenų bazės informaciją

Inovacijos neginčijamai laikomos esmine socialinio progreso, ekonomikos augimo ir konkurencingumo užtikrinimo sąlyga. Baigiamajame darbe buvo minėta, kad Lietuvos 2007 - 2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje buvo išskeltas tikslas iki 2013 metų padidinti šalies MTEP išlaidas iki 2,2 proc., kaip žinia, tikslas nepasiektas. Atliktos prognozės duomenimis, šis rodiklis optimistiniu (eksponentinės lygties) požiūriu 2018 metais sieks 1,7 proc., pesimistiniu požiūriu rodiklis bus 1,04 proc., o realiausias šio rodiklio procentas po penkerių metų sieks 1,06. Prognozėje pastebimas kasmetinis neženklus šio rodiklio augimas, tačiau ne tokiu mastu, kaip tikimasi. Prof. habil. dr. B.Kaulakys pastebi, kad MTEP yra gyvybiškai svarbi veiklos sritis, kurioje Lietuva per 10 metų nepadarė jokios pažangos, nuo planuotų siekių Lietuva atsilieka daugiau kaip 2 kartus ir, anot profesoriaus, ateityje užprogramuotas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (technologijų) plėtros (MTEP) nykimas. Taigi, mažėja ir toliau mažės šalies mokslinė produkcija. Tuo būdu jau užprogramuotas Lietuvos atsilikimas nuo Vakarų Europos ir kitų išsivysčiusių ir sparčiai besivystančiųjų šalių (Delfi, 2014). Šio rodiklio perspektyvų vertinimui galima tikėtis, kad bus pasiektas tikslas, numatytas 2013 metų Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programoje, kurioje nubrėžta iki 2020 m. pasiekti ES šalių inovacinės veiklos vidurkį, vystoma inovatyviojo verslo finansavimo ekosistema, nustatytos svarbiausios 2014–2020 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų panaudojimo kryptys ir prioritetai. Anot LR Ūkio ministro E.Gusto (2015), valstybė, finansuodama MTEP ir inovacines veiklas, gali palengvinti verslo našą ir sumažinti prisiimamą riziką. Atkreiptinas dėmesys, kad 2014–2020 m. ES finansavimo laikotarpiu itin keičiasi finansavimo principai. Atsiranda nemažai naujovių, nuo šiol valstybė keičia patį principą – skiriamos lėšos suvokiamos ne kaip parama, o kaip investavimo forma (Lietuvos rytas, 2015).

Trečias makroekonominis rodiklis, glaudžiai koreliuojantis su TUI apimtimis, – ekonomikos atvirumo indeksas. Nustatytas glaudus koreliacijos koeficiento ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo indekso, koreliacijos koeficientas r lygus 0,8339. Žemiau pateiktame paveiklėse vaizduojama atlikta šio rodiklio prognozė 2014 – 2018 metams (žr. 25 pav.).

25 pav. Ekonomikos atvirumo indekso prognozė 2014-2018 metais

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento TUI, Eksporto ir Importo duomenų bazės informaciją

2014 – 2018 metais prognozuojamas tendencingas kasmetinis ekonomikos atvirumo indekso augimas. Ekonomikos atvirumo indeksas kils nuo 1,48 – 2014 metais iki 1,74 – 2018 metais. Paveiksle matoma, kad 2014 metų ekonomikos atvirumo rodiklio eksponentinė ir tiesinė prognozės skiriasi labai neženkliai. Iki 2016 metų visų prognozių tiesės brėžiamos šalia viena kitos, nuo 2016 fiksuojamas didesnis atotrūkis tarp optimistinės ir pesimistinės prognozių. Lietuvos bankas taip pat numato užsienio paklausos didėjimą, kuris lems ir eksporto didėjimą, o tai savo ruožtu didins Lietuvos atvirumo indeksą. Didėsiantis eksportas bus svarbus investicijas skatinantis veiksnys: kylant eksportui, kils poreikis didinti gamybos pajėgumus (Lietuvos bankas, 2015). „Oxford Economics“ vyriausias euro zonos ekonomistas Tomas Rogersas, taip pat prognozuoja eksporto augimą (Lietuvoje), anot jo, tai didins privačias investicijas (Delfi, 2015). Lietuvos banko valdybos pirmininko patarėja R.Rodzko sako, kad Lietuvai pavyko susigrąžinti eksporto konkurencingumą ir 2009 m. sumažėjusį investuotojų pasitikėjimą (Delfi, 2015).

Pagal koreliacijos ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis nustatytos ekonominių rodiklių prognozės Lietuvai brėžia geras ateities perspektyvas TUI pritraukimo srityje. Atliktos prognozės rezultatai, nors šiek tiek daugiau optimistiniai, bet sutampa su Lietuvos ekonomistų prognozėmis, pateikiamomis ateities perspektyvomis ir vertinimu. Atlikta koreliacinė – regresinė analizė su prognoziniiais rodikliais rodo (žr. 8 priedą), kad BVP, MTEP ir ekonomikos atvirumo indeksas ir ateities perspektyvoje turės glaudų ryšį su tiesioginėmis užsienio investicijomis ir bus tie veiksniai, nuo kurių priklausys TUI srautas į Lietuvą.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Analizuojant mokslinėje ekonomikos literatūroje pateikiamas investicijų sampratas, pastebėta, kad per maždaug dvidešimtmetų autorių formuluojamo investicijų apibrėžimo esmė liko ta pati, tik yra išplėtota ir išreikšta ekonominiais terminais. Taip pat, analizuojant tiesioginių užsienio investicijų sampratos teorinius aspektus, pastebėta, kad kardinaliai autorių nuomonės neišsiskiria ir TUI sąvokos apibrėžimuose, atvirkščiai, nustatyta pasikartojančių, skirtingų autorių pateikiamų TUI apibrėžimų. Darytina išvada, jog TUI mokslinėje literatūroje yra apibrėžtos tiksliai, todėl TUI priimančios šalies rodiklių praktinės analizės rezultatai yra universalūs, suprantami, priimtini ir naudingi įvairių motyvų turintiems ir skirtingomis strategijomis besivadovaujantiems užsienio investuotojams.

2. Atlikta tiesioginių užsienio investicijų formų apžvalga leidžia daryti išvadą, kad vienareikšmiškai geriausios ar patraukliausios investavimo formos nėra. Kiekviena TUI forma turi savo teigiamų ir neigiamų savybių, sukuria galimybių ir grėsmių. Užsienio investuotojas individualiai pasirenka sau patraukliausią investavimo formą pagal situaciją, poreikius ir galimybes. Siūlytina į tai atsižvelgti kuriant strategiją TUI pritraukimo į šalį, šalies administracinę, teritorinę vienetą ar į konkretų investicinį objektą – ją numatyti su ilgalaikė perspektyva ir sudarančią prielaidas pasiekti konkrečius užsibrėžtus ilgalaikius ir rezultatyvius tikslus, tačiau dinamišką ir lanksčią, siekiant prisitaikyti prie investuotojų aplinkos dinamikos ir nuo to priklausančio investavimo formos pasirinkimo.

3. Dažniausiai veiksniai, lemiančius TUI, galima susikirstyti į tris stambias grupes: geografiniai veiksniai, t.y. šalies išteklių, geografinė padėtis ir infrastruktūra; ekonominiai veiksniai, tokie kaip ekonomikos augimas, infliacija, mokesčiai ir t.t.; darbo rinkos veiksniai, tokie kaip darbo jėgos kvalifikacija, darbo užmokesčio sąnaudos ir kt. Lietuvoje investicijas skatina gerai išvystyta infrastruktūra, kvalifikuotos darbo jėgos ir darbo užmokesčio santykis, mokslinis techninis ir inovacinis potencialas, laisvųjų ekonominių zonų vystymas. Investicijas taip pat skatina, jog Lietuvoje sparčiai vystomi ekonominiai sektoriai.

4. Lietuvoje TUI augimo tempai yra teigiami, tačiau TUI pasiskirsto itin netolygiai. Atliekant tyrimą išryškėjo Lietuvos apskričių ekonominio išsivystymo skirtumai, ekonominė apskričių diferenciacija: labiausiai užsienio investicijas traukia Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Telšių apskritys, kurios pasižymi tam tikromis išskirtinėmis savybėmis. Atsižvelgiant į šių administracinių vienetų TUI pritraukimo rodiklius, siūlytina įgyvendinant TUI pritraukimo politiką valstybiniu lygmeniu labiau skatinti tolygų regionų vystymąsi ir peržiūrėti regioninės plėtros strategiją.

5. Daugiausiai investicijų Lietuvoje sulaukia apdirbamoji pramonė, o Lietuva labiausiai domisi ir daugiausiai investuoja kaimyninės Baltijos jūros regiono šalys: Švedija, Danija, Suomija, Vokietija ir Lenkija. Tikėtina, kad tokias investavimo tendencijas lemia nedidelis atstumas tarp šalių, panašus mentalitetas, kultūra ir susiklosčiusios bendradarbiavimo tradicijos. Siūlytina šiuos privalumus ir susiklosčiusią gerąją praktiką plėtoti gilinant TUI santykius su šiomis valstybėmis, kurios turi visame pasaulyje vertinamą investavimo potencialą.

6. Išnagrinėjus tiesioginių užsienio investicijų ryšio glaudumą su ekonomiais ir darbo rinkos veiksniais, nustatytas stipriausias ryšys tarp TUI ir tokių ekonominių rodiklių kaip (BVP), išlaidos MTEP ir ekonomikos atvirumo indeksas. Gauti rezultatai pagrindžia, jog pritraukiant TUI į šalį ypatingai svarbūs yra ekonomikos augimo, šalies inovatyvumo, eksporto ir importo veiksniai.

Siūlytina nustatant ir įgyvendinant valstybės strategiją TUI pritraukimo srityje orientuotis į ekonomikos augimo, šalies inovatyvumo, eksporto ir importo veiksnius.

7. Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) išlaidų santykio su BVP labai stiprus, tačiau Lietuvos išsikeltas tikslas 2007 – 2013 metais padidinti šalies MTEP išlaidas iki 2,2 proc. BVP nebuvo pasiektas: 2013 metais MTEP išlaidų santykis su BVP tesiekė 0,95 proc. Be to, Lietuvos MTEP išlaidų struktūra yra visiškai priešinga, negu šalių inovacijų lyderių. Šalys inovacijų lyderės didžiąją dalį MTEP lėšų išnaudoja verslo sektoriuje, nes inovacinių technologijų įgyvendinimo pasekoje atsirandantys nauji produktai sąlygoja rinkos plėtrą, sudaro galimybes didinti pelną, viršijantį vidutinius šakos rodiklius, taip pat ir viršijantį vidutinį pelningumą šalies ekonomikos mastu. Tuo tarpu Lietuvoje, priešingai - MTEP išlaidų daugiausiai išleidžiama aukštojo mokslo sektoriuje, o didžioji dalis Lietuvos pramonės įmonių investicijų skirtos gamybinių pajėgumų didinimui, jų atnaujinimui, bet ne technologinių inovacijų diegimui. Toks lėšų panaudojimo skirtumas paaiškina ir lemia Lietuvos žmogiškojo kapitalo patrauklumą investuotojams, Lietuvoje maždaug kas penktas gyventojas turi aukštąjį išsilavinimą.

Lietuvoje prognozuojamas TUI skatinančių ekonominių rodiklių augimas, šalis pasižymi itin kvalifikuota ir kol kas palyginti nebrangia darbo jėga, turi puikiai išvystytą infrastruktūrą, LEZ, jūrų ir oro uostus, tačiau MTEP išlaidoms nepelnytai teikiamas per mažas dėmesys. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytina siekiant pritraukti investicijas plėtoti veiksnius, kuriais pasižymi ir yra labiausiai teigiamai veikiama Lietuvos investicinė aplinka – darbo jėgos kvalifikacija, tai darant per nuolatinį ir adekvatų MTEP finansavimą.

Taip pat rekomenduotina pasiekti Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programoje užsibrėžtą tikslą iki 2020 m. pasiekti ES šalių inovacinės veiklos vidurkį.

8. Lietuvos ekonomikos atvirumo indeksas stipriai lemia TUI srautus šalyje. Lietuvoje nuo 2004 metų pastebimas šio koeficiento didėjimas, būtent tais metais Lietuva įstojo į Europos sąjungą ir NATO, taigi ši narystė padidino Lietuvos ekonomikos atvirumą, investicinį patrauklumą ir ūkio

konkurencingumą. Siūlytina deramą dėmesį ir finansavimą skirti šalies teigiamo įvaizdžio prieš investuotojus kūrimui bei investavimo aplinkos tobulinimui.

9. Remiantis atlikta prognoze, darytina prielaida, kad 2014 – 2018 metais TUI apimtys šalyje didės. Remiantis TUI srautų tendencijomis bei baigiamajame darbe aptartais konkurencingumo vertinimais, Lietuvos patrauklumas užsienio investuotojams turėtų didėti.

10. Atliktos MTEP išlaidų procento nuo BVP rodiklio prognozė rodo, kad realiausias rodiklio procentas po penkerių metų sieks 1,06. Nors prognozėje pastebimas kasmetinis, neženklius šio rodiklio augimas, tačiau ne tokiu mastu, kaip tikimasi. Tikimasi, kad bus pasiektas Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programoje užsibrėžtas tikslas iki 2020 m. pasiekti ES šalių inovacinės veiklos vidurkį.

11. 2014 – 2018 metais prognozuojamos tendencingas kasmetinis ekonomikos atvirumo indekso augimas. Atliktus prognozinčius skaičiavimus sutampa su Lietuvos banko prognoze. Lietuvos bankas taip pat numato užsienio paklausos didėjimą, kuris lems ir eksporto didėjimą. Didėsiantis eksportas bus svarbus investicijas skatinantis veiksnys: kylant eksportui, kils poreikis didinti gamybos pajėgumus.

Siūlytina Lietuvos ūkiui orientuotis į šias prognozes ir tokiu būdu deramai pasiruošti didėsiančiam eksporto srautui bei gamybos pajėgumų didėjimui. Atitinkamai siūlytina valstybei į būsimą eksporto plėtros poreikį orientuotis transporto infrastruktūros vystymo srityje bei į gamybos pajėgumų poreikio padidėjimą orientuotis kvalifikuotos darbo jėgos rengimo srityje.

LITERATŪRA

1. Adamsa, L., Regibeau P., Rockett K. (2012). Discussion Paper Series. *Incentives to Create Jobs: Regional Subsidies, National Trade Policy and Foreign Direct Investment*. [žiūrėta 2013-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.essex.ac.uk/economics/discussion-papers/Papers-text/dp710.pdf>>.
2. Bendikienė, D., Juozaitienė, L. (2004). *Investicijų ir šalies makroekonominių rodiklių procesų sąveikos analizė*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004: Ernesto Galvanausko tarptautinės konferencijos medžiaga* [Šiauliai, 2004 m.]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 28.
3. Bernatonytė, D. (2010). *Tarptautinės ekonomikos modeliai*. Kaunas.
4. Bilevičienė, T., Bilevičiūtė, E. (2011). *Ekonominės politikos veiksnių poveikis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai*. *Practice and research in private and public sector – 11*. Mykolo Romerio universitetas. P. 232 – 237.
5. Brenkevičiūtė, R. (2010). *Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė*. *Verslas XXI amžiuje*, 2010. T. 2. Nr. 2. P. 13.
6. Bruno, R. L., Cipollina, M. (2014). *The impact of foreign direct investment on economic performance in enlarged Europa: a meta-regression analysis*. [žiūrėta 2013-11-02]. Prieiga per internetą:
<http://www.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=joYBAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA228&dq=foreign+direct+investment+in+lithuania&ots=io_H9KsRbd&sig=odG2sY65vubWGiNEMc2gcEI4AIY&redir_esc=y#v=onepage&q=foreign%20direct%20investment%20in%20lithuania&f=false>
7. Chowdury, A., Mavrotas, G. (2006). *FDI and Growth: What causes What?* United Nations University. [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą:
<<http://website1.wider.unu.edu/lib/files1/WE-29-1-06-2-Chowdhury.pdf>>.
8. Cibulskienė, D., Butkus M. (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla. P. 15.
9. Cirulytė, R. (2004). *Tiesioginių užsienio investicijų tyrimai*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos medžiaga* [Šiauliai, 2004 m.]. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla, p. 61-64.
10. Čegyūtė, O., Miečinskienė, A. (2009). *Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas*. *Mokslas – Lietuvos ateitis*. Nr. 3. *Verslas XXI amžiuje*. VGTU. P. 9 – 12.

11. Čiegis, R., Pareigis, R., Skunčikienė, S. (2007). *Development possibilities of region in Lithuania: economic and social aspects*. Social research Nr. 2 (10).
12. Dadzie, S. A. (2012). *Foreign direct investment strategies and performance of foreign subsidiaries in Ghana: Monograph*. P. 29. [žiūrėta 2013-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-393-6.pdf>.
13. Deloitte. (2014). *Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP) rezultatai*. [žiūrėta 2014-12-05]. Prieiga per internetą: <<http://sc.bns.lt/view/item.php?id=167954>>
14. Dulpcu, M.,A, Demirel, O. (2005). *ECOLAB . Globalizacija ir internacionalizacija*. [žiūrėta 2013-11-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.phil.muni.cz/ped/ECOLAB/lit/modules/docs/internationalization-and-globalization-theory.doc>>.
15. Evans, B. (2004) *Investment and Development. Tearfund: Teddington*. 324 p.
16. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD, pranc. Organisation de coopération et de développement économiques, OCDE) - tai unikalus forumas, kuriame valstybės diskutuoja, dalijasi patirtimi bei plėtoja naujas ekonominės bei socialinės politikos gaires, kurios vėliau perkeliamos į praktinį valstybių gyvenimą. [žiūrėta 2013-11-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/index.php?914410623>>, <http://lt.wikipedia.org/wiki/Tarptautin%C4%97_ekonominio_bendradarbiavimo_ir_pl%C4%97tros_organizacija>.
17. Faras, R. Y.; Ghali, K. H. 2009. Foreign Direct Investment and Economic Growth: the Case of the GCC Countries, *International search Journal of Finance and Economics* 29. P. 134 – 145.
18. Farole, T., Winkler, D. (2014). *Making Foreign Direct Investment Work for Sub – Saharan Africa*. The World Bank, Washington, D.C.
19. Gatautis, R. (2014). *Technologijų ir inovacijų plėtros įtaka bei perspektyvos šalies ekonomikai*. Vilnius, Lietuvos mokslo taryba.
20. Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G. ir kt. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius. Technika.
21. Gonzalez Duarte, R., Márcio de Castro, J., Kazumi Miura, I., Almeida de Moraes, R., Feijó, J. Zaara de Carvalho, J. (2013). *FDI inflows, transfer of knowledge, and absorptive capacity: The case of Mozambique*. [žiūrėta 2013-12-12]. Prieiga per internetą: <http://www.academicjournals.org/article/article1393242500_Duarte%20et%20al.pdf>
22. Gružas, R. A. (2003). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.

23. Hayat, A. (2014). FDI and Economic Growth: The Role of Natural Resources. Institute of Economics Studies, Charles University Prague. [žiūrėta 2014-11-12]. Prieiga per internetą: <http://mpra.ub.unimuenchen.de/57021/1/MPRA_paper_57021.pdf>.
24. Hajirasouliha, M., Heydari Kord Zanganeh, G., Ahmad Hosseini Golafshani, S. (2014). The role of foreign direct investment on increasing the amount of export. Management Science Letters 4 (2014) 101–106. [žiūrėta 2014-11-12]. Prieiga per internetą: <http://www.growingscience.com/msl/Vol4/msl_2013_364.pdf>.
25. Herger, N., McCorriston, S. (2014). *Horizontal, Vertical, and Conglomerate FDI: Evidence from Cross Border Acquisitions*. [žiūrėta 2014-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www.szgerzensee.ch/fileadmin/Dateien_Anwender/Dokumente/working_papers/wp-1402.pdf>.
26. Yin, F., Ye, M., Xu, L. (2014). *Location Determinants of Foreign Direct Investment in Services: Evidence from Chinese Provincial-level data*. Asia research centre working paper 64.
27. Jonušas, A. (2011). *Lietuvos ekonomikos atvirumo vertinimas*. [žiūrėta 2014-12-18]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB0001:J.04~2011~1367179038817/DS.002.0.01.ARTIC>>.
28. Karpuškienė, V. (2014). *Minimalios algos padidinimo iki 1000 Lt padariniai*. [žiūrėta 2014-12-05]. Prieiga per internetą: <http://old.vkk.lt/uploads/Konferencijos_CD_2014/data/files/Karpuskiene.pdf>.
29. Kėdaitis, V., (2005). *Išvadų statistikos pagrindai : mokomoji knyga Ekonomikos fakulteto studentams*.
30. Koncervyčius, G. (2009). *Finansai ir investicijos III atnaujintas leidimas*. Kaunas. Smaltijos leidykla.
31. Kuokštis, V. (2014). *Lietuvos narystė Europos sąjungoje: ekonominė raida*. [žiūrėta 2014-11-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/POLITOLOGIJA/Politologija%202014%204%2076/92-123.pdf>>.
32. Khan, S., Mehboob, F. (2014). *Impact of FDI on GDP: An Analysis of Global Economy on Production Function*. Munich Personal RePEc Archive. [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/55352/1/MPRA_paper_55352.pdf>.
33. Knašas, A. B., (2014). *Mokslinė – techninė pažanga Lietuvoje paskelbtų patentinių paraiškų požiūriu*. Regional Formation and Development Studies, No. 1 (11). Klaipėdos universitetas. P. 143 – 156.

34. Krifa-Schneider, H. (2010). *Business Climate, Political Risk and FDI in Developing Countries: Evidence from Panel Data*. International Journal of Economics and Finance Vol. 2, No. 5; November 2010.
35. Laskienė, D. (2010). *Ekonomika ir vadyba: ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir investicijas priimančios šalies tarptautinės prekybos: Lietuvos atvejis*. 2010 – 15. [žiūrėta 2013-10-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-140.pdf>>
36. Langvinienė, N., Vengrauskas, P. V., Žitkienė, R., (2004) *Tarptautinis verslas*. KTU: Technologija. P. 224.
37. Leitˆao, N. C. (2012). *Foreign direct investment and globalization*. [žiūrėta 2013-11-05]. Prieiga per internetą: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/37436/1/foreign_direct_investment_and_globalization.pdf>.
38. Lietuvos Bankas. (2008). *Pranešimas apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, funkcijų vykdymą ir bankų sistemos būklę*. [žiūrėta 2014-11-28]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/pranesimas_seimui_2008_m_rugsejis_1>
39. Lietuvos bankas. (2009). *Lietuvos banko metų ataskaita*. [žiūrėta 2014-11-28]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/metu_ataskaita_2009>
40. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Investicijos. [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/web/lt/investicijos>>.
41. Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2007). *Lietuvos ekonomikos tyrimas 2007/2008 (I)*. Vilnius.
42. Lietuvos Respublikos seimas (1999). *Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas*. Vilnius. [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=347535>.
43. Mastromarco, C., Simar, L. (2013). *Effect of FDI and Time on Catching-up: New Insights from a Conditional Nonparametric Frontier Analysis?*. [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <http://130.104.5.100/cps/ucl/doc/stat/documents/DP2013_15_simar_Effect.pdf>.
44. Misiūnas, A., Gudeliauskaitė, D. (2013). *Baltijos šalių investicinio klimato charakteristikos*. Lietuvos statistikos darbai 2013, 52 t., Nr. 1, P. 94–101. [žiūrėta 2014-09-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.statisticsjournal.lt/index.php/statisticsjournal/article/viewFile/110/pdf>>
45. Monastiriotis, V. (2014). *Origin of FDI and domestic productivity spillovers: does European FDI have a 'productivity advantage' in the ENP countries?*. [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/55267/1/LEQSPaper70.pdf>>.

46. Montvilaitė, K., Ruplienė D (2011). *Lietuvos ekonominio augimo tempų verinimas konvergavimo su ekonominės ir valiutinės sąjungos šalimis narėmis aspektu*. Vadyba Journal of Management 2011, Nr. 18(1). P. 45-52.
47. Montvilaitė, K., Mačiulytė-Šniukienė A. (2011). *Tiesioginių užsienio investicijų poveikis ekonominio augimo tempams konvergavimo aspektu*. Vadyba Journal of Management 2011, Nr. 2 (19). P. 103-111.
48. Navickas, V. (2003). *Europos sąjungos rinkų ypatumai*. Kaunas: Technologija.
49. Norvaišienė, R. (2005). *Įmonės investicijų valdymas*. Kaunas: Technologija.
50. Neary, J. P., *Foreign Direct Investment: The OLI Framework*. [žiūrėta 2013-12-05]. Prieiga per internetą: <<http://users.ox.ac.uk/~econ0211/papers/pdf/fdi-princeton.pdf>>.
51. Pagirskienė, Z. (2008). *Makroekonomikos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus verslo teisės akademija.
52. McGrath, P. T. (1999). *Tarptautinės ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.
53. Pilinkienė, V., (2008). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai: mokomoji knyga*. Kaunas.
54. Rutkauskas, A.V., Stankevičius P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. P. 41, 17, 26.
55. Rudytė, D., Karulaitienė D., Reizgevičienė R (2009). *Naujų Europos sąjungos valstybių makroekonominių rodiklių pokyčiai integruotoje rinkoje*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2009. 1 (14). 238-247.
56. Ruplienė, D. (2009). Verslo mokesčių dydžio kaip institucinio veiksnio įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2009. 1 (14).
57. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). *Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui*. Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos, 12(3). P. 262-270.
58. Ruplienė, D., Montvilaitė, K. (2010). *Tiesioginių užsienio investicijų teorijų sąsajos su darbo rinka*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2010. 2 (18). P. 133–145.
59. Ruplienė, D., Montvilaitė, K. (2011). *Darbo rinkos veiksnių poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms: empirinių tyrimų apžvalga*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2011. 2 (22). P. 68–77.
60. Sakalauskaitė, R., Miškinis, A., (2014). *Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai*. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2014. 8/1. P. 31 – 49.
61. Sakalauskaitė, R., Miškinis A. (2014). *Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje regioninė analizė*. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2014.8/2. P. 27 – 43.
62. Samuolis, G. (2002). Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos organizavimas įmonėje // Mokslas ir technika, Nr.4. P. 16.
63. Samuolis, G. (2002). *Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos tobulinimas* // Daktaro disertacijos santrauka – Vilnius: Technika.

64. Serfas, S. (2010). *Cognitive Biases in the Capital Investment Context: Theoretical Considerations and Empirical Experiments on Violations of Normative Rationality*. Wiesbaden: Gabler.
65. Sharpe, W., Alexander. G., Bailey. J. *Investment*. New Jersey: Prentice Hall International, Inc., 1995.
66. Snieška, V., Čiburienė, J. ir kt. (2005) *Makroekonomika, vadovėlis ekonominių specialybių studentams*. Kaunas. P. 460-467.
67. Stankevičienė, J., Lakštutienė A. (2012). *Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse*. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Mokslo žurnalas, T. 33 Nr. 4. [žiūrėta 2014-09-15]. Prieiga per internetą: <http://vadyba.asu.lt/40/ManagKaunas4_33_40_tais.pdf#page=69>.
68. Stankaitytė, A., Pikturnaitė, I. (2010). *Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose*. Ekonomikos ir vadybos aktualijos 2010. 98-105. [žiūrėta 2014-12-15]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LTLDB0001:J.04~2010~1367173559658/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
69. Šečkutė, L., Tvaronavičius V. (2007). *Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas*. [žiūrėta 2013-12-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.btp.vgtu.lt/index.php/btp/article/viewFile/153/pdf>>.
70. Šimkus, A. (2013). *Infliacijos lygio analizė Europos sąjungos šalyse*. Ekonomika ir vadyba. P. 102 – 104. Kaunas.
71. Šimelytė, A., Antanavičienė, J. (2013). *Rėmimo reikšmė pritraukiant TUI Baltijos valstybių pavyzdžiu*. Verslas: Teorija ir praktika. 2013 14(3). P. 200–208.
72. Šimelytė, A., (2014). *Tiesioginių užsienio investicijų politikos formavimas Baltijos šalyse*. Daktaro disertacija. [žiūrėta 2013-10-15]. Prieiga per internetą: <http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1721/4/2237_SIMELYTE_Disertacija2in1.pdf>
73. Tumėnas, T. (2000). *Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą*. Ekonomika.
74. Treigienė, D. (2010). *Investicijos: mokomoji knyga*. Vilnius.
75. Valentinavičius S., (2010). *Investicijų valdymas teoriniai ir praktiniai aspektai. Monografija*, Vilnius., Vilniaus universiteto leidykla., P. 33-34.
76. Qing, L., Qiu, L. D. (2014). *Labor Training and Foreign Direct Investment*. [žiūrėta 2014-09-05]. Prieiga per internetą: <[http://www.sef.hku.hk/~larryqiu/Papers/RIE\(2014\).pdf](http://www.sef.hku.hk/~larryqiu/Papers/RIE(2014).pdf)>.

77. *Doing business 2014*. [žiūrėta 2013-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf>.
78. *Eclectic paradigm*. [žiūrėta 2013-10-05]. Prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/Eclectic_paradigm.
79. Ekonomikos ir mokslo naujienos. [žiūrėta 2015-03-05 – 2015 – 03 - 25]. Prieiga per internetą: www.delfi.lt.
80. Invest Lithuania. Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas. [žiūrėta 2014-12-05]. Prieiga per internetą: http://www.investorsforum.lt/files/LIPI%20ICIL/LIPI_santrauka_Investors_Forum_2014_05_20.pdf.
81. *Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė*. [žiūrėta 2014-11-05]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Koreliacija>.
82. *Klaipėdos miesto savivaldybė*. [žiūrėta 2014-11-25]. Prieiga per internetą: <http://www.klaipeda.lt/index.php?-949037736>.
83. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. *Pranešimai spaudai*. [žiūrėta 2015-03-05]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/web/finmin/pranesimai_spaudai.
84. Lithuania. [žiūrėta 2015-01-05]. Prieiga per internetą: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/lithuania>.
85. OECD. Foreign Direct Investment Glossary // OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 2008, 2009. P. 7-8. [žiūrėta 2013-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/2487495.pdf>.
86. Swedbank. (2014). „Swedbank“ vyresnioji ekonomistė Laura Galdikienė: *Ko trūksta, kad būtume inovatyvi šalis?*. [žiūrėta 2014-12-15]. Prieiga per internetą: <https://www.swedbank.lt/lt/articles/view/2136>.
87. SEB bankas, (2015). *Lietuvos makroekonomikos apžvalga*. [žiūrėta 2015-03-25]. Prieiga per internetą: https://www.seb.lt/sites/default/files/web/document/lietuvos_makroekonomikos_apzvalga/lma59.pdf
88. *Užsienio investicijos*. [žiūrėta 2013-11-05]. Prieiga per internetą: <http://zodynas.vz.lt/Tiesiogines-uzsienio-investicijos-TUI>.
89. *Verslo žinios* (2013). [žiūrėta 2014-09-05]. Prieiga per internetą: <http://laikrastis.vz.lt/index.php?act=mprasa&sub=article&id=68978>.

PRIEDAI

Pasaulio banko skirti reitingai Lietuvai

 Ease of Doing Business in
Lithuania

This page summarizes *Doing Business 2015* data for Lithuania. The first section presents the Ease of Doing Business rank (out of 189 economies) and the distance to frontier (DTF)** measure, overall and by topic. The second section summarizes the key indicators for each topic benchmarked against regional averages.

ECONOMY OVERVIEW

 PRINT | EXCEL

REGION	Europe & Central Asia	DOING BUSINESS 2015 RANK	DOING BUSINESS 2014 RANK***	CHANGE IN RANK
INCOME CATEGORY	High income	24	24	0
POPULATION	2,956,121	DOING BUSINESS 2015 DTF** (% POINTS)	DOING BUSINESS 2014 DTF** (% POINTS)	CHANGE IN DTF** (% POINTS)
GNIPER CAPITA (US\$)	14,900	76.31	75.86	↑ 0.45
CITY COVERED	Vilnius			

Rankings	Distance to Frontier			
TOPICS		DB 2015 Rank	DB 2014 Rank	Change in Rank
Starting a Business ✓		11	19	+ 8
Dealing with Construction Permits ✓		15	25	+ 10
Getting Electricity		105	107	+ 2
Registering Property		9	9	No change
Getting Credit		23	19	+ -4
Protecting Minority Investors		78	77	+ -1
Paying Taxes		44	43	+ -1
Trading Across Borders		21	21	No change
Enforcing Contracts ✓		14	19	+ 5
Resolving Insolvency		67	61	+ -6

✓=Doing Business reform making it easier to do business. X=Change making it more difficult to do business.

[Click here to see all reforms made by Lithuania.](#)

Pasaulio banko ekonominiai reitingai

Economy Rankings

Economy	Ease of Doing Business Rank ▲	Starting a Business	Dealing with Construction Permits	Getting Electricity	Registering Property	Getting Credit	Protecting Minority Investors	Paying Taxes	Trading Across Borders	Enforcing Contracts	Resolving Insolvency
Lietuva	24	11	15	105	9	23	78	44	21	14	67

Šaltinis: <http://www.doingbusiness.org/rankings>

TUI, pagal apskritis pokyčių skaičiavimai

Apskritis	Metai	Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje mln. Lt	Grandinis absoliutus pokytus	Bazinis absoliutus pokytis	Grandiniai kitimo tempai	Baziniai kitimo tempai	Grandiniai pokyčio tempai	Baziniai pokyčio tempai
Alytaus apskritis	2003	190						
	2004	171	-19	-19	90%	90%	-10%	-10%
	2005	397	226	207	232%	209%	132%	109%
	2006	417	20	227	105%	219%	5%	119%
	2007	445	28	255	107%	234%	7%	134%
	2008	374	-71	184	84%	197%	-16%	97%
	2009	346,22	-27,78	156,22	93%	182%	-7%	82%
	2010	319,09	-27,13	129,09	92%	168%	-8%	68%
	2011	322,24	3,15	132,24	101%	170%	1%	70%
	2012	379,8	57,56	189,8	118%	200%	18%	100%
	2013	388,84	9,04	198,84	102%	205%	2%	105%
Kauno apskritis	2003	1849						
	2004	1887	38	38	102%	102%	2%	2%
	2005	2585	698	736	137%	140%	37%	40%
	2006	2456	-129	607	95%	133%	-5%	33%
	2007	3925	1469	2076	160%	212%	60%	112%
	2008	3189	-736	1340	81%	172%	-19%	72%
	2009	4020,56	831,56	2171,56	126%	217%	26%	117%
	2010	4061,28	40,72	2212,28	101%	220%	1%	120%
	2011	4616,76	555,48	2767,76	114%	250%	14%	150%
	2012	5160,7	543,94	3311,7	112%	279%	12%	179%
	2013	4452,34	-708,36	2603,34	86%	241%	-14%	141%
Klaipėdos apskritis	2003	1547						
	2004	1743	196	-842	113%	113%	13%	13%
	2005	2159	416	-297	124%	140%	24%	40%
	2006	2159	0	-1766	100%	140%	0%	40%
	2007	2891	732	-298	134%	187%	34%	87%
	2008	3259	368	-761,56	113%	211%	13%	111%
	2009	3098,8	-160,2	-962,48	95%	200%	-5%	100%
	2010	3327,52	228,72	-1289,24	107%	215%	7%	115%
	2011	3557,44	229,92	-1603,26	107%	230%	7%	130%
	2012	3565,91	8,47	-886,43	100%	231%	0%	131%
	2013	3323,39	-242,52	1776,39	93%	215%	-7%	115%
Marijampolės apskritis	2003	78						
	2004	112	34	-2047	144%	144%	44%	44%
	2005	101	-11	-2058	90%	129%	-10%	29%
	2006	98	-3	-2793	97%	126%	-3%	26%
	2007	93	-5	-3166	95%	119%	-5%	19%
	2008	138	45	-2960,8	148%	177%	48%	77%
	2009	319,37	181,37	-3008,15	231%	409%	131%	309%
	2010	329,52	10,15	-3227,92	103%	422%	3%	322%
	2011	367,05	37,53	-3198,86	111%	471%	11%	371%
	2012	465,1	98,05	-2858,29	127%	596%	27%	496%
	2013	413,01	-52,09	335,01	89%	530%	-11%	430%

Panevėžio apskritis	2003	679						
	2004	728	49	627	107%	107%	7%	7%
	2005	684	-44	586	94%	101%	-6%	1%
	2006	522	-162	429	76%	77%	-24%	-23%
	2007	589	67	451	113%	87%	13%	-13%
	2008	572	-17	252,63	97%	84%	-3%	-16%
	2009	761,63	189,63	432,11	133%	112%	33%	12%
	2010	608,25	-153,38	241,2	80%	90%	-20%	-10%
	2011	721,32	113,07	256,22	119%	106%	19%	6%
	2012	830,82	109,5	417,81	115%	122%	15%	22%
	2013	991,72	160,9	312,72	119%	146%	19%	46%
Šiaulių apskritis	2003	187						
	2004	194	7	-490	104%	104%	4%	4%
	2005	277	83	-245	143%	148%	43%	48%
	2006	388	111	-201	140%	207%	40%	107%
	2007	434	46	-138	112%	232%	12%	132%
	2008	490	56	-271,63	113%	262%	13%	162%
	2009	486,57	-3,43	-121,68	99%	260%	-1%	160%
	2010	553,93	67,36	-167,39	114%	296%	14%	196%
	2011	581,59	27,66	-249,23	105%	311%	5%	211%
	2012	598,98	17,39	-392,74	103%	320%	3%	220%
	2013	627,38	28,4	440,38	105%	335%	5%	235%
Tauragės apskritis	2003	23						
	2004	22	-1	-255	96%	96%	-4%	-4%
	2005	27	5	-361	123%	117%	23%	17%
	2006	32	5	-402	119%	139%	19%	39%
	2007	64	32	-426	200%	278%	100%	178%
	2008	57	-7	-429,57	89%	248%	-11%	148%
	2009	47,61	-9,39	-506,32	84%	207%	-16%	107%
	2010	44,62	-2,99	-536,97	94%	194%	-6%	94%
	2011	45,77	1,15	-553,21	103%	199%	3%	99%
	2012	47,18	1,41	-580,2	103%	205%	3%	105%
	2013	57,65	10,47	34,65	122%	251%	22%	151%
Telšių apskritis	2003	768						-100%
	2004	1172	404	1145	153%	153%	53%	53%
	2005	3825	2653	3793	326%	498%	226%	398%
	2006	6317	2492	6253	165%	823%	65%	723%
	2007	5878	-439	5821	93%	765%	-7%	665%
	2008	1511	-4367	1463,39	26%	197%	-74%	97%
	2009	3046	1535	3001,38	202%	397%	102%	297%
	2010	3533	487	3487,23	116%	460%	16%	360%
	2011	3784,4	251,4	3737,22	107%	493%	7%	393%
	2012	3578,54	-205,86	3520,89	95%	466%	-5%	366%
	2013	3361,54	-217	2593,54	94%	438%	-6%	338%

3 priedo tęsinys

Vilniaus apskritis	2003	8127						
	2004	9946	1819	9680	122%	122%	22%	22%
	2005	13576	3630	13336	136%	167%	36%	67%
	2006	16297	2721	15967	120%	201%	20%	101%
	2007	20856	4559	20516	128%	257%	28%	157%
	2008	21803	947	21452,98	105%	268%	5%	168%
	2009	19733,01	-2069,99	19386,59	91%	243%	-9%	143%
	2010	21497,17	1764,16	21254,72	109%	265%	9%	165%
	2011	23841,68	2344,51	23549,83	111%	293%	11%	193%
	2012	26862,21	3020,53	26606,14	113%	331%	13%	231%
	2013	30047,34	3185,13	21920,34	112%	370%	12%	270%
Utenos apskritis	2003	252						-100%
	2004	218	-34	-3607	87%	87%	-13%	-13%
	2005	266	48	-6051	122%	106%	22%	6%
	2006	240	-26	-5638	90%	95%	-10%	-5%
	2007	330	90	-1181	138%	131%	38%	31%
	2008	340	10	-2706	103%	135%	3%	35%
	2009	350,02	10,02	-3182,98	103%	139%	3%	39%
	2010	346,42	-3,6	-3437,98	99%	137%	-1%	37%
	2011	242,45	-103,97	-3336,09	70%	96%	-30%	-4%
	2012	291,85	49,4	-3069,69	120%	116%	20%	16%
	2013	256,07	-35,78	4,07	88%	102%	-12%	2%

TUI vienam gyventojui, pagal apskritis pokyčių skaičiavimai

Apskritis	Metai	Tiesioginė s užsienio investicijos s metų pabaigoje Lt	Grandininis absoliutus pokyčius	Bazinis absoliutus pokyčius	Grandininiai kitimo tempai	Baziniai kitimo tempai	Grandininiai pokyčio tempai	Baziniai pokyčio tempai
Alytaus apskritis	2003	1036						
	2004	950	-86,32	-86,32	92%	92%	-10%	-8%
	2005	2255	1305,1584	1218,8384	237%	218%	137%	118%
	2006	2410	155,376	1374,2144	107%	233%	7%	133%
	2007	2617	207,168	1581,3824	109%	253%	9%	153%
	2008	2231	-386,7136	1194,6688	85%	215%	-15%	115%
	2009	2099	-131,2064	1063,4624	94%	203%	-6%	103%
	2010	2013	-86,32	977,1424	96%	194%	-4%	94%
	2011	2082	69,056	1046,1984	103%	201%	3%	101%
	2012	2496	414,336	1460,5344	120%	241%	20%	141%
	2013	2597	100,1312	1560,6656	104%	251%	4%	151%
Kauno apskritis	2003	2710						
	2004	2807	96,6784	96,6784	104%	104%	4%	4%
	2005	3926	1118,7072	1215,3856	140%	145%	40%	45%
	2006	3777	-148,4704	1066,9152	96%	139%	-4%	39%
	2007	6101	2323,7344	3390,6496	162%	225%	62%	125%
	2008	4996	-1104,896	2285,7536	82%	184%	-18%	84%
	2009	6384	1388,0256	3673,7792	128%	236%	28%	136%
	2010	6654	269,3184	3943,0976	104%	245%	4%	145%
	2011	7682	1028,9344	4972,032	115%	283%	15%	183%
	2012	8705	1022,0288	5994,0608	113%	321%	13%	221%
	2013	7582	-1122,16	4871,9008	87%	280%	-13%	180%
Klaipėdos apskritis	2003	4105						
	2004	4679	573,1648	752,7104	114%	114%	14%	14%
	2005	5925	1246,4608	2147,6416	127%	144%	27%	44%
	2006	5991	65,6032	-110,4896	101%	146%	1%	46%
	2007	8093	2102,7552	3097,1616	135%	197%	35%	97%
	2008	9178	1084,1792	2793,3152	113%	224%	13%	124%
	2009	8846	-331,4688	2192,528	96%	215%	-4%	115%
	2010	9785	939,1616	2102,7552	111%	238%	11%	138%
	2011	10607	821,7664	1902,4928	108%	258%	8%	158%
	2012	10755	148,4704	3173,1232	101%	262%	1%	162%
	2013	10099	-656,032	5994,0608	94%	246%	-6%	146%
Marijampolės apskritis	2003	425						
	2004	618	193,3568	-5306,9536	146%	146%	46%	46%
	2005	570	-48,3392	-5420,896	92%	134%	-8%	34%
	2006	563	-6,9056	-7530,5568	99%	133%	-1%	33%
	2007	539	-24,1696	-8638,9056	96%	127%	-4%	27%
	2008	811	272,7712	-8034,6656	151%	191%	51%	91%
	2009	1909	1097,9904	-7875,8368	235%	450%	135%	350%
	2010	2034	124,3008	-8573,3024	107%	479%	7%	379%
	2011	2275	241,696	-8480,0768	112%	536%	12%	436%
	2012	2973	697,4656	-7126,5792	131%	700%	31%	600%
	2013	2679	-293,488	2254,6784	90%	631%	-10%	531%

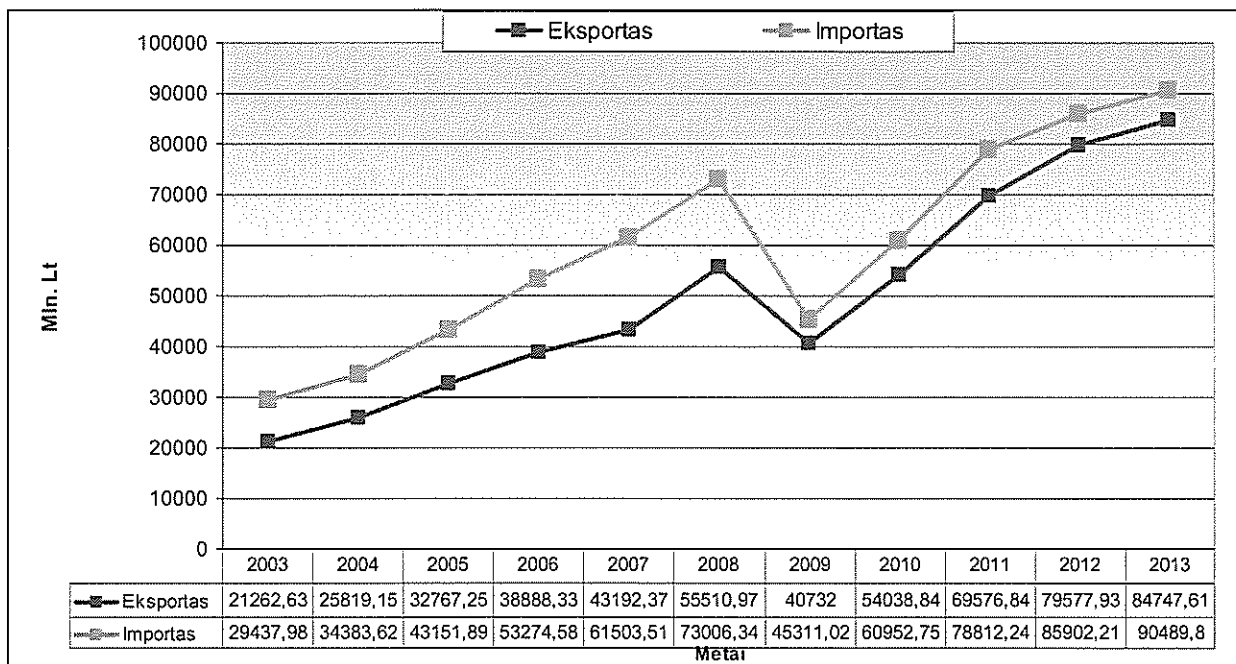
4 priedo tęsinys

Panevėžio apskritis	2003	2338						
	2004	2555	217,5264	1985,36	109%	109%	9%	9%
	2005	2455	-100,1312	1892,1344	96%	105%	-4%	5%
	2006	1909	-545,5424	1370,7616	78%	82%	-22%	-18%
	2007	2189	279,6768	1377,6672	115%	94%	15%	-6%
	2008	2165	-24,1696	255,5072	99%	93%	-1%	-7%
	2009	2935	769,9744	901,1808	136%	126%	36%	26%
	2010	2420	-514,4672	145,0176	82%	104%	-18%	4%
	2011	2876	455,7696	-96,6784	119%	123%	19%	23%
	2012	3429	552,448	749,2576	119%	147%	19%	47%
	2013	4154	725,088	1816,1728	121%	178%	21%	78%
Šiaulių apskritis	2003	525					7%	
	2004	552	27,6224	-1902,4928	105%	105%	5%	5%
	2005	808	255,5072	-1101,4432	146%	154%	46%	54%
	2006	1157	348,7328	-1032,3872	143%	220%	43%	120%
	2007	1322	165,7344	-842,4832	114%	252%	14%	152%
	2008	1516	193,3568	-1419,1008	115%	289%	15%	189%
	2009	1536	20,7168	-883,9168	101%	293%	1%	193%
	2010	1827	290,0352	-1049,6512	119%	348%	19%	248%
	2011	1965	138,112	-1463,9872	108%	374%	8%	274%
	2012	2061	96,6784	-2092,3968	105%	393%	5%	293%
	2013	2196	134,6592	1671,1552	107%	418%	7%	318%
Tauragės apskritis	2003	173					16%	
	2004	169	-3,4528	-638,768	98%	98%	-2%	-2%
	2005	218	48,3392	-939,1616	129%	126%	29%	26%
	2006	266	48,3392	-1056,5568	122%	154%	22%	54%
	2007	532	265,8656	-984,048	200%	308%	100%	208%
	2008	487	-44,8864	-1049,6512	92%	282%	-8%	182%
	2009	414	-72,5088	-1412,1952	85%	240%	-15%	140%
	2010	404	-10,3584	-1560,6656	98%	234%	-3%	134%
	2011	425	20,7168	-1636,6272	105%	246%	5%	146%
	2012	445	20,7168	-1750,5696	105%	258%	5%	158%
	2013	552	107,0368	379,808	124%	320%	24%	220%
Telšių apskritis	2003	4385						
	2004	6795	2410,0544	6577,584	155%	155%	55%	55%
	2005	22785	15989,9168	22519,1616	335%	520%	235%	420%
	2006	38292	15506,5248	37759,8208	168%	873%	68%	773%
	2007	36189	-2102,7552	35701,952	95%	825%	-5%	725%
	2008	9409	-26779,9168	8994,544	26%	215%	-74%	115%
	2009	16632	7223,2576	16228,16	177%	379%	77%	279%
	2010	23248	6615,5648	22823,008	140%	530%	40%	430%
	2011	25237	1988,8128	24791,104	109%	576%	9%	476%
	2012	24225	-1011,6704	23672,3968	96%	552%	-4%	452%
	2013	23106	-1118,7072	18721,0816	95%	527%	-5%	427%

4 priedo tęsinys

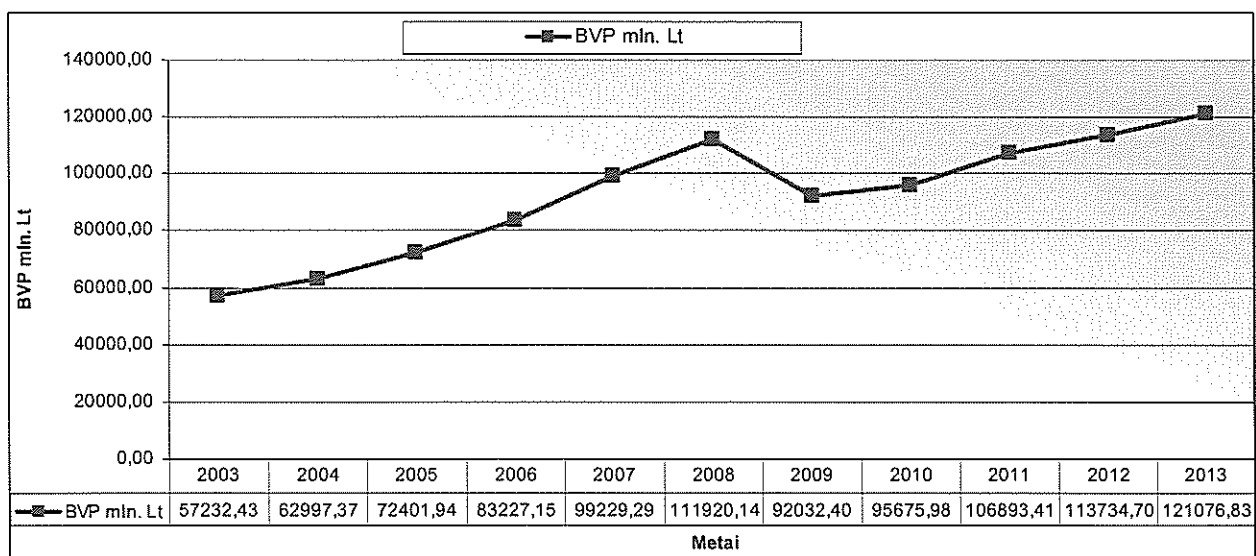
Utenos apskritis	2003	1409						
	2004	1246	-162,2816	-21538,5664	88%	88%	-12%	-12%
	2005	1561	314,2048	-36730,8864	125%	111%	25%	11%
	2006	1429	-131,2064	-34759,3376	92%	101%	-8%	1%
	2007	2010	580,0704	-7399,3504	141%	143%	41%	43%
	2008	2113	103,584	-14519,024	105%	150%	5%	50%
	2009	2224	110,4896	-21024,0992	105%	158%	5%	58%
	2010	2268	44,8864	-22968,0256	102%	161%	2%	61%
	2011	1630	-638,768	-22595,1232	72%	116%	-28%	16%
	2012	2003	372,9024	-21103,5136	123%	142%	23%	42%
	2013	1795	-207,168	386,7136	90%	127%	-10%	27%
Vilniaus apskritis	2003	9654						
	2004	11860	2206,3392	10299,7024	123%	123%	23%	23%
	2005	16332	4471,376	14902,2848	138%	169%	38%	69%
	2006	19678	3345,7632	17667,9776	120%	204%	20%	104%
	2007	25240	5562,4608	23126,8544	128%	261%	28%	161%
	2008	26383	1142,8768	24159,2416	105%	273%	5%	173%
	2009	23942	-2441,1296	21673,2256	91%	248%	-9%	148%
	2010	26490	2548,1664	24860,16	111%	274%	11%	174%
	2011	29632	3142,048	27629,3056	112%	307%	12%	207%
	2012	33316	3684,1376	31520,6112	112%	345%	12%	245%
	2013	37276	3960,3616	27622,4	112%	386%	12%	286%

Eksporto ir BVP dinamika Lietuvoje 2003 – 2013 metais

Eksporto ir importo dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento Ekspoto ir Importo duomenų bazės informaciją

BVP dinamika Lietuvoje 2003-2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, naudojant Lietuvos statistikos departamento BVP duomenų bazės informaciją

Atliktos koreliacinės – regresinės analizės ryšio rodikliai

TUI ir BVP ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir BVP	0,9504	0,9034	$y = 0,4231 - 8348,9$	0,4231

TUI ir infliacijos lygio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir infliacijos lygis	0,3377	0,114	$y = 0,0001 - 0,0797$	0,0001

TUI ir išlaidų MTEP ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir išlaidos MTEP	0,9002	0,8104	$y = 104411x - 54207$	104411

TUI ir nedarbo lygio ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir nedarbo lygis	0,1407	0,0198	$y = 304,05x + 27431$	304,05

TUI ir darbo sąnaudų mokestinės naštos ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir nedarbo lygis	0,6753	0,4561	$y = -4961,8x + 230211$	-4961,8

TUI ir kvalifikuotos darbo jėgos ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir kvalifikuota darbo jėga	0,7162	0,5130	$y = 2,1874x - 32710$	2,1874

TUI ir ekonomikos atvirumo indekso ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir ekonomikos atvirumo indeksas	0,8339	0,6955	$y = 38674x - 13653$	38674

Ekonominių rodiklių prognozės 2014 – 2018 metams, skaičiavimai

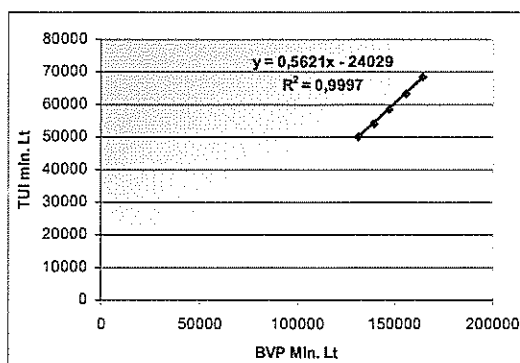
	TUI mln. Lt		
2003	13699,40		
2004	16192,60		
2005	23895,80		
2006	28924,60		
2007	35503,90		
2008	31733,30		
2009	31787,14		
2010	34634,94		
2011	38080,70		
2012	41781,09		
2013	41967,99		
	Prognozė pagal tiesinę lygtį (TREND)	Prognozė pagal eksponentinę lygtį (GROWTH)	Galutinė prognozė, mln. Lt (AVERAGE)
2014	46779,53	53141,59	49960,56
2015	49451,85	58750,36	54101,10
2016	52124,17	64951,10	58537,63
2017	54796,49	71806,28	63301,39
2018	57468,82	79384,99	68426,91

	BVP mln. Lt		
2003	57232,431		
2004	62997,37		
2005	72401,943		
2006	83227,149		
2007	99229,294		
2008	111920,144		
2009	92032,403		
2010	95675,983		
2011	106893,407		
2012	113734,701		
2013	121076,83		
	Prognozė pagal tiesinę lygtį (TREND)	Prognozė pagal eksponentinę lygtį (GROWTH)	Galutinė prognozė, mln. Lt (AVERAGE)
2014	127493,60	135314,56	131404,08
2015	133342,20	144838,54	139090,37
2016	139190,80	155032,85	147111,82
2017	145039,41	165944,67	155492,04
2018	150888,01	177624,52	164256,26

Išlaidų MTEP santykis su BVP, proc.				
2003	0,67			
2004	0,75			
2005	0,75			
2006	0,79			
2007	0,81			
2008	0,79			
2009	0,84			
2010	0,79			
2011	0,91			
2012	0,9			
2013	0,95			
	Prognozė pagal tiesinę lygtį (TREND)	Prognozė pagal eksponentinę lygtį (GROWTH)	Galutinė prognozė, proc. (AVERAGE)	
2014	0,95	0,95	0,96	
2015	0,97	0,98	0,99	
2016	1,00	1,01	1,01	
2017	1,02	1,03	1,04	
2018	1,04	1,06	1,07	

Ekonomikos atvirumo indeksas				
2003	0,89			
2004	0,96			
2005	1,05			
2006	1,11			
2007	1,06			
2008	1,15			
2009	0,93			
2010	1,20			
2011	1,39			
2012	1,45			
2013	1,45			
	Prognozė pagal tiesinę lygtį (TREND)	Prognozė pagal eksponentinę lygtį (GROWTH)	Galutinė prognozė, proc. (AVERAGE)	
2014	1,47	1,49	1,48	
2015	1,52	1,56	1,54	
2016	1,58	1,63	1,60	
2017	1,63	1,71	1,67	
2018	1,68	1,79	1,74	

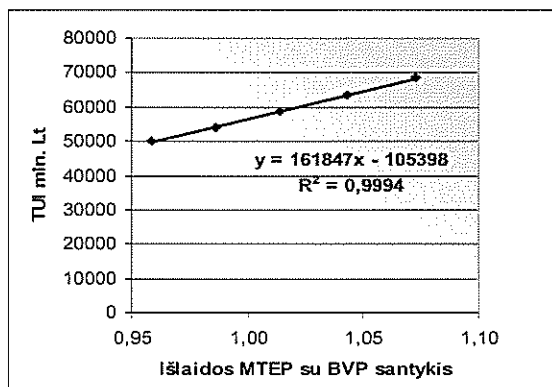
TUI ir BVP vienam gyventojui rodiklių tarpusavio ryšys 2014 – 2018 metais

TUI ir BVP ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir BVP	0,9998	0,9997	y = 0,5621x - 24029	0,5621

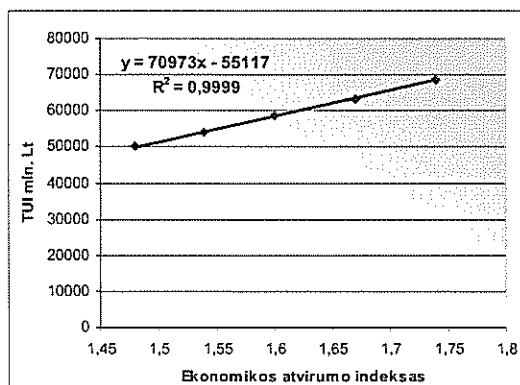
TUI ir išlaidų MTEP santykio su BVP rodiklių tarpusavio ryšys 2014 – 2018 metais

TUI ir išlaidų MTEP ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir išlaidos MTEP	0,9996	0,994	y = 161847x - 105398	161847

TUI ir ekonomikos atvirumo indekso tarpusavio ryšys 2014 – 2018 metais

TUI ir ekonomikos atvirumo indekso ryšio rodikliai

Rodikliai	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
TUI ir ekonomikos atvirumo indeksas	0,9999	0,999	y = 70973x - 55117	70973

Student skirstinio lentelė

Studento koeficientai						
Laisvės laipsniai $n-1$	Tikimybė p procentais					
	68.27	90	95	95.45	99	99.73
1	1.84	6.31	12.71	13.97	63.66	235.80
2	1.32	2.92	4.30	4.53	9.92	19.21
3	1.20	2.35	3.18	3.31	5.84	9.22
4	1.14	2.13	2.78	2.87	4.60	6.62
5	1.11	2.02	2.57	2.65	4.03	5.51
6	1.09	1.94	2.45	2.52	3.71	4.90
7	1.08	1.89	2.36	2.43	3.50	4.53
8	1.07	1.86	2.31	2.37	3.36	4.28
9	1.06	1.83	2.26	2.32	3.25	4.09
10	1.05	1.81	2.23	2.28	3.17	3.96
11	1.05	1.80	2.20	2.25	3.11	3.85
12	1.04	1.78	2.18	2.23	3.05	3.76
13	1.04	1.77	2.16	2.21	3.01	3.69
14	1.04	1.76	2.14	2.20	2.98	3.64
15	1.03	1.75	2.13	2.18	2.95	3.59
16	1.03	1.75	2.12	2.17	2.92	3.54
17	1.03	1.74	2.11	2.16	2.90	3.51
18	1.03	1.73	2.10	2.15	2.88	3.48
19	1.03	1.73	2.09	2.14	2.86	3.45
20	1.03	1.72	2.09	2.13	2.85	3.42
25	1.02	1.71	2.06	2.11	2.79	3.33
30	1.02	1.70	2.04	2.09	2.75	3.27
35	1.01	1.70	2.03	2.07	2.72	3.23
40	1.01	1.68	2.02	2.06	2.70	3.20
45	1.01	1.68	2.01	2.06	2.69	3.18
50	1.01	1.68	2.01	2.05	2.68	3.16
100	1.005	1.660	1.984	2.025	2.626	3.077
∞	1.000	1.645	1.960	2.000	2.576	3.000